

Լուծմունք ի Սուրբ Գրոց Վարդանայ վարդապետի ի խնդրոյ թագաւորին Հայոց Հեթմոյ¹

Հրամանն պատկառեցուցիչ գոր պատուիրեցիք, գրել զանուանս խնկարկու կանանցն, գերեզմանապատիւ: Յոհան Ոսկիաբան և Կիրեղ Աղեքսանդրացի², չորք են յասել: զՄարիամ Տիրամայրն և զՄարիամ Կղեոպա դուստրն, և զՄարիամ Մագդաղենացի³ և Մարիամ Յակովբա և Յովսեա⁴ մայր գոր ասեն կին⁵ Յովսեփայ և մայր որդոց⁶ նորա: Բայց տեղեկացաք յայլ գրոց, թէ Աստուածածինն չէ ի հայշի⁷ և ի համար իւղաբերիցն⁸: Եւ չէ եկեալ ի գերեզմանն⁹, զի չթողոյր զնա Յոհաննէս վասն երկիւղի¹⁰ հրէիցն: Եւ իրաւ է: Այլ այս են իւղաբեր¹¹ Մարիամք, չորք. Երկու Մարիամ են Մագդաղենացիք¹² հաստատ: Եւ Մարիամ Կղեովպա¹³: Եւ Մարիամ մայրն Յովհաննու¹⁴, որ կոչեցաւ Մարկոս: Եւ զատ ի սոցանէ երկու Մարիամ, այլ կայ՝ Տեառն մերոյ ծանաթ: Մարիամ քոյրն Ղազարոս, և Մարիամ մարաքոյր¹⁵ Տիրամարն: Վեց են Մարիամք, բայց եղաբերքն¹⁶ չորք են: Կային և այլ կանայք, այլով անուամբ գերեզմանամեծարք: Սողովմէ¹⁷ և Յովհաննայ¹⁸ և այլք¹⁹ ընդ նոսա: Իսկ զգալն ի գերեզմանն ոմանք չորք անգամ ասեն²⁰: Բայց, որպէս յաւետարանչացն ուսանինք, երկու է: Մատթէոսին²¹, որ յիշէ²², որ «շաբաթին երկուունն է» (Մտթ. ԻԸ 1) յասել զմեկ²³ Մակդաղենացոյն²⁴, և զմիս Մարիամն, գոր ասեն զՅակովբա մայրն, գալ ի գերեզմանն: Եւ զվիմին թաւալումն²⁵ տեսին, և զշարժումն: Իսկ այլ երեքն, զմիսն ասեն: Չի Մարկոս՝ ընդ առաւատն (Մրկ. ԺՁ 9) ասէ և Ղուկաս՝ քաջ ընդ առաւատն (Ղուկ. ԻԳ 22): Եւ Յովհաննէս²⁶ արշալուս²⁷ առաւատու (Յովհ. Ի 1): Եւ ամենն զմի ասեն: զՀետ միմեանց

¹ *Խորագիր* B բարեպաշտ թագաւորի

² BC Աղեքսանդրոս *փիս* Աղեքսանդրացի

³ BC Մագդաղենացին

⁴ B Յովսիայ, C Յովսեա

⁵ C կին-ը *ջնջված է*

⁶ C որդոց

⁷ B ի հայշի

⁸ B եղաբերիցն

⁹ B գերեզմանն *բարձր կիսով չափ վնասաված է*

¹⁰ B երկիւղի C երկեղի

¹¹ BC եղաբեր

¹² C Մագդաղենացի

¹³ C Կղեովպա

¹⁴ C Յոհաննու

¹⁵ B մորաքոյր

¹⁶ B եղաբերքն

¹⁷ B Սողովմէ

¹⁸ C Յոհաննայ

¹⁹ B և այլք-ը *ջնջված է*

²⁰ C ասին

²¹ C Մատթէոսին

²² B որ իշէ *փիս* որ յիշէ

²³ C զմին *փիս* զմեկ

²⁴ BC Մագդաղեցաւոյն

²⁵ C թաւալումնն

²⁶ B Յոհաննէս

²⁷ A արշալուշ

սկսան¹ գնալ: Բայց յառաջեցին մի քան զմի, որպէս Յովհաննէս², քան զՊետրոս: Չի միս Մակդաղենացին³ ոչ այն, զոր Մատթեոս⁴ ասէ. այլ զոր երեք անտարանիչքն ասեն: Սա յառաջեաց քան զընկերսն, և միայն եկն ի գերեզմանն, և⁵ ոչինչ տեսեալ, դարձաւ պատմեաց Պետրոսի և Յովհաննոս: Եւ դարձեալ եկն կրկին, հետ առաքելոցն, և կալով արտաքո գերեզմանին լայր, մինչև տեսաւ զՏէրն: Եւ կարծէր, թէ պարտիզպանն⁶ իցէ:

Եւ մինչ սա գնաց և ասաց զաշակերտսն, այլ ընկերքն եկին:

Երկու դաս, եղեալ ի գալն: Մեկ⁷ դասն երկու լուսաւոր արս⁸ տեսին, զոր Ղուկաս ասէ⁹: Եւ մէկ դասն, երիտասարդ սպիտակաւ պատմունճանաւ. զոր Մարկոս ասէ: Իսկ Տէրն զՄագդաղենացին մխիթարեալ: Եւ նոյնպէս Պետրոսի երևեցաւ ի դառնալն ի գերեզմանն, զոր Պաւղոս ասէ, թէ յառաքելոցս, նախ Կեփայի¹⁰ երևեցաւ և յետոյ քան զամենն ինձ (Ա Կորնթ. ԺԵ 5): Իսկ զկնի Պետրոսի երևմանն, ուղեկցի Կղեովպեանցն¹¹, ի ճանապարհին Եմաուսայ (Տես՝ Ղուկ. ԻԳ 13), մինչ¹² յերեկոյն, և տուեալ ծանաւթս ի բեկանել հացին, և աներևոյթ եղեալ ի նոցանէ, դրաքն փաքկելովք երևեցաւ մետասանիցն և այլոցն, որք ընդ նոսա:

Իսկ հալուէն, զոր բերին, կէսք եղու¹³ և մեղու շինած¹⁴ ասեն: Բայց հաստատ խնկոց¹⁵ ազգ է հալուէն¹⁶: Չոր պատմէ աշխարհագիրն¹⁷ և Պապիաս թէ հնգետասան ազգ է հալուէ¹⁸ ի հնդիկս և չորքն ի նոցանէ գոյար հալուէ, որոց անուանքն են այս, նիկրէ, անդրատարագ¹⁹, Ժեռաւոր, ծակոտկեն անտի²⁰ էր զոր Տեառն թաղմանն, նուիրեցին²¹ Յովսեփ և Նիկողեմոս²², զի մեծատունք էին: Եւ որ ասէ լտերս հարիւր. կէսք ասեն, թէ լիտրն երեք հարիւր է և²³ ի լտրէն հարիւր մի էր²⁴: Բայց հարիւր դրամակշիռ է, զդրամակշիռն կոչէ լիտր: Եւ ասէ աշխարհագիրն թէ դրամակշիռն²⁵

¹ B սկսան

² B Յովհաննէս

³ BC Մագդաղենացին

⁴ B Մատթեոս

⁵ BC չիչ և

⁶ C պարտիզպանն

⁷ C մի

⁸ BC արք

⁹ C չիչ՝ ասէ

¹⁰ C Կեփայի

¹¹ B Կղեովպեանցն

¹² B մինչև

¹³ B եղու

¹⁴ B շինուած

¹⁵ C խնկոց

¹⁶ B հալուէն

¹⁷ A աշխարհագիրն

¹⁸ BC հալուէի

¹⁹ C անտրատարագ

²⁰ B անդի

²¹ A նուիրեցին

²² B Նիկովդիմոս C Նիկողիմոս

²³ BC չիչ՝ և

²⁴ C հարիւրն է չիչ/ս հարիւր մի էր

²⁵ B դրամակշիռն

յայն հալուէ¹ են. ի տեղն արժէ² հինգ կարմիր դահեկան: Բայց երեք իրք Տերն յանձն առ վասն հաստատելոյ զյարութիւնն զոր մեզ յետ մեր յարութեանն չէ խոստացեալ: Միայն որ հանդերձի երևեցաւ³ առաքելոցն: Եւ զխոց տիգին. և բևեռացն չէր կցեալ: Եւ կերաւ և արք ընդ առաքեալսն: Իսկ մեզ յետ յարութեան մերոյ⁴ չէ պէտք հանդերձի: Եւ չլինի սպի և վեր ի մարմինս, և ոչ մարմնական կերակուր: Բայց Եփրեմ Ասորի նոր բան է ասացել, թէ որպէս յառաջ քան զխաչն, Տերն պատարագ արար և ինքն հաղորդեցաւ ընդ առաքեալսն, նոյնպէս և յետ յարութեան ետ առնել աշակերտացն և ինքն ընդ նոսա հաղորդեցաւ: Եւ կատարեցաւ բանն, թէ՛ «Ոչ արբից ի բերոյ որթոյ յայսմհետէ մինչև լցցի արքայութիւնն» (Ա Կորնթ. ԺԵ 5) և հաւանական է, զի գլուխ է եկեղեցւոյ, այսինքն՝ հավատացելոց և չէ զատ յիւր անդամոցն: Եւ այս է բանն Յովբա, որ ասէ Բանիւ Տեառն, թէ «զՈսկերս իմ ունիմ յատամունս իմ» (Յովբ. ԺԹ 20), այսինքն է⁵ զիւր մարմինն: Ո՞վ է, որ ոչ հիանա ընդ այս: Չի՞նչ հրամայէք⁶ և զայն, որ զՄարիամ, զոր ծնաւ արարչութեամբ ինքն դարձեալ ծնաւ ի նմանէ: Եւ դարձեալ⁷ ծնաւ զմայրն աւագանան: Եւ կամ զայն, զի որ կերակրէր զմայրն աստուածաբար, եկեր զմայրն կաթամբն տղայաբար: Եւ դարձաւ եղև մար իւրոյ կերակուր, մարմնովն⁸, զոր առ ի նմանէ:

Չի՞նչ է զայն, զի աղբիւրն⁹ զարութեան, և խնդութիւն¹⁰ բոլորից, և վստահութիւն ամենայնի, տկար ասէ զինքն և տրտում և զարհուրի: «Մարմինս տկար է» (Մտթ. ԻԶ 41) ասէ, և «տրտում է անձն իմ»: Եւ էր, ասէ, ի տագնապի, և «հրեշտակ զարացուցանէր»¹¹:

Իսկ Պետրոս և Պաւղոս. և դասք մարտիրոսացն¹², խնդութեամբ և յաւժար մեռանէին: Եւ զի՞նչ է այսմ պատճառ բայց թէ այն, զի խցցէ զբերանս հերձուածողաց, զի ընդդէմ Եւտիքի ասաց՝ «Մարմինս տկար է»: Չի ո՞վ զիտեր յախմարաց թէ ստոյգ է առ զմեր տկար մարմինս, թէ չէր ասացեալ¹³՝ «Մարմինս տկար է»: Կամ ո՞վ հաւանեցուցանէր զԱպաղիմար¹⁴, թէ բանական հոգի ունէր Տերն, թէ չէր հրամայեալ¹⁵, «Տրտում է անձն իմ, և խռովեալ», և «հոգիս յաւժար է»: Չի երկիւղն¹⁶ և տրտմութիւնն հոգւոյն¹⁷ մասունք են: Այնու հաստատեաց հոգի ունել, զի երկեաւ և տրտմեցաւ, զի Եւտիքէս առ աշարք ասաց զՏեառն երևումն և Ապաղիմար¹⁸ թէ հոգի չէառ Տերն:

¹ C հալուէ-ն ջնջված է, նաև ամբողջ էջը վնասված և ոչ ընթերցելի
² A աժէ
³ BC երևէր
⁴ B յետ մեր յարութեանն *վիս* յետ յարութեանն մերոյ
⁵ BC *չիք* է
⁶ BC հրամեք
⁷ BC դարձաւ
⁸ C Ս³ճՍՄ³ճ
⁹ B ³Օմ»ճԿ
¹⁰ C ³ԷԿ³ճճՃՃճճճճճճ
¹¹ C ³Յ³ճճճճճճճճճճճճճճ
¹² A Ս³ճճճճճճճճճճճճճճ
¹³ BC ³եճ»ճ
¹⁴ BC ³Յ³ճճճճճճճճճճճճճճ
¹⁵ BC ճճճճճճճճճճճճճճ
¹⁶ BC »ճճճճճճճճճճճճճճ
¹⁷ C ճճ-ճճճճ
¹⁸ BC ³ճճճճճճճճճճճճճճ

Եւ յայսմանէ հիացան արարածք, զի Աստուած էր որ զայս ասէր. և կրէր, ապա թէ մարդ էր սոսկ, որ զարմանք է, թէ մարդ վախէ, և տրտմի, և մեռանի: Բայց հրեշտակին զարացուցանելն, չէ այնպէս թէ ասէր մի վախէր. այլ որպէս Մովսէս գրէ, զարացուցանեն զնա ամենայն հրեշտակք Աստուծոյ զայս ասէին. Չարարոր ես Աստուած, հզար ես Աստուած:

Իսկ զայդ կամաւ կրես. արհնեալ է քո սերդ, զոր ունիս առ մարդիկ: Որպէս մէք ասենք. Մեծ ես դու Տէր, կարող ես Տէր, յաղթող ես Աստուած: Նմա պատիւ յախտեանս¹:

Լուր սուղ ինչ² և վասն խորհրդոյ սուրբ³ Պատարագին, զոր ջերմն⁴ սիրես ստացաւդի և գրողի սորա ողորմեսցի Տէր Աստուած⁵ նշխար կազմի, հին կտակաւք սաղմոսին, աստիճանաւորաց⁶ ձեռաք, այն է որ մարգարէքն բանիւք իւրեանց կազմէին զխորհուրդ մարդեղութեանն⁷ Տեառն: Եւ ջերմն հանեալ ի սեղանն ըստ առաքելական կանովնաց⁸(Տես՝ Կանոնագիրք Հայոց, Ա, աշխատ. Վ. Հակոբյանի, Երևան, 1964, էջ 46(ԼԱ)), այն է, որ ամէն առաւաւտու խորովեալ գառն հանէին ի սեղանն, ի տանէ քահանայապետին, ի խորհուրդ այսն գառինս ըստ Յովհաննոս⁹: Իսկ դնելն և արարուածն զայն ցուցանէ, որ Տէրն ի վերնատանն նստաւ և երեսն¹⁰ ընդ արևմուտս և նոյնպէս խաչեցաւ:

Չհացն ունէր յաջ ձեռինն, որ ցամաքութեամբն, բանին նշանակէ: Եւ զգինին ձախ ձեռամբն, որ մարդկութեանս է նշանակ: Չի արիւնն մեր է զոր առ ի կուսէն: Եւ մէք դնենք զհացն ի հիւսիս¹¹, մեզ ի ձախմէ մաղզմայիւն: զԲանին խոնարհիլն յայտնէ ի ցրտացեալ և ի¹² ձախացեալ բնութիւնս, զի խոնարհ է մաղզմայն: Եւ սկիին մեզ յաջմէ, զի մէք յարևելս¹³ կանգնիմք¹⁴: Եւ Տէրն զձախն աջ արար, և մեզ պատուիրեաց՝ այս է Գրոց բանն որ ասէ. «Թէ ոչ առնէք զաջն ձախ և զձախն աջ՝ ոչ ապրիք¹⁵», զոր Տէրն ասաց ի խորհրդեանն: Այս չկա յԱւետարանն, այլ աւանդութիւն է:

Եւ Տեառնն ասելն ի խորհրդեանն արուրքն է, որ զմեր աջն կարծեալ փոխեալ, ի ճշմարիտն դարձոյց: Եւ զարիւնակն առնենք, զի Տէրն յարևելից նստի. և մէք յարևմտից կանգնիմք¹⁶: Ըստ որում բերենք զնշանակ բանին. զհացն, ի բաժակն միատրութիւն¹⁷, և ի մկրտութիւն արեան՝

¹ B áðÝÇ`Ù³õÇi»ÝÇó ³Ù¿Ý, C Û³õÇi»ÝÇó

² BC áðÝÇ` ẽáõÕ ÇÝã

³ BC ẽáõõµ

⁴ C ç»ñÙ

⁵ BC áÇù` ẽi³ó³õÕÇ` · ñáÕÇ ẽáñ³ áÕáñÙ»ẽóÇ i¿ñ ²ẽiáõ³i

* B Ếáõẽ³ÝóùáõÙ · i³ẽÝ ÝßẾ³ñ i³½Ù.

⁶ C ³ßiÇ×³Ý³õáñ³ó

⁷ B Û³ñ¹»ÕáõÃ»³Ý

⁸ BC i³ÝáÝ³ó

⁹ BC Úáí³ÝÝáõ

¹⁰ C áÇù` · ·

¹¹ A ÑÇõẽÇõu

¹² C áÇù` Ç

¹³ A Û³ñ`»³Éẽ

¹⁴ AC i³ÝiÝÇÙù

¹⁵ BC ³áñ»ù

¹⁶ AC i³ÝiÝÇÙù

¹⁷ BC Ç ÛÇ³õ³áñáõÃÇõÝ

թագաւորն պատուով¹ և զարութեամբ առաջին է, թէպէտ և² ժամանակաւ և դասիւ, վերջին հանդիպի: Հաւանական է բանս կարծեմ թէ մտաւորաց: Տես աւագ աչաւք, զի ի կարգաւոր ոճոյն չկա ի բաց՝ պատուելով³ զթուականին խորհուրդ. յերիս չորեքտասան⁴ տրամատ է զագգութիւն⁵ յԱբրահամէ ի Դաւիթ և ի նմանէ՝ ի գերութիւն⁶ և անդի⁷ ի Քրիստոս Աստուած, բայց ի միջին: Չորեքտասանն. երեք թագաւոր թողու, զՅեքոնիա, զՅովաս և զԱմասիա: Երկուքն վասն կռապաշտութեան, և Յովաս վասն սպանութեան քահանայապետին Ազարիա, որ և Չաքարի այն կոչի, խոտեցան և չեղեն արժանի նախահարս անուանիլ Փրկչին: Թողու միս ևս ի վերջ: Չորեքտասանն զՅովակիմ, և ասէ Ովսիա ծնաւ զՅեքոնիա⁸ թոռն է յասել բնագիրքն Ովսիա, այլ զի հայրն որդովն⁹, միաշաւիղք գնացին չարաւ, որպէս Քամ և Քանան, զոր անէծն Նոյ¹⁰ միովն: Նոյնպէս աւետարանիչս գորդին եղբայր գրեաց, լծակիցս պղծութեան՝ անարժան համարեալ զհայրն յիշատակի, գորդին յիշէ վասն Մաղաթիւի և զԱւրաբաբելի¹¹: Բայց զՅեքոնիա¹², միջին չորեքտասանին, վերջք¹³ դիր, և յետին, չորեքտասանինն¹⁴, սկիզբն, և զՔրիստոս կատարումն, որ ի լման գա չորեքտասանքն. կամ զՅովակիմ դիր զթողեալն: Եւ զինչ է չորեքտասանին պատին կամ խորհուրդն. լուսինն լուսաբոլորէ չորեքտասան աւուրքք, և զիշերոյ մխիթարութիւն է լուսինն: Գիշեր էր յառաջ քան զՔրիստոս ժամանակն, և լուսին մխիթարիչ արեւնքն, և աստեղք՝ մարգարէքն: Ունէին շնորհք¹⁵ մարգարէութեան և նահապետքն, և բնական արեւնքն, մինչ ի Մարիամ եկն չորեքտասանն, թագուհին երկնից, զոր հեթանոսք վեց ասեն տիկին երկնից¹⁶, չորեքտասան ամեա աւետար¹⁷ լուսընկալ եղեալ հնգետասան ամեա ծնաւ զարեգակ արդարութեան ըստ Մաղաթիա, և հաստատէ Մատթէոս, թէ մինչ ի Քրիստոսէ, չորեքտասանն: Իսկ յայնմհետէ տիւ է՝ ծագմամբ արեգականն, որ ծածկեցաւ¹⁸ արեւնքն: Չի՞նչ է հրեշտակին ասելն¹⁹ ցՅովսեփ, թէ՝ «Որ ի նմայն ծնեալ»²⁰ (Մտթ. Ա 20): Չասաց թէ յղացեալ է, կամ ծնանելոց է, զի հասարակ կանանց²¹ յղութիւնն մինչ ի քառասուն արն մեռելակրութիւն է. և ապա շնչաբերի, և

¹ C ἀΐδοái
² BC ἄΐδú´´
³ C ἀΐδο»Éái
⁴ BC չորեքտասանեակս
⁵ BC զագգաթիւն
⁶ C ի գերութիւնն
⁷ BC անտի
⁸ B գէքոնիայ C գէքոնիա
* BC գյեքոնիայից *հետոռ ունի*՝ և զեղբարս նորա և զԵքոնիա
⁹ B որդուովն
¹⁰ A Նո
¹¹ B Չորաբաբելի
¹² C Չեքոնիա
¹³ A վերջք
¹⁴ BC չորեքտասանին
¹⁵ AC շնորք
¹⁶ BC երկնի
¹⁷ B աւետարաւք
¹⁸ BC ծագեցաւ *փիւ* ծածկեցաւ
¹⁹ C ասել
²⁰ BC ծնեալ է
²¹ B կանանցն

յոզկորի մանուկն, և յետ այնր յոլովք մեռեալս և վիժածս ծնանին¹: Նոցայն յղութիւն ասի, մինչ ծնանին կատարմամբ: Իսկ կենացն Բանին ընդ լսելիսն մտեալ մարն, նոյնժամայն կատարեալ գտաւ անդամաւք և բանական հոգով, զի չէր արժան ղիակիր լինել կենացն մայրն և ոչ կասկած ինչ էր թերածնութեան: Իսկ մարմին Բանին ստուգապէս յարենէ և յանդամոց Կուսին է, և բանաւոր և մտաւոր մարմին առաւ բնութիւնս մեր կատարեալ: Բայց հոգոյն² իրքն չէ պատեհ, թէ քննուի, զի չիշխէ ոք ասել, թէ ի Կուսին հոգոյն³ կարեցաւ և ոչ թէ յոչէից գոյացաւ, որպէս և ոչ մերս իշխուի ասել հոգիս, թէ ի ծնողացն⁴ հատանի, կամ նոր առնէ Աստուած հոգի կամ թէ արարած և⁵ շտեմարան ածէ, և բաշխի ծնելոցն⁶, զի այս անճառելի է, զի պարտեհի Աստուծոյ վասն այնորիկ ասուի, զի անգիտելի է, որպէս Աստուած անհասանելի է մեզ: Ձի՞նչ է, թէ՛ «Ծնաւ գորդին իւր զանորանիկ» (Մտթ. Ա 25, Դուկ. Բ 7). զի անդրանիկ այն է, որ կրտսեր եղբարս ունի. հաւատացեալ քրիստոնէայք, անարատ ծննդեան Տեառն, անախտ աւագանին ծննդեամբ եղբարք են վերջածինք Քրիստոսի, որպէս և Դաւիթ և Պաւղոս վկայեն: Մոզքն երկու տարով յառաջ գուշակեցան աստեղբ և յերկրորդում աւուր ծննդեանն երկրպագեցին Յիսուսի: Եւ աստղն չէր ի սովորական աստեղաց, այլ հրեշտակական զարութիւն էր խաւսուն և բանական: Եւ մոգութիւն աղանդի անուն է: Բայց եկեղեցոյ վարդապետք թագաւորք ասեն և նկարիչք դրոշմեն: Եւ յԱբրահամու ծննդոցն ասեն ի Կենտուրա: երկուտասան հազար զարաւք եկին ասեն և թողին զզարքն ի վերա Եփրատայ, առ արքային հայոց, զի ազգայինք էին մեր թագաւորին: Հայերէն անուանք մոգուցն՝ Մեղքոն, Գասպար, Բաղտասար, և քաղղէրէն՝ Կաղբա, Բաղաղիլմա բաղաղ, Ախարիդայ, և ըստ այլ լեզուաց՝ այլ ինչ: Ութարեա թլպատեցաւ ըստ արինացն, բայց ոչ հատաւ, զի չէր պատեհ հատանել ի յաստուածացեալ մարմնոյն. այնպէս արինադրեցաւ անդրանկացն առնել թլփատութիւն, ճեղքել միայն և թողուլ, երկրորդ, որպէս յայտ առնէ, Եսաւ Անտրանիկ, որ անթլփատութիւն արար. զճեղքեալն վիրաւորեալ, և կցողական դեղով ողջացոյց վասն անարգելոյ զուխտն Աստուծոյ: Չայս մեծն Եպիփան ասէ: Եւ ո՞վ թլփատեաց. կէսք զՅովսեփ ասեն, և կէսք՝ Չաքարիա⁷ զհայրն Յովհաննոս: Այլ ստուգեալ է, որ Չաքարիա թլփատեաց ի բազուկսն Յովսեփու⁸, Եւ կոչեցաւ Յիսուս, ըստ⁹ եբրայեցոց¹⁰ փրկիչ, և ըստ, յեւրայացոց¹¹, բժիշկ, և ի մկրտութեան¹² Քրիստոս անուանեցաւ, որ է Օծեալ¹³, զի անուն կամ ըստ իրացն դնի¹ կամ ըստ

¹ Ը ծնանի

² ԸԸ հոգոյն

³ ԸԸ հոգոյն

⁴ ԸԸ ծնաւղացն

⁵ Ը եւ

⁶ Ը ի ծնելոցն է

*Ը զի պատկեր զի անգիտելի է - *սա ավելացված է տողատակում.*

⁷ Ը զՉաքարիայ

⁸ Ը Յովսեփու

⁹ Ը Յիսուս որ ըստ

¹⁰ ԸԸ եբրայեցոցն

¹¹ ԸԸ և յեւրայացոց *փիլ* և ըստ յեւրայացոց, ԸԸ և յեւրայացոց լեզուն բժիշկ թարգմանի *փիլ* և ըստ յեւրայացոց բժիշկ

¹² Ը ի մկրտութեանն

¹³ ԸԸ աւծեալ

գործոցն². իրքն Քրիստոս է³, զի յերկուց միացել ասի⁴ մի Քրիստոս ոչ լոկ Աստուածութեան ասի և ոչ սոսկ մարդկութեան, իսկ Յիսուս⁵ ի ներգործութենէն⁶ ասի, յորժամ փրկեաց և բժշկեց նախ Քրիստոս պիտէր անուանել զիրքն նայեալ ամի զգործն Յիսուս⁷ բայց Աստուծոյ լինելոցն իբրև զեղեալ է և դարձեալ յառնելն զբնութիւնս փրկեաց յապականութենէ և բժշկեաց ի բնական ախտից և ի կրից Յիսուս կոչեցաւ, զոր հրեշտակն խրատեաց, իսկ քառասուն օր⁸ ըստ օրինացն ի Բեդղահեմ⁹ եկաց և ընծայեցաւ ի տաճարին Սիմէոնի, զոր ոմանք հինգ հարեր¹⁰ ամայ ասեն զոյ և ոմանք¹¹ չորս հարեր բայց սիւնեաց տեր Ստեփանոս սքանչելի իմաստունն¹² քննեալ ստուգի զժամ եկն երեք հարեր քառասուն չորից ամաց, ասէ: Իսկ զօր¹³ ծնունդն մեր լուեալ է ի հինգշաբաթոջ¹⁴, և զմկրտութիւնն ի կիրակէ¹⁵ բայց Պաղիկարպոս¹⁶ աշակերտն Յովհաննոս¹⁷ աւետարանչի զծնունդն ի կիրակի¹⁸ է գրեալ, և զմկրտութիւնն ի չորեքշաբթի¹⁹, և այսմ վկայ Անանիայ Շիրակունի հռետորն քաջ տոմարական²⁰ արհեստի: Իսկ Տէրն ի տաճարէն դարձաւ ի Նազարեթ, և Յովսէփ անդ²¹ էառ հրաման երթալ յԵգիպտոս տանել զմանուկն, թեպէտ²² աւետարանիչն կարճ անցանէ: Ջկնի յիսուն և երկու²³ ատուր ծննդեանն, գնաց յԵգիպտոս, ի քաղաքն Հերմուպալիս, և կործանեալ աստուածք նոցա խորտակեցան, ըստ յԵսայիայ²⁴: Եւ ասեն երկու առիւծք արու և էգ ի վերոյ դրանն մտին գոչեցին և անկան²⁵: Եւ անդ էին դեսպան ի Հնտկաց²⁶ և չոգան պատմեցին զեղեալսն²⁷: Եւ յերթալն Թումայի²⁸, դիրաւ հաւատացին²⁹: Ասեն թէ սատանայի անկումն³⁰ յԵգիպտոս եղև ի Տապիռոն¹ կղզի վասն որոյ հաճախեաց

¹ BC դնուի

² BC ի գործոյն *չիտ* ըստ գործոցն

³ BC Քրիստոսն է

⁴ BC ասուի

⁵ B Յիսուսն

⁶ BC ի ներգործութենէն

⁷ BC և յետ երեսուն ամի զգործն Յիսուս *չիտ* նայեալ ամի զգործն Յիսուս

⁸ BC ար

⁹ B Բեթղէմ, C ի Բեդղէմ

¹⁰ B զ *չիտ* եւ C շ *չիտ* եւ

¹¹ BC կէսքն *չիտ* ոմոնք

¹² BC Ստեփանոս Սիւնեցի սքանչելի իմաստասերն

¹³ BC զար

¹⁴ BC շաբաթոջ

¹⁵ BC կիրակէի

¹⁶ BC Պաղիկարպոս

¹⁷ A Յովհաննոս

¹⁸ BC կիրակէի

¹⁹ C չորեքշաբթի

²⁰ BC տոմարական

²¹ BC անդ

²² C թեպէտ

²³ B ե կնի ծք *չիտ* զկնի յիսուն և երկու

²⁴ B Եսայայ C Եսայեա

²⁵ BC անգան

²⁶ BC ի հնդկաց դեսպանք *չիտ* դեսպան ի հընտկաց

²⁷ BC զեղեալն

²⁸ B Թովմայի, C Թովմաի

²⁹ A հաւատացին

³⁰ A անգումնն

պաշտամունք սնոտեացն անդ քան յամենայն երկիր մինչ ի մուկն, և յաքիս և ի շունս: Եւ ի կուզս, ի սոխ և ի սխտոր: Իսկ Տեառն գնալովն, յոլովեաց աստուածպաշտութիւնն, քան ամենայն ուրեք բազմութիւն կրանաւորաց: Եւ այս է առաքելոյ ասելն, ուր առաւել եղեն մեղքն², առաւել եղեն³ շնորհքն: Իսկ այն որ Յերովդէս յերկեմենից⁴ և ի խոնարհ հրամայեաց⁵ կոտորել զմանկունսն: Եւ ժամանակագիրն Եսեբի, զկնի երկու ամի է յասել զկոտորումն տղայոցն: Եւ Եպիփանու բանիւ գրած է, թէ ետ երկու ամի ծննդեանն եկին մոզքն: Մեր վարդապետն չհաւանէր, և լուեալ էր ի Գոշէն թէ Աւգոստոս կայսրն գրեաց առ Հերովդէս, թէ՛ Կամիմ յայդ կողմդ⁶ անցանել ծովու: Եւ նա գնա⁷ մերձ յԱսկաղոն, պատրաստութիւն առնել և բազում ռոճիկս հանեալ ի ծով ի սպաս արքայի⁸ մնայր նմա: Մինչ մոզքն⁹ գնացին և ի բարբարոսաց պատերազմ շարժեալ, չեկն կայսրն և յորժամ պարապեցաւ Հերովդէս¹⁰ յիշեաց զբան մոզուցն, և զի լուեալ էր ի մոզուցն¹¹, թէ երկու տարի է և ազդումն մեզ աստեղն¹², և ընդ ճանապարհս կարծեաց, թէ երկեմեանէ արդ ծնեալն: Եւ յայդ¹³ հասակէ պատուիրեաց կոտորել զկնի եաւթանասուն աւուր ծննդեանն: Եւ էին հազարն վաթսուն և երկու մանկունք կոտորեալք ութսուն և չորս գեղջէ: Եւ զինչ է ասելն. «Հռաքել լայր գորդիս իւր» (Երեմիա ԼԱ 15): Հռաքել¹⁴ կին էր սիրելի Յակովբա¹⁵, որ ի գալն ի Միջագետաց¹⁶ ի սահմանս Բեղղէմի, ծնաւ զԲենիամին, և մեռաւ ի ծնանելն¹⁷, և կոչէ¹⁸ զԲենիամին, որդի վշտաց, և հայրն կոչեաց¹⁹ Բենիամին. որ է որդի աջոյ, և Ռաքել կոչեցաւ մայր մանկանցն Բեղղէմի²⁰: Եւ զի Յուդայի²¹ ցեղն զրկեաց գորդիսն Բենիամենի, և առ ի նոցանէ քառասուն քաղաք ի սահմանացն Բեղղէմի²²: Եւ յուդայեանք էին բնակեալ²³ ի քաղաքսն յայնոսիկ, և նոցա մանկտին կոտորեցան. Ռաքել լայր անմխիթար, զի ամենն որ²⁴ կոտորեցան չէին նորա²⁵ թոռունք վասն Քրիստոսի

¹ BC Տաբիռոն

² C մեղք

³ C չիք առաւել եղեն

⁴ B յերկեմին

⁵ B հրամեաց

⁶ B կողմ C կողմանց

⁷ BC գնաց

⁸ BC արքաի

⁹ A մոզքն

¹⁰ A Հերովդէս

¹¹ B ի մոզուցն

¹² BC աստեղբն

¹³ BC յայնր

¹⁴ B Հռաքել

¹⁵ BC Յակովբու

¹⁶ C ի Միջագիտաց

¹⁷ B չիք և մեռաւ ի ծնանելն

¹⁸ C կոչեաց

¹⁹ A կոչեց

²⁰ C Բեղղահեմի

²¹ B Յուդայ

²² B Բեղղայեմի C Բեղղահեմի

²³ B բնակել

²⁴ B չիք՝ որ

²⁵ BC նմա

վկայեալք: Եւ կամ զայնոսիկ ողբայ¹, որ Գաբայա² Բենիամենի վասն աղտեղի գործոյն³ ջնջեցան, և ոչ անմեղութեամբ աստ վասն Քրիստոսի: Եւ Հռամա քաղաք է Սաուդա, զոր ի գալն Նաբուգոդոնոսոր⁴ կոտորեաց. Եւ ձայն գուժեաց յԵրուսաղեմ, (հմմտ. Մտթ. Բ 18) և նմա արդ պիտէր կոտորել վասն Տեառն: Դարձեալ Ռաքել կոչի գառն, որ է եկեղեցի: «Լայ գորդիսն⁵», որ ի հեթանոսութեանն մեռած: Ընդէ՞ր լռեաց զամս երեսուն ի սքանչելեաց և ի վարդապետութենէ, զի տղայական հասակն անփորձ է բարոյ⁶ և չարի:

Դարձեալ մնա մինչ բնութիւնն⁷ Ադամա, զոր առեալ էր հասցէ ի հասակ և ի ժամանակ մեղանչականութեանն Ադամայ⁸, և ապա աղեամբք և քարոզութեամբք, նշանաւք ընկեացէ զթագաւորեալ մեղսն ի նմին հասակի⁹՝ նախ լուացեալ ջրովն Յորդանանու և սպառազինեալ հոգովն իւրով արինական անկարատն զմեր կարատելոցս: Մկրտչին և Աստուածաբանին անունն ի հին գրեանն մի է, բայց մանկագոյն հարքն մեր փոխեալ են զի հոմանունութիւնն մայր է մոլորութեան, ըստ որուն և միտք անուանցն այլափոխին. Յովաննէս¹⁰՝ ձայն, և Յովհաննէս¹¹՝ հնազանդութիւն: Եւ ի վերա արուի թէ¹² երկու նու, դնես՝ էգ ցուցանէ. թէ Անայ¹³ ասես՝ արու է, թէ՛ աննայ¹⁴՝ էգ: Ի մանկակոտորութեանն Հերովդէի էառ մայրն զՅովաննու և փախուցեալ գնաց յանապատին, զի փցոց և մնաց անդ զամս երեսուն և անտի եկն ի քարոզութիւնն¹⁵: Մարախն, զոր ուտեր Յովաննէս, թռչուն է, և ոչ խոտ: Ըստ արինացն ուտելի է մարախ¹⁶ որ բոյոյ ունի վերո քան զոտսն: Եւ մաղիանացիքն վաճառականք, անցանէին ընդ հունն Յորդանանու և յարատ հանելին զուխտսն¹⁷ առ անապատովն յաուրս գարնայնոյ և անգանէին¹⁸ ստեքն զայն ժողովեր և թաղեցուցեալ կցկցեր¹⁹ և արկանէր զանձամբ, սքալով զմաշկեղեն պատմուճանն Ադամայ. փոխանակ լուսեղեն փառացն ուստի մերկացան: Վեց մկրտութիւն ասեն: ա. Մովսէսին՝ յամպն և ի ծովն, բ. Յովհաննու²⁰ ի ջուր և յապաշխարութիւն, գ. Քրիստոսին²¹ և ի հոգի¹, դ.

¹ C ողբա

² BC ի Գաբայ

³ BC գործոցն

⁴ C Նաբոգոդոնոսոր

⁵ BC գորդիս իւր *փիս* գորդիսն

⁶ A բարոյ

⁷ C ի բնութիւնն

⁸ BC *չիք*՝ զոր առեալ էր հասցէ.... մեղանչականութեանն Ադամայ

⁹ C հասակին

*B *Լուսանցքում ունի*՝ վասն Մկրտչին Յորդանանու

*C *Լուսանցքում ունի* գ

¹⁰ A Յովաննէս

¹¹ B Յոհաննէս

¹² B *չիք* թէ

¹³ B Անայ

¹⁴ B Աննայ

¹⁵ BC *չիք*՝ ի մանկակոտորութեանն .. ի քարոզութիւնն

¹⁶ B մարախն

¹⁷ B զուխտսն

¹⁸ A անգանէին

¹⁹ A *չիք*՝ թաղեցուցեալ կցկցեր

²⁰ B Յովհաննու

²¹ A *չիք* և յապաշխարութիւն գ Քին

մարտիրոսացն վկայութեամբ և արեամբ, ե. վերջին հրովն. զոր աստուածաբան ասէ, տաժանելի և երկայնագոյն, զոր յերկուս բաժանեն, տաժանելի ասեն զմիջամեղք քրիստոնէից, որ չէ միշտ, այլ զի² մաքրեսցին, զորս ոչ ապաշխարեցին, զոր փռանգն³ բիրգադուր ասէ⁴, զ. երկայնագոյնն, զանհաւատիցն մեղուցելոց, որ է յաւիտենականն: Յորդանանն ի՞նչ է. երկու ակն է յերկուց լերանցն Սանիրա, և⁵ Հերմոնի⁶ միոյն անունն Իար և միւսոյն Գան, զոր եբրայեցիք Իարդան կոչեն, զանուն ականցն, և ըստ մերունս Յորդանան թարգմանի էջք՝ զիջումն հոգւոյն նշանակեալ: Յովաննես յորժամ զայլսն մկրտեր՝ այսպէս ասէր ի մկրտելն. «Ես մկրտեմ զքեզ ի մկրտութիւն ապաշխարութեան յանունն յայն, որ գա զկնի իմ»: Իսկ զՔրիստոս լռելեայն և դողալով մկրտեաց, թէ զայս ինչ ասէր օրհնութիւն և գովութիւն քեզ, որ խոնարհեցուցեր զանձն քո միչև ի ծառայէս քումմէ մկրտել⁷: Ասեն թէ յորմէկտէ հանաւ Ադամ ի դրախտէն, Աստուած Հայր ընդ մարդոյ չէ խաւսեցեալ, բայց աստ ընդ Որդոյ ի Յորդանան: Այլ աստուածխաւսութիւնքն⁸ յՈրդոյ և Հոգւոյն⁹ եղեալ¹⁰ ընդ ազգս մարդկան: Եւ հոգին վասն այն էջ, զի զբարբառն Հայր ի Յիսուս ձգեսցէ, զի մի վասն Յովհաննու կարծեսցի, զի զնա մեծ կարծէին և զի առեալ զՀոգին դիցէ յեկեղեցի սուրբ: Բայց աղանակերպ Հոգին, այլով մասամբքն գերեսն մարդոյ ասեն ունել և զբերանն նշան բանաւորի: Վկայէ և Աստուածաբանն Գրիգոր, առ նմանն, ասէ, ընթանա այս է դիմացն կերպիւ և Աստուածութեամբն: Եւ հոգին իջեալ միացաւ և ոչ վերացաւ՝ Տեառն¹¹ պատճառ մկրտելոյն, զի բացցէ զանախտ արգանդ աւազանին, և մի՛ այս, զի երկիր անիծաւ վասն զործոցն Ադամա: Իսկ տերունական մարմնոյն հպմամբ, արհնեցաւ ջուրն Յորդանանու: Եւ իջեալ ամպոյ և առեալ ի ջրոյ անտի¹² անձրևեաց ի վերայ երկրի, և բարձաւ անէծքն: Եւ աւիրնեալ երկրի պտղաբերէ ցորեան, և զինի՛ մարմին և արիւն Քրիստոսի¹³, և փայտս ի նիւթ խաչի, և եկեղեցոյ¹⁴ նոյնպէս քարինս, և ձէթ՝ ի նիւթ իւղոյն¹⁵ սրբոյ, և այս է մարգարէին ասելն. «Ուրախ լիցի երկիր, և ցնծասցեն դաշտք և ամենայն որ ի նոսա» (Սղմ. ԳԵ 12) և¹⁶ «Ծառքն Տեառն յագեսցին և ծափս հարցեն» (Սղմ. ԾԳ 16): Եւ ի պտղոյ, ցորենոյ, զինոյ, ձիթոյ լցուցեր զնոսա: Զի՞նչ է. «Վարեցաւ Յիսուս հոգւոյն յանապատն¹⁷՝ փորձել ի սատանայէ» (Մտթ. Գ. 1): Պատասխան. զՀոգին առ

¹ C ի հոգին

² BC մինչ *փ/ս* զի

³ B քռանգն C քռանկն

⁴ B ասեն

⁵ B ա *փ/ս* և

⁶ C ահերմոնի

⁷ BC *չ/ք*՝ Յովհաննէս յորժամ քումմէ մկրտել

⁸ B Աստուածախաւսութիւնքն

⁹ B ի հոգւոյն C ի հոգոյն

¹⁰ C ելեալ

¹¹ C այլ *փ/ս* Տեառն

¹² B անդի

¹³ B Աստուծոյ *փ/ս* Քրիստոսի C Որդոյն Աստուծոյ *փ/ս* Քրիստոսի

¹⁴ C եկեղեցոյ

¹⁵ C եւղոյն

¹⁶ A *չ/ք* և

¹⁷ B յանապատ

*C *Լուսանցքում ունի՛* է

Յիսուս և ձայն¹ Հար Վկայեաց, թէ՛ «Դա է որդի իմ սիրելի»² (Մտթ. Գ. 17, ԺԷ. 5, Մրկ. Թ. 6): Լուսա սատանա գձայնն և ետես զհոգին իջեալ և ի յիւր խորհուրդն ցանկացաւ³ թէ հնար կայր, ստուգելի փորձելով, թէ այս է ճշմարտիւ Որդին Աստուծոյ, ապա⁴ «Հասեալ է ար կորստեան իմոյ ի բաց կացից ի նմանէ»: Իսկ Տէրն դեռ չկամեցաւ զինքն յայտնել, այլ որպէս թէ⁵ մարգարէ⁶ մի, որ հոգին ըստ իւր կամացն վարէ, ուր կամի հոգովն⁷ ասէ⁸. «վարեցաւ յանապատ», զի ի մէջ մարդկան ոչ համարձակէր: Եւ ընդէ՞ր յետ քառասուն արուր ասէ թէ՛ «քաղցեալ»: Պատասխանի. Մովսէս և Եղիայ և Յեսու պահեցին քառասուն ար. այնչափ⁹ պահեաց Տէրն, զի թէ անելի էր պահեալ քան զմարդիկն զհտացեալ էր սատանա, թէ ի վեր է քան զմարդն՝ Աստուած է: Եւ հերձուածողքն ասացել էին, թէ չէառ կատարեալ զմեր բնութիւնս, և թէ պակաս էր պահել քան զքառասունն. տկար և պակասք քան զմարդ կարծէին և փոքր՝ քան զմարգարէսն, որ քառասուն ար պահեցին: Եւ զինչ զհտաց սատանա, թէ քաղցեալ է, և մատեալ առ նա փորձել¹⁰: Պատասխան. Դեղնութիւն եցոյց յերեսն Տէրն և զաչսն ածէր և զցանկութիւնն շարժեաց ի քաղց և իմացոյց փորձչին: Մարդ¹¹ ի սկիզբն պահոցն քաղցնու: Իսկ նա զի չէր սոսկ մարդ, յորժամ կամեցաւ, ի կատարման¹² պահոցն քաղցեալ, զի ոչ բնութիւնն հարկէր զնա, այլ ինքն իշխանութեամբն շարժէր զկիրսն: Զի՞նչ կերպիւ երևեցաւ փորձիչն: Պատասխանի. Միակեցի կերպիւ ասեն, զի անապատի մարդ թուեցի յանապատի¹³ տեղուցն: Ընդէ՞ր ասէ, թէ Որդի ես Աստուծոյ: Պատասխանի. թէ երկնաւոր ձայն¹⁴ իրաւ է¹⁵ ասէ, և չես խաբեալ¹⁶, յասելն թէ՛ «Դա է որդի» Մատթէոս¹⁷, Մարկոս և Դուկաս գրեն զմկրտութիւնն և զփորձանսն և Յովհաննէս¹⁸՝ ոչ. զի սոքա զմարդկութենէն պատմեցին, որոյ վայել էր մկրտիլ, և սատանայի՝ անգիտանալ և փորձել: Իսկ Յովհաննէս¹⁹ զԱստուածութենէն ճառէ, որում չվայելէր սրբիլ և փորձիլ: Մատթէոս²⁰ զկնի քարին հաց խնդրելոյն, ի յաշտարակ տաճարին զհանելն ասէ, և յետոյ՝ զլեառն, իսկ Դուկաս նախ

*B *Լուսանցքում ունի* վասն փորձողին սատանայի

¹ BC ձայնն

² BC *չիք*՝ սիրելի

³ C ցանգացաւ

⁴ B ահայ *չիս* ապա

⁵ C թէ

⁶ C մարգարե

⁷ C հոգովն

⁸ C եսաէ *չիս* ասէ

⁹ BC յայն չափն *չիս* այնչափ

¹⁰ BC փորձելով

¹¹ C եւ արդ *չիս* մարդ

¹² B կատարմանն

¹³ BC յանապատ

¹⁴ BC ձայնն

¹⁵ BC էր

¹⁶ BC խաբել

¹⁷ B Մատթէոս

¹⁸ BC Յովհաննէս

¹⁹ BC Յովհաննէս

²⁰ C Մատթէոս

զլեառն ասէ¹ և ապա՝ զաշտարակն: Ընդէ՞ր է: Երկոքեանն² խորհուրդ ունի³. Մատթեոսին զյաղթողաց ցուցանէ զկարգն, զի որկորով թէ չյաղթի որ՝ նա զինչքն այլ արհամարէ: Վասնորոյ սատանա սնափառութեամբն ջանա, զի յաշտարակն հանելն սնափառութիւն էր, և լեռն՝ ազահութիւն: Եւ յորժամ որկորովն⁴ և սնափառութեամբ չկարէ յաղթել⁵, պատիւ և պաշտաւն տա խնդրել, որպէս ցուցանէր թագաւորութիւն: Իսկ որ յաղթի⁶ յորկորստութենէ⁷ ազահութեամբ այլ խաբէ սատանայ, զի որովայն ամոլին ինչք պիտենա ծախք: Եւ որ աստի⁸ յաղթի և շատ ինչք շինէ, ապա սնափառեցնէ սատանա, թէ այս ամենս իմ է, թող գովել տամ զիս, գոր Դուկաս ցուցանէ, հետ հացին զլեառնն⁹ և ապա զաշտարակն յիշելով¹⁰: Արդ, սատանա զամեն մարդ ջանա փորձել այս երեք¹¹ իրաւքս, զյաղթողքն Մատթեոս, և զյաղթեալսն Դուկաս պատմէ: Բայց քննել պիտի, թէ զգալապէս, և ճշմարիտ ի շուրջ էած սատանայ զՏերն, յԵրուսաղեմ և ի լեառն¹² բարձր և որ է այն լեառն, որ ամենայն¹³ թագաւորութիւն յիւրմէ երևի ոչ ուրեք գտանի¹⁴, թէ կէսք զդրախտն ասեն, որ անտի կարէ տեսանիլ ամենայն աշխարհ¹⁵, զի թէ անտի երևեր ամենայն թագաւորութիւն և ամենայն աշխարհ, ապա և մեք ի մեր բնակութենէս տեսանեաք զնա, այլ ոչ է զայս ասել: Այլ այս է հաւաստին. սատանա յիւր իմացուածն¹⁶ կրէր և ցանկայր, թէ պիտէր ճարակ, որ լինէր մեծ¹⁷ տանի ար, և ամենայն Հրեայքն Երուսաղեմ ժողոված, և կացուցանէի յաշտարակ տաճարին ի տեսիլ ամենայն Իսրայելի, իսկ Տերն¹⁸ իմացաւ զկամսն չարին, և այնպէս թուեցոյց¹⁹ նմա, թէ եղաւ: Եւ ասէ. «Թէ որդի ես Աստուծոյ արկ գրեզ աստի ի վայր, զի գրեալ էր, թէ հրեշտակաց իւրոց պատուիրեալ է վասն քո, և ի վերա ձեռաց բարձցեն և ինքն ձեռացաւ ի հրեշտակ լուսոյ և²⁰ ի ներքո անցեալ սփռեաց զթևսն, որ թէ արկանէ ի վայր նա խոյս տայր²¹ և ընկնի²² ի վայր, և ծաղր լինի, և երբ²³ չկարաց առնել, ցանկացաւ, թէ պիտէր այնպիսի¹ բարձր լեռան, որ ամենայն վայելչութիւն աշխարհի երևելի յիւրմէ: Եւ հնար կայր, որ զգեղեցկութիւն և

¹ BC յետ հացին զլեառն *ի/ս* նախ լեառն ասէ

² BC երկոքեանն

³ BC ունի

⁴ BC որկորով

⁵ C խաբել *ի/ս* յաղթել

⁶ BC յաղթուի

⁷ B յորկորութենէ

⁸ BC անտի *ի/ս* աստի

⁹ C զլեառն

¹⁰ BC յիշելովն

¹¹ B իրեք

¹² B լեառնն

¹³ B ամենայ

¹⁴ B գտանի

¹⁵ B աշխարհի

¹⁶ B իմացուածն

¹⁷ C մեծի

¹⁸ BC *չ/ք*՝ Տերն

¹⁹ B թվեցոյց

²⁰ A *չ/ք*՝ և

²¹ BC տա

²² A ընկնի

²³ B եփ

զճոխութիւն թագաւորաց ցուցանէի միթէ կարէի այնու խաբել: Եւ Տէրն գիտելով գլաւաւորութիւն նորա, ձևացոյց միայն² առ աջս բանսարկուիւն³ և վաղվաղակի երևեր թագաւորութիւնք երկրի պալատաւք և սրահակաւք, և վրանաւք իջեալ, դրաւաւք վառելովք⁴ և նշանակաւք և ասէ ցնա. «Ինձ տուեալ է». չասաց թէ՛ Իմ է, այլ՝ «տուեալ է» և յումէ⁵. յԱստուծոյ երկայնմտութենէն և ի ներելոյն, որ թոյլ ետ նմա պաշտան առնուլ յամենայն թագաւորութեանց, կռապաշտութեամբ⁶: Եւ զի՞նչ է, որ ասէ՛ «Ի բաց եկաց ի նմանէ⁷ առժամանակ մի» (Ղուկ. Գ 13): Պատասխանի, այն է իսկ է, զի դարձեալ ի ձեռն հրէիցն մարտեաւ ընդ նմա, և ետ խաչել: Եւ զի՞նչ է Մարկոսի ասելն թէ՛ «Էր ընդ գազանս⁸» (Մրկ. Ա 13): Պատասխանի, Գ-կքն գազանաց կերպիւ զամենայն արհաւիրք առնէին: Եւ այսպէս ասա «հրեշտակք մատեան և պաշտէին» (Մտթ. Գ 11): Եւ ո՞ր կային, որ մատեան. ի բացեա կային, զի մի՛ թուեսցի⁹, թէ նախ պահէին զնա, ընդ նոքա արարին գլաղթութիւնն: Այլ յորժամ ի բաց եկաց փորձիչն, ասա մատեան: Եւ ի՞նչ¹⁰ է պաշտելն, յաննիւթից հաց գոյացոյց Տէրն, և թան և խաւար և խորտիկ, զայն առաջի դրին, և ծառայէին, զի մի թուեսցի, թէ չէր կարող. ասարանք գոյացուցանել¹¹ և լնուլ զպետս կարեացն¹², այլ զմեղավորին՝ խնդիրն ոչ ելից և նմա ոչ լուա: Ասէ Նիսացին, թէ միշտ զնոյնս խորհրդակից լինի ամենայն մարդոյ, զի ի քարանց ուտեն, որք ի զրկանաց և զանիրաւութենէ ուտեն, և կամ որք պոռնկութեամբ և ըստ գործովք հեշտացնեն, և զարինաւորն թոյլ տան: Եւ ընդէր խաբելով մատեաւ Տէրն: Պատասխանի. Չի սատանա ոչ բռնութեամբ, այլ խաբելով յաղթեաց Եւայի, դատաստանաւ վճար էառ, և ոչ զարութեամբ Աստուածութեանն. զի ո՞ կարէր ընդդէմ կալ: Յետ կատարելոյն Տեառն զփորձութիւնն՝ երեք անտարանիչքն՝ Մատթէոս, Մարկոս և Ղուկաս զՅովաննու մատնիլն ի բանտն¹³ սկսանիլ¹⁴ և շատ նշանք և վարդապետութիւնք ի մէջէն¹⁵ ի թողուլ: Չի Յովհաննէս¹⁶ քան զամենն յետոյ գրեաց Հոգին Սուրբ նմա պահեաց բազում ինչ, որ նա գրէր, որպէս ինքն ետ տասն գլխաւոր անտարանի վկայէ թէ՛ «Չև ևս արկեալ էր¹⁷ զՅովաննէս ի բանտ¹⁸» (Յովհ. Գ 24): Չի ոչ եթէ գոր ինչ կամէին գրեին անտարանիչքն, այլ՝ գոր ինչ Հոգին տայր¹⁹ գրել: Թէ ընդէր

¹ B այնպիս

² A չիք՝ միայն

³ C բանսարկուիւն

⁴ BC վառելաւք

⁵ B յումմէ

⁶ B կռապաշտութեամբն

⁷ AB չիք՝ է ի նմանէ

⁸ B գազանսն

⁹ B թվեսցի

¹⁰ BC զինչ

¹¹ BC գոյացուցանել

¹² B կարեցն

¹³ A բանդն

¹⁴ C յսկսանիլ

¹⁵ B ի միջէն

¹⁶ BC Յովհաննէս

¹⁷ B էր արկեալ

¹⁸ A ի բանդ

¹⁹ BC տա

յանդիմաներ Յովաննես գՀերովդէս¹, զի նա հեթանոս էր և չէր արիւնաւք: Եւ Պատրոս ասէ, թէ զոր
ինչ արեւնքն ասէն այնոցիկ ինչ և որն արիւնաւքն են ասեն և ամէն ազգի արեւնք իւրանց տոհմին²
իշխէր: Պատասխանի. Յովաննես յորմէ հետէ գՔրիստոս մկրտեաց և ինքն ի նմանէ մկրտեցաւ,
առեալ ջուր, արկ ի գլուխն³ Յիսուսի և ինքն զի իւր գլուխն առջև եկ, և⁴ եկեալ և մկրտեցաւ ի Հար
ձայնն, և ի Հոգւոյն իջումն, և յՈրդին Միածին, և եղև քրիստոնեայ և առ շնորհս առաքելութեան,
սկսաւ քարոզել ամենայն ազգաց, զորս⁵ տեսանէր, զի քրիստոնէութիւնս ազգաց իշխէ, և
առաքեալքն ամենայն ազգաց և լեզուաց քարոզէին: Այս է պատճառն թելալտ այլքն ասեն, թէ առ
հրէայսն ծնեալ⁶ էր և պահէր զարեւնսն, և զի ոչ պահէր յայտ անտի էր⁷, զի զարն ծննդոց իւրոց
տանէր, զոր հրէայքն չունէին պատուէր⁸: Այս Հերովդէս չէ, այն որ զմանկտին կոտորեաց, այլ
որդի է նմա, և այն Հերովդէս որ զՅակովբոս⁹ գլխատեաց զեղբայրն Յովհաննու այլ է, զոր
հրեշտակ Տեառն եհար և սատակեաց. զի գովեցին զնա իբրև զաստուած, և նա չփախեաւ ի բաց, և
ոչ ետ Աստուծոյ¹⁰ գփառսն: Չառաքելոցն¹¹ կոչումն լուեալ ենք թէ¹² երկու անգամ է զառաջինն
երեք աւետարանիչքն պատմեն և զերկրորդ կոչումն Յոհաննես, զի այլ և այլ ասէ զարիւնակ
կոչմանն երեք աւետարանիչքն¹³ և Յոհաննես: Եւ զինչ խորհուրդ է¹⁴, որ յորովք ի մարգարէիցն ի
հովութենէ¹⁵ կոչեցան, և աւելի մասն և ազնիւք յառաքելոցն, յորսոց ձկանց, որ որսորդք էին:
Պատասխանի. Հովին զընտանի¹⁶ անասունքն արածէ և ձկնորսն զվայրենի կենդանիսն որսա,
այսպէս մարգարէքն զընտանի¹⁷ ազգն իւրեանց հովութին զիրեայսն և առաքեալքն՝ զվայրենի
հեթանոսս, որ ի տիղմ¹⁸ չարեաց լողէին իբր¹⁹ զձկունս խորասոյգ մեղաւք²⁰:
Ո՞րք էին ամուսնաւորք²¹ յառաքելոցն. Յովհաննէս և Յակովբոս²² եղբայր²³ իւր, և Թովմաս կոյսք
էին, և այլքն ամուսնաւորք: Պետրոսի կնոջն անուն Սոփի և որդիք²⁴ երկու՝ Յովել, և Յովան¹, և

¹ C գՀերովդէս
² BC տոհմիցն *փիս* տոհմին
³ BC գլխոյն *փիս* գլուխն
⁴ BC *չիք*՝ եկ և
⁵ B զոր
⁶ A ծնել
⁷ BC է *փիս* էր
⁸ C պատուէր
⁹ B գՀակովբոս
¹⁰ BC *չիք*՝ Աստուծոյ
¹¹ B յառաքելոցն
¹² B եթէ *փիս* թէ
¹³ B աւետարանիչք
¹⁴ C զինչ է խորհուրդ է *փիս* զինչ խորհուրդ է
¹⁵ B հովութենէ C հովութենէ
¹⁶ A զընդանի
¹⁷ B զընդանի
¹⁸ B տիղմն
¹⁹ BC իբրև
²⁰ BC մեղաւքն
²¹ C ամուսնացեալք *փիս* ամուսնաւորք
* *Լուսանցքում*՝ ը
²² B Յակովբոս
²³ B եղայր
²⁴ C երկու որդիք *փիս* որդիք երկու

դուստր մի անուն Սովիատեաց, Ադրէի կնոջն՝ Անատաւլեա²: Պաւղոսի կնոջն՝ Մարդիոս, և երկու որդիք, Պողոս³, Եւտիքե⁴: Երեք առաքեալք⁵ են հայոց՝ Թադէոս, Բարթողոմէոս⁶, և Յուդայ Յակովբեան⁷, որ կայ⁸ յոր մի քաղաք հայոց: Եւ են երեքն յերկոտասանիցն: Ի գտանիլ է⁹ ի գիրք, թէ Թադէոս, յեթանասանիցն է. ի՞նչ է պատճառն: Պատասխանի. Լսեմ¹⁰ թէ որպէս Պետրոս: Երկոտասանիցն գլխաւոր է, նոյնպէս Թադէոս եթանասանիցն գլխաւոր է: Վասն որոյ երբեմն յերկոտասանիցն, և երբեմն ի եթանասանիցն ասի: Բայց Աւետարանն յերկոտասանիցն¹¹ ի¹² համարն է յիշել:

Քրիստոսի առաջին նշանս ո՞ր պիտի ասել: Պատասխան. նախ անսերմ¹³ յղութիւնն: Երկրորդ՝ ընդ մտանելն յարգանդ բանին և¹⁴ շնչաբերիլն, և գտանիլ¹⁵ որպէս քառասնաւրեայ: Երրորդ՝ Յովաննու խայտալն: Չորրորդ՝ հովուացն և մոգուցն գալն: Հինգերորդ՝ Սիմէովնի¹⁶ գգուելն¹⁷ և գնա արձակելն: Վեցերորդ՝ Եգիպտոսի կռոցն խորտակելն¹⁸: Եւթներորդ՝ երկոտասանամեա վարդապետելն: Ութերորդ՝ Հոգին էջ ի Յորդանան: Իններորդ՝ յաղթելն փորձչին: Չորանն բանալն այլ յիշէ, որ լինի տասն մինչև¹⁹ քառասնաւրեա գնաց ի տաճարն:

Բայց Յոհաննէ. առաջին զջուրն գինի առնելն է ի դնել, Եւ Մատթեոս սկիզբն նշանաց ի կողմանս Գալիլեա դիւահարս և լուսնոտս²⁰ և անդամալոյծս ասէ բժշկեալ²¹: Իսկ Մարկոս և Դուկաս միաբան ասեն. «դիւահար մի ի Կափառնաւում²² բժշկեաց»: Եւ զի՞նչ է լուսնոտն: Պատասխան. Դևն ի նորանալ լուսնին լկէ զմարդն, զոր ըմբռնէ, և բամբասել տա զարարչութիւն²³ այլ կարծեն թէ ի լուսնէն է, այլ ի դիւին չարութենէն է և ոչ ի լուսնէն, այլ բան վասն դիւահարին²⁴ լինի և այլ պատճառ ի լնուլ լուսնին աճեն ամենայն ինչ²⁵ և ուղեղք²⁶ ոսկերաց գլխոյն աճէ, և

¹ C Ովան

² B Անատաւլիայ

³ C Պաւղոս

⁴ BC Եվտիքէս

⁵ C առաքեալքն

⁶ B Բարդողոմէոս C Բարդողիմէոս

⁷ BC Յակովբեան

⁸ C կա

⁹ B գտանվիլ է C գտանիլի է

¹⁰ BC լսել են

¹¹ BC յերկոտասանից

¹² BC չիք՝ ի

¹³ B անսերմն

¹⁴ AC չիք՝ և

¹⁵ B գտանիլն

¹⁶ BC Սիմէովնի

¹⁷ B գգվելն C գգելն

¹⁸ BC խորտակիլն

¹⁹ BC մինչ

²⁰ A չիք՝ և լուսնոտս

²¹ BC բժշկել

²² B Կափառնայում

²³ C զարարչութիւնն

²⁴ A չիք՝ այլ բան վասն դիւահարին

²⁵ BC իրք չի/ս ինչ

²⁶ A ուղիղք

դառնա ընդ քիթն, և ընդ բերանն որ կորուսանէ¹ գլխեւքն, և թուի² թէ դիւահար է: Այլ չէ այն³ ի դիւ: Չի՞նչ է, որ ասէ. «Ճրագ⁴ մարմնոյ ակն է»(Մտթ. Չ 22, Դուկ. ԺԱ 34): Պատասխան: Յառաջ քան զայս իրեանց Տէրն թէ՛ գողորմութիւն մի առնել ի ցոյց մարդկան: Եւ աստ ցուցանէ, թէ որպէս ակն ամենայն մարմնոյն լուսատու ճրագ է, այսպէս և ողորմածութիւնն ամենայն բարեգործութեան լուսատրիչ է և լոյս: Եւ որպէս աչքն, թէ խաւար է և կոյր՝ ամենայն մարմինն խաւար է⁵ և մուրն, նոյնպէս թէ ողորմութիւնն, որ լոյս է, կեղծաւորութեամբ է և առ աչս մարդկան, այլ առաքինութիւնքն անզարդ է, թէ՛ «Լոյսդ⁶, որ ի քեզ է»(Մտթ. Չ 23)՝ ողորմութիւնն⁷ կեղծաւորութեամբ է, ապա խաւար գործոցն մեղացն ի՞նչ պիտի ասել: Եւ ո՞ր է վարդապետութեան Տեառն⁸ սկիզբն: Պատասխանի. Ինն երանութիւնն⁹ է, ով կամի յերկինքն ելանել, ասէ Տէրն, այս է սանդուխքն, զի յոթ մոլորականք¹⁰ են, և մի անմոլար աստեղքն՝ ութ և ի վեր քան զնա հաստատութիւնն¹¹ ինն: Եւ ապա երկինքն, այս արինակք են ինն երանութեանս է, զոր հոգով զաղքատութիւն կոչէ: Չի անգման¹² բանասրկուին յերկնից, և Ադամա ի դրախտէն, սկիզբն և պատճառ հպարտութիւնն էր: Իսկ պատեհ է¹³ որ ի վեր ելանելոյն սկիզբն և առաջի խոնարհութիւնն լինի, որոյ հոգին աղքատ է, ի չար գանձէն, ի հպարտութենէ և¹⁴ ի մախանաց, և յատելութենէ, և ի կեղծաւորութենէ և յայլ մեղաց: Չի՞նչ է ասելն. «Ոչ եկի լուծանել զարեանս, կամ զմարգարես, այլ՝ լնուլ»(Մտթ. Ե 17): Պատասխանի. այն է որ ասաց. «լուարուք, զի ասացաւ առաջնոցն, թէ¹⁵ մի՛ շնար, այլ ես ասեմ՝ մի հայիր ի կին»(Մտթ. Ե 27): Ասացաւ՝ «մի՛ սպանաներ, այլ ես ասեմ՝ մի բարկանար»(հմմտ. Մտթ. Ե 38-39). զի հայելն¹⁶ շնութեան սկիզբն է¹⁷, և պատճառ և¹⁸ բարկանալ՝ սպանութեան: Առաջինքն ի գործոյն էին արգիլած¹⁹, և մեք՝ ի պատճառէն: Այս պակասէր յարեմքն: Իսկ մարգարէսն ելից զասացեալ բանս նոցա կատարելով. «Կոյսն յղասցի և ծնցի» և այլն: Դարձեալ առաքեալքն²⁰ լրումն էին մարգարէիցն, զի նոքա միայն հրէիցն քարոզեցին, և զՀար Աստուածութիւնն, և առաքեալքն, ամենայն աշխարհի, և գերեքանձնեա

¹ B կորսնէ

² B թվի

³ B այլ ոչ է այն

⁴ B ճրակ

* *Լուսանցում՝ ժ*

⁵ C չիք՝ և կոյր ամենայն մարմնինն խաւար է

⁶ C լոյս

⁷ BC ողորմութիւնդ

⁸ B չիք՝ Տեառն

⁹ C երանութիւն

¹⁰ BC մոլորակք

¹¹ BC հաստատութիւնն

¹² A անգման

¹³ C չիք՝ է

¹⁴ A չիք՝ և

¹⁵ BC չիք՝ թէ

¹⁶ B հայիլն

¹⁷ B է սկիզբն

¹⁸ A չիք՝ և պատճառ

¹⁹ BC արգելած

²⁰ C առաքեալք

Աստուածութիւնն և որդէգրութիւն անտարանեցին¹: Չինչ զարութիւն է Տեառն ուսոյց աղաթիցն «Հայր մեր որ երկինս, սուրբ եղիցի անուն քո»: Պատասխանի. Աղաթքն խաւսք ընդ Աստուծոյ թարգմանի: Եւ երբ² խաւսիս յանուանէ³ կոչես զԱստուած, զի անունն է մայր բանականութեան, ըստ իմաստնոցն ասելոյն: Արդ, զինչ անուն կոչես Աստուծոյ, ամենն զքեզ ատար ցուցանէ, և մուրական, և ծառա: Եւ յորժամ Հայր ասես որդի ասես զքեզ, և հայրենեացն⁴ Տէր, այսինքն՝ թէ Աստուած և արարիչ և Տէր ձայնես, զքեզ արարած և ծառա ցուցանէ, թէ ողորմած և մարդասէր և բարերար զքեզ մուրող և կարատ ասացեր⁵. և այլն ամենայն նոյնպէս: Եւ երբ⁶ հայր ասացեր⁷ զգոյն ցուցեր և զգորովն, և ղիմեցեր ի գիրկն: Եւ զի հայր է ե՞րբ կարէ ասել, թէ մի գար⁸, զի պարտական են հարբ⁹ որդուցն, գանձի և հայրենեաց¹⁰, և գթոց, ապա պարտ է զնմանութիւն հարն բերել սրբութեամբ, և ապա իշխել ասել նմա Հայր: Եւ յերկինս ասել զհայրն. յայտ առնես զքո գաւառն: Սուրբ եղիցի անուն քո, և վարս կենաց իմոց, որպէս զի տեսցեն զբարի գործսն և փառաւորեսցեն զՀայրն: «Եկեսցէ արքայութիւն քո». մի՞ թագաւորեսցէ մեղքն, այլ՝ դու: «Եղիցին կամք քո որպէս յերկինս. ի հրեշտակսն անխափան, և յերկրի, ամենայն մարդիկ, զի հասարակ ամենայն¹¹ աշխարհի աղաթես, և նոցա աղաթիցն կցորդ լիցիս: Չհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ, զի խառնիցի յարնութիւնն¹² Աստուծոյ, և զքո Հայրն ուտես և ոչ գաւտարի, և զրկանաց¹³: Դարձեալ զերկնից իջեալ հացն. «զհաց մեր», զոր ի մեր բնութենէս առեր մարմին և արիւն, և աստուածագործեցեր: «Եւ թող մեզ զպարտիս մեր», զոր յանցեաք¹⁴ Հայրն, «որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանացն»¹⁵, զի դու լիցիս իրաւարար: Եւ որպէս¹⁶ դու շինես քեզ, թէ ի սրտէ թողուս, որպէս և¹⁷ թողուս: «Եւ մի տար զմեզ ի փորձութիւն». սատանա ի փորձ խնդրէ որպէս զՅոր¹⁸, դու մի՞ տար. ո՞ր գիտէ, թէ չկարեն¹⁹ փորձ գտանել: Այլ փրկես ի չարէ²⁰, ի սատանաէ²¹: Չի քո է թագաւորութիւն և զարութիւն: Նշան և դրոշմ թագաւորութեան քո լիցի ի վերա մեր²², ըստ

¹ B անտարանին

² B եփ *ի/ւ* երբ

³ C յաստուածուանէ *ի/ւ* անուանէ

⁴ B հայրենեցն

⁵ A ասցեր

⁶ B եփ

⁷ A ասցեր

⁸ BC մի գալ *ի/ւ* մի գար

⁹ BC հարբն

¹⁰ A հայրենաց

¹¹ BC *չիք*՝ ամենայն

¹² BC արնութիւն

¹³ B ի զրկանաց

¹⁴ BC հանցաք

¹⁵ C պարպանացն *ի/ւ* պարտապանացն

¹⁶ BC որպէսն *ի/ւ* որպէս

¹⁷ A *չիք* և

¹⁸ BC զՅովբ

¹⁹ C չկամեն

²⁰ C ի չարէն

²¹ BC ի սատանայէ

²² C իմ *ի/ւ* մեր

գարութեան քո և փառաւորեա յիս յախտեան: Չի՞նչ¹ է «Լէր իրաւախոհ² ընդ ոսոխին քում վաղագոյն, մինչդեռ իցես ընդ նմա ի ճանապարհի»(Մտթ Ե 25): Պատասխան: «Ոսոխ» սատանայ և «ճանապարհ»՝ կենցաղս: Իրաւ բան խորհեաց քեզ: Տուր զհաշիւ³ զլաւոքիասն⁴, որ գրէ հանապազ զմեր յանցանք սատանայ: Խոստովանիմք և զնորա սերմն⁵ և զկամքն սրբեմք ի մեզնէ⁶ յայս կեանքս⁷ և զերծանիմք ի նմանէ, որ չմատնէ զմեզ«դատաւորին Աստուծոյ . և դատաւորն դահճի յինքն տա, թէ տար ընդ քեզ ի բանտ⁸ մինչ հատուցանիցէ չարչարանաւք զյետին բնիոնն»(Դուկ. ԺԲ 59): Չսակաւ մեղքն «բնիոնն» այն է, որ զկշիւն⁹ շարժել կարէ, կէս գարո կշռորդն¹⁰: Այլև յայս կեանքս, չպիտի մարդոյ պարտական գտանել, վճարել պիտի առաւել¹¹ զաղքատացն¹²: Եւ ի զնդանէն հանել զպարտականսն մեր երբ¹³ ժամանակ մի յամէ, և չկարէ վճարել, որ լինին¹⁴ մեզ ոսոխ¹⁵, առ մեր դատաւորն ի կատարեաց¹⁶ աշխարհին, և դատաւորն ըստ մեր խակաթեանն և անմարդութեանն առնէ մեզ, որ և ձեզ աջողեսցէ Քրիստոս, չգտանիլ պարտական ումեք, և ողորմած բարս ունել առ ամենայն ոք¹⁷: Չի՞նչ է որ ասէ , «Իբրև լուս Յովաննէս ի բանդին¹⁸ զգործսն Քրիստոսի առաքեաց ի ձեռն աշակերտաց իւրոց առ Յիսուս՝ հարցանել թէ՛ Դ-ո՞ւ ես որ գալոց ես, թէ այլում ակն կալցուք»(Մտթ. ԺԱ 2) : Եւ այն, որ ի Յորդանան վկա էր¹⁹: Եւ զկնի դառնալոյն ի փորձութենէն, դարձեալ ասաց.«Ահաւասիկ Քրիստոս գառն Աստուծոյ, որ բառնա զմեղս աշխարհի: Պատասխանի²⁰. Յորժամ եղին զՅովաննէս ի բանդի²¹, զիտաց զկատարած իւր, և զաշակերտսն կամեցաւ առ Հիսուս առաքել, ասելով թէ նա է Քրիստոս Աստուած: Եւ նորա չհաւանէին²², և չգնային, ապա հնարք իմացաւ, թէ առաքեմ ի հարց, թէ դու ես Քրիստոսն²³, զի իւրեանք²⁴ երթան յիւրմէ լսեն, և նշանք²⁵ տեսանեն և հաւատան: Երբ²⁶

¹ B ինչ *ի/ւ* զինչ

² A իրաւախորհ

³ B զհաշիւն C զհաշիւն

⁴ B զլաւոքիասն C զլաւաւոքիասն

⁵ C սերմնն

⁶ B ի մինէ, C ի մենջ

⁷ A կեանքս

⁸ A ի բանդ

⁹ BC զկշեռքն *ի/ւ* զկշիւնն

¹⁰ B կշեռորդն *ի/ւ* կշռորդն

¹¹ BC մանաւաղ *ի/ւ* առաւել

¹² BC աղքատացն *ի/ւ* զաղքատացն

¹³ B երբ

¹⁴ C չլինին *ի/ւ* լինին

¹⁵ A աւսոխ

¹⁶ C կարեաց *ի/ւ* կատարեաց

¹⁷ BC լինել առ զնդանաւորսն *ի/ւ* բարս ունել առ ամենայն ոք

¹⁸ A ի բանդին

¹⁹ B վկայեալ էր *ի/ւ* վկա էր

²⁰ C *չիք՝* պատասխան

²¹ A ի բանդի

²² C ոչ հաւանէին *ի/ւ* չհաւանէին

²³ BC Քրիստոս

²⁴ C ինքեանք *ի/ւ* իւրեանք

²⁵ C նշանս *ի/ւ* նշանք

²⁶ B երբ

գնացին, գիտէր Տէրն թէ յինչ առաքեալ են¹. արար սքանչելիք նոցա առաջի զբազումս բժշկեաց: Եւ ասաց.«Գնացէք պատմեցէք Յովաննու, զոր լուայք և տեսէք. «երանի որ ոչ գայթապողեսցի յիս»(տե՛ս Մտք ԺԱ 4,6), զի Յովաննու սքանչելիք չառնելոյն պատճառն այն էր, որ գնա չկարծէին, թէ Քրիստոսն է: Եւ երբ տեսին աշակերտքն, զայն որ յիրեանց վարդապետն² չէին տեսեալ հաւատացին, և զկնի մահուանն Յովաննու եկին առ Տէրն, և ոչ մեկնեցան: Արդարացաւ իմաստութիւն ի գործոց.«Քրիստոս Աստուծոյ իմաստութիւն»(Ա Կորնթ. Ա 24) յիւր գործոցն: Կամ յորդոց, որք հաւատով Քրիստոսի որդեգրեցան, կամ իւրոյ վասն Յովաննու ասէ, զի իւր որդիք էին, որք ի նմանէ մկրտեցան ժողովուրդքն և մաքսաւորքն և արդարացուցին զԱստուած, ասէ Ղուկաս³: Զի՞նչ է ասելն. «յորժամ այսն ելանէ ի մարդոյն, շրջին⁴ ընդ անջրդին տեղիս⁵, խնդրէ հանգիստ և ոչ գտանէ»(Ղուկ. ԺԱ 24): Պատասխանի. Սատանայի հանգիստ անջրդի տեղին է և ուր աւագանին ջուրն չկա. այն է անջրդի⁶, զա ժամանակ, որ գտանէ սատանա հանգիստ ի հաւատացելոցն ի Քրիստոս և դառնա ի հրէայքն, ուստի ելաւ Քրիստոսի⁷: Մինչ նոքա այլ «հաւատա, յորժամ լրումն հեթանոսաց մտցէ, ապա ամենայն Իսրայէլ կեցցէ»(Հռոմ. ԺԱ 25): Այսինքն՝ մինչ հեթանոսք համարէն դառնան ի հաւատս: Ո՞ր է հարիւրաւորն վաթսունաւորն և երեսնաւորն: Պատասխան. Որ ի քրիստոնէա հարց է ծնեալ և մկրտեալ⁸: Հարիւրաւոր է, որ ի⁹ յերիտասարդութեան է¹⁰ եկեալ, ի հաւատս, վաթսուն ւոր և¹¹ որ ի ծերութեան երեսնաւոր է¹²: Այլ մեծահաւատ մարդն երեսնաւոր է յուսովն վաթսունաւոր, սիրողն հարիւրաւոր, զի սէրն մեծ է քան զնոսա:

Դարձեալ կուսութիւնն հարիւրաւոր, ողջախոհ ամուսնութիւն¹³, վաթսունաւոր, մեղուցեալն և ապաշխարեալն երեսնաւոր: Այլ մարտիրոսութիւն¹⁴ հարիւրաւոր¹⁵, արինաւոր կեանքն. վաթսունաւոր¹⁶, սխալեալն¹⁷ և ապաշխարեալ¹⁸ երեսնաւոր¹⁹: Այլ աշխարհական երեսուն,

¹ BC է *փիս* են

² BC վարդապետէն *փիս* վարդապետն

³ BC *չիք*՝ արդարացաւ իմաստու".....ասէ Ղուկաս

⁴ BC շրջի

⁵ C ընդ յա *փիս* ընդ անջրդին տեղիս

⁶ BC անջրդին

⁷ B *չիք*՝ Քրիստոսի

⁸ BC *ունի երկու*՝ և մկրտեալ

⁹ BC *չիք* ի

¹⁰ AB *չիք* է

¹¹ A *չիք* և

¹² BC *չիք* է

¹³ BC ամուսնութիւնն

¹⁴ C մարտիրոսութիւնն

¹⁵ B *չիք* ւոր

¹⁶ AB *չիք*՝ ւոր

¹⁷ A սղալեալ

¹⁸ BC ապաշխարեալն

¹⁹ B *չիք* ւոր

միաբան վանքն վաթսուն, միակեցն¹ հարիւրաւոր² : Այլ դրախտն վաթսուն վերինն երուսաղէմ հարիւր, և նորոգեալ երկիրս երեսուն պահք, աղաթք³, ողորմութիւն: Երեսուն որք վասն ծառայական երկեղի գործեն զառաքինութիւն և վաթսուն, որք վասն վարկուց և հարիւր, որք սիրով գործեն զբարիս և դարձեալ երեսուն հաւատն, որ ի Սուրբ Երրորդութիւնն ի սիրտս ընտրելոց: Վաթսուն կատարումն բարի գործոց: Հարիւր յաւիտենական երանութիւնն: Որպէս հատն մանանխոյ փոքր է քան զամենայն սերմանիս: Լուծն վասն այն նմանեցոյց մանանխոյց քարոզութիւն Աւետարանին, զի բազում առանձնաւորութիւն ունի՝ նախ զի փոքր է քան զցորեան և զգարին և մեծանայ քան զամենեսեան, այսպէս և քարոզութիւն Աւետարանին փոքր էր և կարի մեծացաւ զհարդ «Ամենայն» երկիր ել բարբառ և մինչև ի ծագս»(տես Մտք. ԺԳ 23): Եւ դարձեալ փոքր էր որ վասն հաւատոց բան քարոզութեանն. զի՞նչ փոքր է քան զայս, որ ասէ հաւատա ի Քրիստոս և կեցցես քան որ երբեմն⁴: Այս քեզ ճաշակ ինչ⁵ համեղ ի Մատթէոսի⁶ Աւետարանէն.

Ի Մարկոսէ Աւետարանչէ⁷.

Իսկ Մարկոս երեք բան է դրել⁸, զոր այլքն չեն ասացեալ⁹: Ա. այս է «կատարյալ է ժամանակ, և հասեալ է արքայութիւն¹⁰ Աստուծոյ» (Մրկ. Ա 15): Այսինքն՝ մարգարէիցն սահմանեալ ժամանակն զայստեանն Քրիստոս կատարյալ է, և երկնից թագաւորութիւնն՝ հասեալ, որ կամի յայսմհետէ թագաւորէ յերկինս հաւատով և բարի գործով¹¹, զոր Տէրն հոգւովն¹² աղքատացն հրամայեաց և Բ. այս է, որ զթերհաւատ կոյրն¹³ եբաց Տէրն, որ ասաց. «Տեսանեմ զմարդիկդ¹⁴, զի շրջին իբրև¹⁵ զծառաս»: Այսչափ էր հաւատն, և այսչափ¹⁶ ի բանալն¹⁷ աճեաց հաւատն: Եւ¹⁸ ասաց. «Որ զայս կարաց՝ զաւրաւոր է» (Մրկ. Ը 24): Եւ դարձեալ ձեռն եղ Տէր¹⁹ և տեսանէր համարձակ զամենայնն: Եւ Գ. բանն այն է՝ յորժամ ի գիշերի կալան զՏէրն և ի դատել կամէին, ասէ, թե՛ «Կայր երիտասարդ մի արկեալ կտաւ մի²⁰ մերկուց¹ և կալան զնա, և թողեալ զկտաւն

¹ B միակեացն C միայնակեացն

² AB չիք՝ աւոր

³ C աղօթք

⁴ BC չիք՝ որք վասն ծառայական քան որ երբեմն

⁵ A չիք՝ ինչ

⁶ A Մատթէոս

⁷ BC չիք՝ ի Մարկոսէ աւետ.

⁸ BC դրեալ

⁹ A ասացել

¹⁰ C արքայութիւնն

¹¹ B գործաւք

¹² B հոգւով

¹³ C կոյր

¹⁴ B զմարդիկ

¹⁵ BC որպէս չիս իբրև

¹⁶ BC յայսչափ

¹⁷ BC չիք՝ ի բանալն

¹⁸ BC չիք՝ և

¹⁹ BC Տէրն

²⁰ BC ի չիս մի

փախեալ» (Մրկ. ԺԳ- 51-52): Եւ էր ինքն Մարկոս աւետարանիչն: Գրեաց զաւետարանն յետ ուր ամի Տեառն չարաչարանացն, այլք զկնի հնգետասան ամի ասէն: Եւ անունն թարգմանի «Բարձր պատուար»²», Ասորին, «ի վերայ տանեաց»³» ասէ: Դուկաս ազգաւ յոյն է⁴, և քաղաքաւ Անտիոքացի, և արուեստի⁵ բժիշկ, և Պաւղոսի աշակերտ, սա և Մարկոս յեթանասնիցն են: Բայց Մարկոս ազգաւ Հրեայ⁶ և Դուկաս՝ հեթանոս, զի պատուեսցին Եթանասունքն, որպէս երկոտասան եթանասնիցն Մատթէոս և Յոհաննես: Եւ հեթանոսք մի աւտարացին լինել աւետարանիչ, որպէս Դուկաս, որոյ անունն թագմանի⁷ «Յարութիւն», որ գրեաց զԱւետարանն հրամանաւ Պաւղոսի ընդարձակ և առատ բանիւ, որպէս իւր վարդապետին ոճն է: Եւ Մարկոս Պետրոսի նման իւր վարդապետին կարճաբան և համառատ: Եւ յետ հնգետասան ամի յարութեան Փրկչին, զոր այլք այլազգ դնեն զԺամանակն: Չի նա է, որ ասէ, թէ⁸՝ «Ետես Չաքարիա ի խնկարկութեանն աւուր⁹, զի կայր ընդ աջմէ սեղանո խնկոցն, հրեշտակն Գաբրիէլ» (Դուկ. Ա 12), զի ոչ ի սեղանոյ խնկոցն¹⁰ քաւէր քահանայն ի տանի քաւութեանն, այլ՝ ի Սուրբ Սրբոց, ի սեղանն քաւութեան անուանեալ¹¹, որ կայր վերայ տապանակին, յորոյ վերա ձեռագործ քերովքէքն հովանի ունեին: Պատասխանի. Նախքան զգերութիւնն¹², հրեից¹³, Երեմիա մարգարէն զտապանակն հանդերձ Քաւութեան սեղանովն, տարաւ պահեաց¹⁴ ի մէջ երկու լերանց Զորեբա և Սինայի, և յորժամ դարձան հրեայքն ի գերութենէն¹⁵, այլ չյայտնեցաւ տապանակն և վասն այնորիկ զայնր սեղանոյ սպասաւորութիւնն ի սեղանն խնկոց¹⁶ կատարէին, որ ի դուրս կայր և ոչ ի Սուրբն Սրբոց: Ընդէ՞ր յազգահամարն¹⁷ Դուկաս ներքուստ ի վեր տանի յԱդամ և յԱստուած. և Մատթէոս ի վերուստ ի վայր իջուցանէ՝ յԱբրահամէ, ի Յովսէփ և ի Մարիամ: Պատասխանի. Մատթէոս զիջումն Բանին պատմէ, որ Աստուած մարդ եղև, իսկ Դուկաս զմեր բնութեանս ի վեր ելանելն և զաստուածանալն ճառէ: Նահապետ մի, որ Մովսէս յԱրարածքն չէ գրել: Կայնան¹⁸ անուն յիշէ Դուկաս, զի գիտասցուք, թէ Սուրբ Հոգովն¹⁹ գրեցին Աւետարանիչքն, զի, զոր ի Մովսիսէ ծածկեաց, Դուկասու յայտնեաց: Թեպետ և Աւետարանիչն քահանա ասէ զՉաքարիա,

¹ C մերկոց

² C պատուար

³ BC տանեացն

⁴ B էր *փ/ս* է

⁵ B արուեստաւ

* *Լուսանցքում`յբ*

⁶ B հրեա

⁷ C թարգմանի

⁸ B եթէ *փ/ս* թէ

⁹ B աւուրն

¹⁰ C խնկոցն

¹¹ BC անուանեալ

¹² BC զգերութիւն

¹³ B հրեիցն

¹⁴ C տարեալ ամբփոփեաց *փ/ս* տարաւ պահեաց B պահեց *փ/ս* պահեաց

¹⁵ BC ի գերութենէ

¹⁶ A խնկոց

¹⁷ BC զազգահամարն

¹⁸ C Կայնան

¹⁹ A հոգովն

բայց քահանայապետ էր, զի յայն երևելի տաւնին չէր արէն քահանայի խնկարկութիւն¹ առնել, և վակաս իշխել զգեճուլ: Նաև գրոց սովորութիւն է, քահանա ասել զքահանայապետն, որպէս զԱհարոն, որ առաջին քահանայապետ էր, քահանա կոչէ: Եւ այս է պատճառն, քահանայապետքն քահանայի անուամբ կոչին², զի ունեին զնոյն պատիւն: Բայց քահանայն քահանայապետ ոչ կոչի, զի ոչ ունի զնմա աստիճանն³, և ոչ զպատիւն⁴: Եւ թե քահանա ասեն այլ ազգերն, և ոչ այնպէս արդարանալ կարեն յիրեանց ծուռ⁵ ծնունդն, զի և ոչ աշխարհական մարդ չիշխէր զայն տաւնի աւուրքն թողուլ և ի տուն երթալ, և ընդ կնոջ լինել: Վկայէ⁶ և Ղուկաս, իբրև լցան աւուրք պաշտաման նորա, գնաց Չաքարիա ի տուն իւր: Եւ եղև ետ աւուրցն այնոցիկ յղացաւ Եղիսաբեթ. ահա չունին պատասխանի (*Զաղված է տոմարական երկերից*): Եւ զի ետ երեսուն ամի, ի նոյն քանիս ամսոյն յունուարի⁷ ի⁸ վեցն մկրտեցաւ, և այսմ վկայէ. «Էր, ասէ, Յիսուս ամաց իբրև երեսնից սկսեալ (Ղուկաս Գ 23), և թէ «զիբրևն» խացփրեն⁹: Արդ¹⁰ Աւետարանչիս սովորութիւն է, դնել «զիբրևն» շաղկապ. իբրև լցան աւուրք սրբութեան իբրև լցան աւուրք ութն իբրև կատարեցին: Չի՞նչ է որ ասէ. «Գարձաւ Յիսուս զարութեամբ Հոգւոյն ի Գալիլեա¹¹» (Ղուկ. Գ 14): Պատասխանի. Այս ետ փորձութիւն¹² կատարելոյն է: Հոգւովն ասէ, գնաց ի լեառն¹³, և «հոգւովն դարձալ»: Իսկ «զարութեամբ» ասելն. զի յայնմիտէ զզարութիւն սքանչելեացն սկսանելոց¹⁴ էր: Չի՞նչ է ասելն առ նազարեթացիսն. «Ապաքէն ասացէք առ իս գառակս զայս. բժիշկ բժշկեալ զանձն քո» (Ղուկ. Գ 23): Պատասխանի. Խորհեցան նազարեթացիքն ի միտս իրեանց, թէ զայլք ի բժշկել ես մեք սպանանեմք զքեզ, դու զքեզ կենդանացոյ: Տէրն յայտնի արար զխորհուրդն, և զի մի զայրասցին, ծածկեալ կամեցաւ զբանն, թէ զոր արարէր ի Կափառնաւում¹⁵ արա և աստ ի քում գաւառում: Եւ ասաց. «Դուք եք իմ անձն»: Բայց բարկացան և հանին զնա յարտևան¹⁶ լերինն, այսինքն՝ ի գլուխ լերինն յաւարտն զահալէժ¹⁷ առնել զնա: Ասեն թէ շինեցին քարակոյտ՝ որպէս թէ վարդապետի աթոռ և նստուցին, և ապա փլուցին և ձգեցին զՏէրն ընդ քարն, և նա աղովն բարձրացաւ և ապա դարձաւ յետս, և ընդ մէջ նոցա անցեալ զնաց ի Կապառնաւում¹⁸, որպէս ասէ. «Եւ նա ընդ մէջ նոցա անցեալ էջ ի

¹ Ը խնկարկութիւն

² Ը կոչին անուամբ *փխ* անուամբ կոչին

³ Ը աշտիճան

⁴ Ը պատիւն

⁵ Ը թիւր *փխ* ծուռ

⁶ Ը վկայէ

⁷ Ը յունվարի

⁸ Ը Ը չիք՝ ի

⁹ Ը Ը խասփրեն *փխ* խացփրեն

¹⁰ Ը Ը այդ

¹¹ Ը Ը Գալիլեայ Ը Ը Գալիեա

¹² Ը Ը զփորձութիւնն Ը Ը փորձութիւնն

¹³ Ը Ը ի լեառն

¹⁴ Ը Ը սկսանիլոց

¹⁵ Ը Ը Կափառնաւում

¹⁶ Ը Ը յարտևանն

¹⁷ Ը Ը զահալէժ

¹⁸ Ը Ը Կափառնաւում

Կափառնաում¹»(Ղուկ. Գ 31): Այլև եցոյց սատանայի, թէ կարէր յաշտարակէ տաճարին արկանել զինքն ի վայր և ոչ անկանել, այլ զկամս չարին չէր պարտ լնուլ: Կինն մեղաւոր, որ աւծ զՏէրն իւղով² իւրով³, զոր Մատթէոս⁴ և Մարկոս պատմեն, մէկ են և զոր Ղուկաս յիշէ, այլ է, զի նոքա մերձ առ խաչելութիւնն յիշին⁵ և ի տան Սիմոնի բորոտի և ի Բեթանիա: Եւ ի գլուխն ասէն⁶ թափել զշիշն: Իսկ Ղուկաս ի սկիզբն Աւետարանին յիշէ, և չասէ զգեալն⁷: Եւ ոչ բորոտ գրէ զայրն այլ փարիսեցի⁸. ի յոյժ մաքրոցն և ի վարդապետացն և զհտնոցն⁹:

Բայց զանունն Սիմոն ասէ, զի հոմանունք¹⁰ յոլովք էին. չէ ինչ¹¹ զարմանք:

Իսկ Յոհաննոն, զոր նա ասէ, այն Ղազարոս քոյրն է, մաքուր կին է ոչ մեղաւոր: Ուստի յայտ է, զի երեք անգամ աւծին զՏէրն կանայքն¹² երկու աւծաւոյն¹³ պոռնիկք և մինն մաքուր, որ է նա զոտսն էաւծ: Պոռնիկ մի և¹⁴ Սուրբ մի զոտսն, և¹⁵ պոռնիկ մի զգլուխն: Չի հաւատն արար զնոսս համարձակ, և մեծ սէրն և Յիսուս ոչ արգել, ոչ ի սրբոցն, և ոչ յապաշխարելոցն, զի ո՞ կարէ սրբի հաւասար նմա, զի երկուքն ողորմութեամբ հային:

Չի՞նչ է ասելն Տեառն¹⁶ դույն, որ ասացն թէ՝ «Եկից ընդ քեզ. աղուեսուց¹⁷ որջք զոն և թռչնոց երկնից¹⁸ բոյնք, և Որդոյ¹⁹ Մարդոյ ոչ գոյ, ուր դիցէ զգլուխ իւր²⁰»(Ղուկ. Թ 58): Պատասխանի. Ասեն թէ Սիմոն կախարդն էր այրն, կամեցաւ ի պատճառսն ազահուրեան աշակերտիլ, և ինչս ժողովել: Ասաց սրտատեսն նենգաւոր աղուեսուն, և թևատեալ ամբարտաւան թռչնոյն սատանայի հանգիստ կա ի քեզ և ինձ՝ ոչ: Եւ զի ամբարտաւանել²¹ չգնաց ընդ այլ ժողովրդեանն յայն կոյս, որպէս հրամայեաց²² Տէրն: Ընդէ՞ր ասաց Տէրն ցորդիսն Չեբեղեա²³ սաստելով, ոչ զիտեք թէ որոյ հոգվոց էք: Պատասխան. Յորժամ երթայր յԵրուսաղէմ Տէրն, առաքեաց զնոսս ի գեաւղ մի պատրաստել կերակուր, և ոչ ընկալան: Ապա զայրացան և ասեն, «Տէր կամիս, զի ասացուք²⁴ և իջցէ հուր յերկնից, և սատակեցցէ զնոսս»: Եւ սաստեաց Յիսուս և ասէ. «զԱյդ նախանձու հոգիդ

¹ A չիք՝ որպէս ասէ... ի Կափառնաում

² B իւրով չիւ իւղով

³ AB չիք՝ իւրով

⁴ B Մատթէոս

⁵ BC յիշեն

⁶ C ասելն չիւ ասեն

⁷ B զգեղն C զգեւղն

⁸ A փարիսացի C փարիսեցի

⁹ B ի գետնոցն չիւ ի գիտնոցն

¹⁰ B հովմանունք

¹¹ BC չիք՝ ինչ

¹² BC կանայք

¹³ BC աւծաւոյն

¹⁴ C ևս չիւ և

¹⁵ A չիք և

¹⁶ C Տէրն չիւ Տեառն

¹⁷ B աղվիսուց

¹⁸ B չիք՝ երկնից

¹⁹ A որդոյ

²⁰ C չիք՝ իւր

²¹ BC ամբարտաւանեալ

²² C հրամայեաց

²³ B Չեբեղայ

²⁴ BC արացուք չիւ ասացուք

Եղիայի¹ տուի, որ հարեր այր երկնաոր հրովն այրեաց, և հարեր² ձեռամբն կոտորեաց, զի արժանի էին: Արդ որ եկի ես վասն մարդկան մեռանել, և զնոյն սիրոյ և հեզութեան հոգի տալ, ձեզ մեռանել և կեցուցանել զայլս: Ընդ³ ի գերեզմանս բնակեր դիւահարն յերկիրն Գերգեսացոց: Պատասխան. Չաղանդն զայն կամեցաւ հաստատել⁴ ղնն, որ ասեն թէ կարեն գետնակոչքն⁴ հանել զմեռեալս ի գերեզմանաց⁵ կախարդութեամբ⁶, որպէս դիւթն այն եհան զՍամուէլ առ աչաւք: Եւ աղանդ մի այլ ասեն, թէ կախարդքն փողոտեն զանմեղ մանկունս, և բռնամահ սպանանեն, և զհոգիս նոցա ընդ ինքեանս շրջեցուցանիցեն⁷, որպէս Սիմոն ասաց կախարդն ի Կղեմ գիրքն: Չի⁸ նչ է, յորժամ ասացին⁸ փարիսեցիքն ցՏէր⁹. զմայ աստի զի Հերովդէս¹⁰ խնդրէ սպանանել զքեզ: Ասէ. «Գնացէք ասացէք աղուէտուն¹¹, ահաւասիկ հանեմ ղևս. և բժշկութիւնս կատարեմ, և յերկիր ատուր կատարիմ: Եւ չէ մարգարէի կորնչել արտաքո քան զԵրուսաղէմ»: Պատասխանի. Ասեն թէ կամէր Հերովդէս¹² նենգիւ¹³ որսալ զնա, և առաքել ի Հռոմ առ կայսրն¹⁴: Աղուէս¹⁵ կոչէ զնա, զի գաղտ որսաւ աղուէսն, և նենգիւ: Եւ զտկարսն¹⁶ ասէ, ես կամաւ կատարեմ զընթացս իմ յԵրուսաղէմ և ոչ քն ըմբռնիմ, և ոչ արտաքո Երուսաղէմի կորնչիմ¹⁷: Ասաց Տէր հրեայսն¹⁸, «Համարիք¹⁹ թէ այն գալիլեացիք զորոց Պիղատոս զարիւնն²⁰ ընդ զոհսն խառնեաց, համարիք զնոսա²¹ մեղաւորք էին²², քան զամենայն գալիլեացիսն²³. Ոչ, ասեմ ձեզ: Կամ նոքա ութուտասանքն²⁴ յորոց վերայ անկաւ²⁵ աշտարակն ի Սելւովամ, մեղաւորք էին քան զամենեսեան: Ոչ, ասեմ²⁶ ձեզ²⁷. թէ ոչ ապաշխարիցէք, ամենեքեան նոյնպէս կորնչիցիք»: Պատասխան. Գալիլեացիքն²⁸ նոքա էին, որք կամակիցք էին զլիսատմանն Յովաննու: Յորժամ եկին յԵրուսաղէմ

¹ A Եղիայի

² C պ *փխ* հարեր

³ BC հաստել *փխ* հաստատել

⁴ A գետնակոչքն

⁵ BC *չիք* ի գերեզմանաց

⁶ B կախարտութեամբ

⁷ BC շրջեցուցանեն

⁸ A ասցին

⁹ C գՏէրն

¹⁰ A Հերովդէս

¹¹ B աղվիսուն

¹² C Հերովդէս

¹³ C նենգաւ

¹⁴ C կայսր

¹⁵ B աղվես

¹⁶ B զտկարսնս

¹⁷ BC մեռանիմ *փխ* կորնչիմ

¹⁸ BC Տէրն ցիրեայսն

¹⁹ A *չիք* համարիք

²⁰ BC արիւնն Պիղատոս *փխ* Պիղատոս զարիւնն

²¹ BC *չիք* համարիք զնոսա

²² A *չիք* էին

²³ B գալիլացիսն

²⁴ B ութուտասունքն

²⁵ A անգաւ

²⁶ B ասէ

²⁷ BC *չիք* ձեզ

²⁸ B գալիլացիքն

ի տաւանն զոհել, Պիղատոս¹ դատարոն Հրէաստանի էզեն գնոսա, և զարիւնն ընդ իրեանց զոհսն խառնեաց: Չի Յովաննէս² յիշխանութենէն Պիղատոսի էր, և առանց զնա հարցանելոյ սպանին, վրէժխնդիր եղև արեան նորա: Եւ Աստուած թոյլ ետ, զի ի մեղս իրեանց մեռցին: Իսկ տասունքն վերակացուք³ էին կոտորածոյ մանկանցն Բեդդենմի⁴, և ի դառնալն ի կոտորածէն, առընթեր աշտարակին նստան, և⁵ փլաւ աշտարակն ի վերայ նոցա (Տե՛ս Ղուկ. ԺԳ 4): Չայս գիտելով Տէրն ասաց, թէ մեղաւորք էին, սակայն նոքա մարդիկ սպանին, և դուք հանդերձեալ եք տիրասպան լինել և Աստուածասպան, թէ չապաշխարէք⁶, նոյնպէս ըմբռնիք յորոգայթն Տիտոսի և Վեսպիանոսի թագաւորացն հռոմոց⁷. առհաւատչեայ⁸ յաիտենական տանջանացն⁹ հատուցմանն: Ասաց¹⁰ առակաւորքն Ղուկասու. ոմանք լեալ էին և կէսք լինելոց¹¹ են: Այրն մեծատուն¹², որ ազանէր բեհեզս և ծիրանիս¹³, և Ղազար առ դրան նորա վիրաւորեալ (Տե՛ս Ղուկ. ԺԶ 19). այս լեալ¹⁴ էր: Եւ կային նմա ազգականք և¹⁵ վասն այնորիկ Տէրն չասաց զանունն, և թէ զիս¹⁶ ի դժոխքն¹⁶ ի հանգստեան կային¹⁷, որպէս արդ ի յոլովից մէջ դևն լլկէ զոք, և այլքն ի հանգստեան: Յարդարսն չիշխէր հպիլ տանջանաւք սատանայ. թէպէտ¹⁸ և ամենեքեան անդ էին արդարք և մեղաւորք ի ներելոյն Աստուծոյ, այլ արդարքն¹⁹ ի հանգստեան և մեղաւորքն՝ ի վշտի: Այլք ասեն, թէ դեռ լինելոց է: Այլ այս է հաւանական²⁰, զայրս զայս զմեծատուն գտա. ուրեք, թէ Հերովդէս է²¹, այլ Աստուած գիտէ: Այն որ ասէ.«Արք երկու ելին ի տաճարն կալ յաղաւթս»(Տե՛ս Ղուկ. ԺԸ10) այս լեալ էր, զի ինքն էր աղաւթիցն լսող և արդարացուցիչ, փարիսեցի²² ասէր²³, պահեմ երկիցս²⁴ ի շաբաթու: Շատ ինչ ասեն: Այլ չորեք շաբաթն²⁵ և ուրբաթն է նման վասն

¹ BC Պիղատոս

² B Յովաննէս

³ B վերակացուքն

⁴ B Բեթթայենմի C Բեդդահենմի

⁵ A չիք՝ և

⁶ BC չապաշխարէք չիս չապաշխարէք

⁷ BC հռոմայեցուց

⁸ A առհաւատչայ C առհաւատչեա

⁹ BC չիք՝ տանջանացն

¹⁰ AB չիք՝ ասաց

* C լուսանցքում ժե

¹¹ BC լինելոյ

¹² C մեծատունք

¹³ C ծերանիս չիս ծիրանիս

¹⁴ A չիք՝ այս լեալ էր

¹⁵ AC չիք՝ և

¹⁶ BC ի դժոխսն չիս ի դժոխքն

¹⁷ A կային

¹⁸ C թեպէտ չիս թէպէտ

¹⁹ B արդարք

²⁰ C հաւանական

²¹ BC Հերովդէս

²² A փարիսացի

²³ C ունի երկու՝ ասէր

²⁴ C պահ երկիցս չիս պահեմ երկիցս

²⁵ BC շաբաթին

նախաստեղծիցն գլորմանն¹, գոր արդարքն պահեին և ոչ հասարակաց² ժողովուրդն: Ջի՞նչ է որ ի յառնուլն հաց³, ասէ. «Առէք կերայք ամենեքեան», իսկ զբաժակն չասաց⁴, թէ՛ արբէք ամենեքեան⁵, այլ միայն թէ՛ «Առէք արբէք. այս է արիւն իմ»(Մտթ. ԻՉ 28, Մրկ. ԺԴ 24, հմմտ. Դուկ ԻԲ 20): Պատասխանի. Բաժակն ոչ միայն ի⁶ խորհուրդ հաղորդութեանն է. այլ ի խորհուրդ մարտիրոսութեան⁷, որպէս ասէր որդոցն⁸ Չեբեդեայ⁹. «Կարէ՞ք զբաժակն իմ ընպել, գոր ես ընպելոց¹⁰ եմ»(Մրկ Ժ 38), և վասն մահուանն ասէր: Արդ, աւագանաւն որդիանալ, և ի մարմնոյն Տեառն հաղորդիլ, հասարակ ամենայն քրիստոնէից է, իսկ արեամբ կատարիլն ոչ հասարակ է, այլ որոց պատահէ ըստ ժամանակի, և դիպուածոյ և քաջութեան: Ջի՞նչ իցէ նոր ուխտն: Պատասխան. Ջի հին ուխտն արեամբ էր, այլ անբանից արեամբ: Ուխտն դաշն է, երդումն է, կտակ է¹¹ և տիաթիկ գրելն է: Մովսէս էառ զարիւնն և ասէ, այս է արիւն կտակին, գոր պատուիրեաց ձեզ Աստուած, այսինքն թէ՛ այսու պաշտեցէք զՏէր զոհիւք, և գրեցէք, որ չմոռանայք¹², և զի կենդանութեարն Աստուծոյ եղաւ կտակն, և անբանից¹³ արեամբ չեկաց հաստատուն: Իսկ աստ մեռաւ Տէրն կտակագիրն, հաստատուն է կտակս, և զի արեամբ Աստուծոյ եղաւ, և միշտ նոր է¹⁴ և ոչ հնանայ յաւիտեան:

Ըստ արետարանին Յոհաննու¹⁵.

Յովհաննէս¹⁶ յետ. ծր. ամի չարչարանացն Տեառն գրեաց զիր արետարանն: անծանաթ ծոցոյն հար որոտմամբ բարձրելոյն, նորաշաւիղ¹⁷ աստուածաբանութեամբ. հրեղինաց և հողեղինաց դասուց: Պրոֆորոն իր աշակերտն ասէ, թե մինջ յաքսորս էր ի Պատմայ անդ գրեաց : Իսկ Եւսեբի և այլք ասեն յԵփեսոս¹⁸, և մեք գտաք, թէ երկոքին ճշմարիտն են: զի գրեաց մասն ինչ ի

¹ BC գլորման

² BC հասարակ

*C *Լուսանցքում ժՁ*

³ C հացն

⁴ C ոչ ասաց *փիս* չասաց

⁵ BC ամենեքեան

⁶ C *չիք՝ ի*

⁷ BC մարտիրոսութեան

⁸ C որդոցն *փիս* որդւոցն

⁹ B Չեբեթայ C Չեբեդեա

¹⁰ B ընբելոց

¹¹ AC *չիք՝ է*

¹² C ոչ մոռանայք *փիս* չմոռանայք

¹³ C անբանիցն

¹⁴ A *չիք՝ է*

¹⁵ BC Չկենդանի ծառ կենաց պտղոյս տերունական բանիցս անմահացուցիչ քաղցր ճաշակաց կերող ընթերցմանց զլոյս վարդապետն Վարդան յիշատակեա ի Տէր Յիսուս Քրիստոս *փիս* ըստ արետարանի Յոհաննու:

¹⁶ BC Յոհաննէս *փիս* Յովհաննէս

¹⁷ BC նորաշաւեղ

¹⁸ C ի Եփեսոս

վարդապետութենէ և ի նշանացն Տեառն: և զմահն և բարութիւնն¹ ի Պատմա կղզի և եթող նոցա: և յորժամ դարձաւ և եկն ի Պատմա կղզի և եթող նոցա և յորժամ դարձաւ և եկն յԵփեսոս և ցուցին նմա զերեք աւետարանն² և հաւանեցաւ, և ասաց ճշմարիտ են որ ինչ գրեալ են: Բայց սկսեալ են ի մատնութենէն Յովաննու ի բանտ³, և նախքան զմարիլն Յովաննու շատ ինչ եղև ի Տեառնէ, Եւ ապա ինչ⁴ աղաչեցին զնա լնուլ զթերին: և ցուցանել զչորրորդ գետն, դրախտաբուխ⁵ յաւրինակս⁶ ճշմատութեանն: և նա յաղաչանս նոցա խոնարհեալ, առանձնացաւ, և Աստուածագգեաց եղեալ, ասաց զի սկզբանէն⁷, և ասեն, թե մինչ երթայր վերամբարձ, ի սրորեւածածուկ աստուածաբանութեանն: արգելաւ ի հրեշտակէ: թէ չկարեն տանել այսու կենաւք և ժամանակաւս: զայդիպիսի թաքուն և անճառ աստուածաբանութիւն⁸: Իսկ խոնարհեցուցեալ զբանն ասաց, «եղև այր մի առաքեալ յԱստուծոյ անուն նմա Յովհաննէս»: և յառաջ տարեալ զբանն, ասէ զջրոյն զինի լինելն սկիզբն նշանացն և կարգաւ կատարէ: Այլ զիտեա զի զինոյն⁹ գոյնն, զոր արար Տէրն, ջոր երևեր, բնութիւն ջրոյն փոխեցաւ, և համն: և ոչ գոյնն: նշանակ զի գրեալն ի Տեառնէ մարդն, մնաց թանձրութեամբն , և գունովն: Բայց բնութիւն, Աստուածացաւ միաւորութեամբն¹⁰ ընդ Աստուծոյ : ոչ կորուսեալ. այլ միաւորեալ: Տես թէ զինչ ասէ, Բանն մարմին ասէ եղև: և ի կաթողիկէն¹¹ ասէ, ձեռք մեր շաւշափեցին զԲանն, և Աթանաս ասէ: եթէ Բանն մարմին եղև: և մարմինն Բան եղև¹² զայսինքն ստուգէ: անբովանդակելի ասել զմարմինն ընդ Բանին, և յերկնէ իջեալ: ոչ որ ել յերկինս, եթէ ոչ¹³ որ էջն յերկնից Որդին Մարդո որ են յերկինս: զի Բանն անմեկնելի է ի Հարէ: և յառաջ քան զհամբառնալն ասէ թէ յերկինս է: Ջի՞նչ է, թէ եղև խնդիր աշակերտացն Յովհաննու ընդ հրէի վասն սրբութեան: պատասխան: Հրէա մի մկրտեալ էր¹⁴ ի Յովհաննէ, և դարձեալ մկրտեցաւ յաշակերտացն Յիսուսի : և Յովհաննու աշակերտքն բարկացան, թէ ընդէր ի նոցանէ¹⁵ այլ մկրտեցար: միթէ առաւել սրբեցար ի Յիսուսի աշակերտացն: և նա ասէ¹⁶. այո: և նախանձէին: այլ յառաջ քան զիսաչն, և ոչ նոքա կարէին հոգի տալ: զի Յիսուսի մահուամբն հաշտեցաւ Աստուած ընդ աշխարհի: և ապա եկն Հոգին և բաշխեցաւ: Այն շնացեալ կնոջն իրքն, որ այլ քրիստոնայք¹⁷ ունին գրած յիրեանց աւետարանին¹⁸, Պապիասայ¹ ումեմն աշակերտի Յովհաննու է գրած որ հերձուած

¹ BC գյարութիւնն *ի/ս* զբարութիւնն

² B աւետարանն

³ A ի բանդ

⁴ AB *չիք* ինչ

⁵ B դրախտաբուխ

⁶ B յաւրինակ

⁷ C զի սկզբանէն

⁸ A աստուածաբանութիւն

⁹ C զինւոյն

¹⁰ BC միաւորելով *ի/ս* միաւորութեամբն

¹¹ B կաթողիկէն

¹² A *չիք* և մարմինն բան եղև

¹³ B *չիք* ոչ

¹⁴ A *չիք* էր

¹⁵ B ի նոցունց

¹⁶ BC ասէր *ի/ս* ասէ

¹⁷ B քրիստոնայք

¹⁸ B աւետարանն

խասեցաւ և խորհեցաւ: Եւսեքի է յասել զայս: յետոյ են գրել: Լինի ուրեք և այն բանն որ Պիղատոս գրեաց թագաւոր հրէից: և էր ասէ գրեալ եբրայեցերեն, դաղմատերեն², և հունարեն գրով³ վերին: Այն որ Պիղատոսի կնոջն երևեցաւ և չարչարեաց, ասեն թէ սատանայ էր, և ոչ հրեշտակ: զի սակաւ մի կասկածեց⁴ կամաւ գալոյն ի խաչ թէ Աստուած է, և ջանայր խափանել: այլ⁵ զի ժամանակն եկեալ էր հասեալ⁶, չէր պարտ խափանել: և հրեայքն ինքեանք դիւրացեալ էին, ատելի յորդորիչ պիտ էր: Այս բաւական է որ չլեղենայք⁷, և վասն չարչարանացն, և եղաբերիցն⁸, լիով է: յայլ բաներ գնացուք: Աւագակքն, որ ընդ աջմէն⁹ էր դաւանեաց զՏէր մեր, տէր և իշխան արքայութեան: Դեմաս էր անունն: և որ ի ձախմէն էր¹⁰ անուն Կեստաս: որ տրտնջեր թերևս լուեալ հրէիցն իջուցեն գնա:

Ասեն թէ բարեմիտ աւագակն, ազգաւ հեթանոս էր: և հայհոյիչն հրէա: զառաջինն երկոքինն¹¹ հայհոյեին, ապա ծագեաց նշոյլ երկնաւոր ի սիրտ¹² միայն զի գոյր ի նմա մասն բարոյ¹³, որ խնդրեր նմա¹⁴ կեանս: և երկայն¹⁵ սքանչելիք, որ յետոյ փոխեաց ըզբանն: որ չասեն թէ աշակերտ էր նմայ: և բան դրած էր որ դաւանէր¹⁶ գնա Տէր , ի խաբել զմարդիկ: Որ ապտակեաց զՏէրն Մողոքոս¹⁷ անուն որ եթուք Ոչքորան անուն¹⁸ : Որ լեղին ետ, Ռոքոս անուն: Դունկիանոս¹⁹ հարիւրապետն, խոցել ետ զինուորին, և ել արիւն և ջուր: և խնդրեաց զտեգն արիւնոտ, և համբուրեաց: և ասեն, թէ մի ակն²⁰ կոյր էր²¹, շփեաց յաչսն, և բացաւ: և այս է ասելն թէ որ ետեսք վկայեաց: Սամարուիոյն անունն յորմէ ջուր խնդրաց Տէր²², Լիսիմա²³ անունն²⁴: յիշելով զանունն ի բարեխոսութիւն աչացաւորեան աւզնէ ողջութեամբ: Տեառատեսին անունն, Փոտինա²⁵:

¹ A Պապէասայ

² A դաղմատարեն

³ B գրովն

⁴ BC կասկածեաց

⁵ B չիք՝ այլ

⁶ BC եկեալ հասեալ էր չիտ եկեալ էր հասեալ

⁷ B չնեղանէք C չնեղանայք չիտ չլեղենայք

⁸ B իղաբերիցն C եղաբերիցն

* BC ունի խորագիր՝ զանյայտ գանձիս յայտնիչ զՎարդան գանձապահ որ փարթամանայք հոգւով յիշատակեսջիք ի բարեբախտիլն ի Տէր

* Լուսանցքուն ժԸ

⁹ C յաջմեն

¹⁰ BC չիք՝ էր

¹¹ C երկուքինն

¹² B ի սիրտս

¹³ A բարոյ

¹⁴ A նմա

¹⁵ BC էր այն չիտ երկայն

¹⁶ C դաւանեաց

¹⁷ C Մաղքոս փիս Մողոքոս

¹⁸ A չիք՝ որ եթուք ոչքորան անուն

¹⁹ C Դունկիանոս

²⁰ C ակնն

²¹ B մի ակնի էր չիտ մի ակն կոյր էր

²² BC Տէրն

²³ B Լիսիանեայ C Լիսիա

²⁴ BC անուն

²⁵ BC Փոտինեա

քանանացի¹ կնոջն անուն², որ զփշրանս մանկանցն խնդրեր³ Վերինե⁴ անուն: Դպիրն, որ էհարց ո՞ր պատուիրան մեծ է. և սիրեաց Տէրն, Նիկումիկոս անունն⁵: Դշխոյն որ եկն լսել զհմաստութիւնն⁶ Սողովմոնի⁷, նսայ. անուն: Ներքինոյն անունն, Փոթանփոսն⁸ որ Փիլիպպոսն⁹ մկրտեաց, որ էր յեթեանց¹⁰ սարկաւազացն¹¹, և հրեշտակ Տէր յափշտակեաց զՓիլիպպոս¹² և ետ զնա յԱզովտոս: և ապա եկն ի ներքինոյն վերայ Հոգի¹³ Սուրբ: զի չէր պատեհ սարկաւազուն¹⁴ ձեռաք հոգւոյն գալ, այլ ինքն իշխանութեամբ եկն հոգին, իւրովի. յանձենէ: և գիտեա զի Յովհաննէս սարկաւազու ունէր աստիճան¹⁵ յԱստուծոյ : վասն որոյ և Հոգի ոչ կարէր տալ: և սարկաւազք իշխանութիւն ունին լուանալ յաւազանն զեկեալսն¹⁶ ի մկրտութիւն , բայց ոչ միւռոնել¹⁷: Ֆռանգք¹⁸, միթէ չունին և չեն իրաւ, չաւծանել քահանայիցն: Իսկ ի մկրտելն Յովհաննու զՏէրն Հոգին Սուրբ ձայնիւ և ձեռամբ Հար գայր ի վերայ: Բայց թէ ներքինին ուստի ունէր զԵսայն: և կամ գիտէր զիր երբայեցի: Դշխոյն որ եկն առ Սողովմոն, խնդրեաց զրեան, և մարդիկ որ գիտէին դպրութիւն և տարաւ: և անտի գիտէին: այլև ասեն թէ¹⁹. ի նոցունց որոցն²⁰ էր ազգաւ հրեայ²¹: վասն որո եկեալն²² էր յԵրուսաղեմ յերկրպագութիւն. պատկառելով յարինացն, որպէս աշակերտ: Ո՞րպէս հաւատալ արժան է Տեառն խաչելութեանն, և չարչարանացն: պատասխան: Յոհան Երուսաղեմացին, և Կիրեղ Աղեքսանդրացին²³, ասեն, թէ ցաւեր և վշտանայր, կամաւ և ոչ ի հարկէ: որպէս և քաղցնոյր և ծարաւէր. և վաստակէր: բայց ոչ ի բաց կալով Բանին. և ոչ ակամա: զի ակամա ասելն, Ապաւղինարի է, որ հոգի ոչ ասէր ունել Տեառն: և ի բաց կացութեարն²⁴, Նեստորի²⁵ է: և ոչ զգալ զչարչարանս Եւտիքեա է: Այլ չարչարէր մարմնով անչարչարական Աստուածն: որպէս հրացեալ

¹ C կանանացի *փիս* քանանացի

² AB *չիք*՝ անուն

³ C խնդէր *փիս* խնդրեր

⁴ B Վերինէ

⁵ BC անուն

⁶ C զհմաստութիւն

⁷ BC Սողովմոնի

⁸ BC Փոթամփոս

⁹ B Փիլիպոսն

¹⁰ BC յեթեանց

¹¹ B սարկավազաց

¹² BC զՓիլիպոս

¹³ BC Հոգին

¹⁴ B սարկաւազոյն

¹⁵ B աշտիճան

¹⁶ BC զեկեալն

¹⁷ BC մեռոնել *փիս* միւռոնել

¹⁸ B ֆռանկք C *չիք*՝ ֆռանգք

¹⁹ A *չիք*՝ թէ C թէն *փիս* թէ

²⁰ B որդւոցն

²¹ B հրեայ ազգաւ փիս ազգաւ հրեայ

²² BC եկեալ

²³ BC Աղեքսանդրացի

²⁴ C ի բացկութեամբն

²⁵ B Նեստորի

ոսկի կռահաւ չարչարեալ: և կամադ, արևով լցեալ, և հատեալ: որպէս մարդ սպանել¹, անմահ հոգով ոչ խոցեալ և ոչ չարչարեալ: և ոչ անմահ և անչարչար մնացեալ մարմնովն: բայց ոչ այլևայլ, և ոմն և ոմն, այլ մի և նույն. մի Քրիստոս, մի որդի, մի բնութիւն, ոչ ոչ կորուսեալ բնութիւն մարդոյն և կամքն, այլ միաւորեալ և անբաժանելի: ի մեծն միաւորեալ փոքրն: և ի միոյն բնութենէ, ի կամով, շարժել յԱստուածավայելսն², և ի մարդավայելուչսն: վասնորոյ³ ոչ անջատին գործքն և բանքն և կիրքն որով ազատեցաքն: նմա փառք յաւիտեան⁴: Ամէն⁵: Երեք իրք յետ յարութեանն Տէրն յանձն էառ, վասն հաստատելոյ զյարութիւնն, միայն որ հաւատան մարդիկ: և զայն երեք յանձնառութիւնն Տեառն , մեզ չէ խոստացեալ⁶ ի մեր յարութիւնն: ա. այն որ⁷ հանդերձի երևեցաւ: բ: որ զխոցեալ կողն և զձեռսն վիրաւորեալ բևեռեցան. բաց ունէր: և գ. որ մարմնաւոր կերակուր եկեր: և ընպէլի⁸ արք, և յետ յարութեանն մեք չկարաւտանամք հանդերձ , և կերակրոյ, և մեր խոցն և հաշմութիւն⁹ զոր յայս կեանքս¹⁰ ունիմք չյառնէ ընդ մեզ և թէ որպէս յառնենք մեք¹¹, հրեշտակապետն. ձայնէ ահագինս¹² հրամանաւ Աստուծոյ : զոր փող անուանէ Պաւղոս: և .երեք. անգամ ձայնէ միովն զարթնուն շինեալք: և միովն յառնեն, և միսովն ընդ առաջ¹³ վերանան Քրիստոսի:

Ապա զի՞նչ¹⁴ է որ գրեալն¹⁵ է ի տեսիլ սրբոյ ումեմն թէ ի վերայ¹⁶ վիրապին գոչէ հրեշտակապետն: պատասխան : Դիտնէսիոս յասել է թէ ամենայն ազգի հրեշտակապետ կա վերակացու հանդերձ հրեշտակաւք: արդ յայտ է՝ թէ ամեն հրեշտակապետ զիր յանձնեալն ազգն կոչէ ձայնիւ յայն տեղն, ուր ազգին առաջնորդն չարչարանաւք ածեալ է զազգն ի հաւատս Տեառն և այսպէս Հայոց վերակացուն ի վերա վիրապին հնչեցեալ առ Սուրբ Գրիգորի ժողովին հայաստանեայք և նա ընդ իր առեալ զհաւատն, վերանա ընդ առաջ¹⁷ Քրիստոսի : ասելով, թէ¹⁸ «Ահա¹⁹ ես և մանկունք իմ զոր ետուր ցիս Աստուած»: Չայս ի մեր վարդապետէն լուաք²⁰ Այսմ վկա պատմեմ քեզ, զոր լուա ի Գառնեցի միակեցէն Յովհաննիսէ²¹: թէ ի : **nhaw** : թուին կաի ես ի

¹ BC սպանեալ

² C յԱստուածավայելուչ փիս յԱստուածավայելսն

³ B գորոյ

⁴ B չիք՝ յաւիտեան

⁵ AB չիք՝ ամէն

⁶ B խոստացել

⁷ B չիք՝ որ

⁸ A ընբելի

⁹ B համշուրիւն

¹⁰ B կենքս

¹¹ BC չիք՝ մեք

¹² BC ահագին

¹³ BC ընդ յառաջ

¹⁴ B ինչ

¹⁵ BC գրեալ

¹⁶ C չիք՝ վերայ

¹⁷ C յառաջ

¹⁸ A չիք՝ թէ

¹⁹ B ահաւասիկ չիս ահա

²⁰ A չիք՝ զայս ի մեր վարդապետէն լուաք

²¹ B Յովհաննիսէն

Սուրբ Երուսաղեմ և գնացեալ էաք¹ ի Յորդանան ի տանի յայտնութեան Տեառն: և մինչ կայի ես մեկուսի յաղաթս, եկն առ իս մուղրի մի: երկու որդովք² և խնդրէր յինէն մկրտութիւն, թարգմանով միով ընդ իւր, և ասեմ, ցնա: «ո՞վ ես դու, և ինչ պատճառաւ մկրտիս, և³ լինի՞ս քրիստոնեայ»: նա⁴ և ասէ ցիս այո լինիմ քրիստոնեա, և թէ զիս և զպատճառն կամիս ի միասին իմանալ, նիստ և լուր: և մինչ նստոաք ասէ. ես ի պարսից եմ գաւառաւ և ազգաւ, ի քաղաքէն որ կոչի Չանգիան, և ունէի գեաղ⁵ արտաքոյ քաղաքին, և շատ մոզք նոյնպէս և ի քաղաքն: և շինեցի մնիրա⁶ մի բարձր յոյժ⁷: և ի վճարման գործոյն, արարի կոչունս մեծ ժողովոյ, և արարի խրախտութիւնս, և նախ քան զհացկերոյթն հանին զիս ի մնիրայն⁸, տալ զառաջին ժամն մեր: և մինչ գնացի, և շրջեի ի գլուխն, հայեցա ի կողմ⁹ արևելից և¹⁰ տեսի բացեալ զերկինս, և իջանէր թագաւոր մի, անճառելի կերպիւ, և անհուն զաւրաք հրեղինաւք և եկեալ ը զաւրացն հանդերձ ինձ կազմեցին աթոռս ի վերա աւդոյն: և եկեալ թագաւորն նստաւ: և հնչեցին յամենայն կողմանց փողս, և սկսան զալ ամենայն ազգք¹¹ քրիստոնէից առաջնորդան իւրեանց և երկիր պագանեին, և թագաւորն ընդունէր զամենեսեան գլխովն, և անցեալ նստէր: Ապա զայր ազգ մի, ատար լուսով փառաւորեալ և¹² զարմանալի առաջնորդաւ, և յարեալ¹³ թագաւորն գնաց ընդ առաջ¹⁴ նորա, և զիրկս արկեալ համբուեաց¹⁵ գնա, և սկսաւ գովել, և զոհանալ զնմանէ ասելով: իմ քաջ նահատակ: իմ զուարթ և ժիր մշակ: իմ մեծ յաղթող սպառազեն: և նստոյց ըզնա, և զազգս նորա համբուրէր և ողջագուրեր: և եկ ոմն առ իս, և տեղեակ առնէր զիս¹⁶, և ես այսպէս հիացեալ և սպառեալ կայի: Իսկ որ ի վայրն կային, զարմացեալ էին ընդ յամելն իմ: և առաքեն¹⁷ առ իս զաւագ¹⁸ որդիս, և սա եկալ և գնոյն տեսեալ յիմարեալ եկաց¹⁹, և նոքա այլ նեղէին²⁰ ըզկրտսեր որդիս զալ ստիպել զմեզ դառնալ²¹ առ նոցա: և յորժամ եկն տղայս այս, էանց տեսիլն, սակայն մեք պատմեցաք սմա զիրսն: ասացին ցիս որդիքս իմ, թէ զինչ կամիս առնել: և ես ասացի, ձայնել կամիմ, Քրիստոս Աստուած թագաւոր փառաց և պարծանք քրիստոնէից, և

¹ C գնաց և գնացեալ *փիս* գնացեալ էաք

² BC որդիաւք

³ AC *չիք* և

⁴ A *չիք* նա B նա ասէ *փիս* ասէ ցիս

⁵ B գեղ C գեղ

⁶ B մնարայ *փիս* մընիրա

⁷ A *չիք* յոյժ

⁸ B ի մնարայն

⁹ BC կողմն

¹⁰ B *չիք* և

¹¹ B ազգ *փիս* ազգք

¹² AC *չիք* և

¹³ B յարեալ *փիս* յարեալ

¹⁴ C ընդ յառաջ

¹⁵ BC համբուրեաց

¹⁶ BC *չիք* զիս

¹⁷ C *ունի երկու* առաքեն

¹⁸ B զաւագ

¹⁹ B եկեաց

²⁰ B նեղասրտեալք առաքեցին *փիս* նեղէին

²¹ B ստիպել զմեզ գնալ *փիս* ստիպել զմեզ դառնալ

Երեց որդիս իմ ասաց, այո հայր զայդ արա զի սպանցեն զմեզ որ երթեալ խառնիմք ի զարս թագաւորին Քրիստոսի: Իսկ կրսեր¹ տղայս այս² ասաց, ոչ է արժան զայդ առնել, զի մի զմեզն զամենայն ազգս մեր ջնջեսցեն: և դուք իսկ ասացեք, թէ ամենայն ազգն չէր միապատիւ: այլ երթեալ գտաննմք զսիրելի ազգն զայն, և զառաջնորդն զայն³ սուրբ, և խառնիմք ի յազգն⁴ յայն մկրտելով ի նոցանէ: և մեր հաւանեալ իջաք և տուաք⁵ հաց ամբոխին, և երթեա ի գեաւղըն⁶ մեր, առաք .դ. կարմրի, և երեք գրաստ: և ելաք ի գիշերի և ավ, եկել ենք արդ⁷: և տեսաք նշան ինչ ի քեզ թէ յազգեն հայոց ես, և եք դուք ծառայք Քրիստոսի: և մեք կամիմք լինել իբրև զձեզ: և ելից առաջի իմ զոսկին, և ես ոչ առի անտի: և առեալ մկրտեցի զերեսսնին: և բերի յերուսաղեմ⁸, և առին հաղորդ: և ասացին զնալ յայնկոյս ծովուն մեծի: Եւ յիշեսցուք բան մի այլ, ի սքանչելի հաւրէն. ի⁹ հր թուին: ասէ էաք մեք նոյնպէս յերուսաղեմ: և կայր փակակալ սուրբ եկեղեցոյն յակովբայ, պաւղոս անուն վարդապետ, և էր աշակերտ մի նորա յոյժ առաքինի: և ի ժամ առաւոտուն, աղաթէր նա, և երես տեսի: և լուա հրաշս: և եկեալ պատմեաց վարդապետին, թէ զինչ յեկեղեցիս պատկեր կայր, ամենն խաւսեցան, ընդ պատկերին¹⁰ մարիամու Աստուածածնին: և էր այսպէս: զաբրիելի պատկերին պայծառացաւ յանկարծակի, և խաւսել սկսաւ և ասէ ընդ պատկերն մարիամու, ուրախ լեր, բերկրեա, տեր ընդ քեզ: և նա ասաց, զի¹¹ արդ լինիցի ինձ այդ, և նա ասաց¹¹, Հոգին Սուրբ եկեսցէ ի քեզ: և զարութիւն բարձրելոյն հովանի լիցի¹², և ասաց մարիամու պատկերն, աւասիկ կամ աղախին Տեառն , եղիցի ինձ ըստ բանի քում: և ապա զինճ որ պատկերք¹³ կաին յեկեղեցիս սկսան աղաղակել: ուրախ լեր բերկրեալ, տեր ընդ քեզ արհնեալ ես դու ի կանայս, և արհնեալ է պըտող զորովայնի քո: Եւ վարդապետն ձայնեաց զիս և ասէ, լսես զինչ ասէ եղբայրս: և

պատասխանեաց¹⁴ ինձ զնոյնն:: և ես սկսա քննել: և վարդապետն տումար¹⁵ չգիտէր, բայց¹⁶ ես գիտէի: և¹⁷ արարի զտումարն, և էր ճշմարտապէս ապրիլ ամսոյ ի վեցն¹⁸: և գիտացաք եթէ ճշմարիտ է կրանքս մեր: և ես յորժամ լուա ի Յովաննիսէ¹⁹, հաճեցա որ տանելն պատեհ էր, զի

¹ C կրտսեր *փիս* կրտսեր

² BC *չիք*՝ այս

³ AC *չիք*՝ զայն

⁴ C *չիք*՝ յազգն

⁵ B տվաք *փիս* տուաք

⁶ B գեղն C գեղն

⁷ աստ *փիս* արդ

⁸ C *չիք*՝ և առեալ մկրտեցի զերեսսն և բերի յերուսաղեմ

⁹ B *չիք*՝ ի

¹⁰ BC պատկերն *փիս* պատկերին

¹¹ C *չիք*՝ զիարդ լինիցի ինձ այդ և նա ասաց

¹² B *չիք*՝ հովանի լիցի

¹³ B կատկերք *փիս* պատկերք

¹⁴ B պատմեցին C պատմեաց *փիս* պատասխանեաց

¹⁵ C *ունի երկու*՝ տումար

¹⁶ B և *փիս* բայց

¹⁷ BC *չիք*՝ և

¹⁸ BC վեց *փիս* ի վեցն

¹⁹ BC Յովաննիսէ *փիս* Յովաննիսէ

սուրբ Գրիգոր ի դնելն վասն Անահտեա¹ տանին խափանելոյն² էր և այն լռեալ է: և զոր ասեմք բանիւք³, գործովք⁴ առնել արժան է: Պատմեմ ձեզայս նման նա եղեալ ի նոյն Երուսաղեմ , եպիսկոպոս և վարդապետ մի. անուն Յովաննէս⁵ ի Տոնց գաւառէն⁶, այր մթին վարուք⁷ և ճգնաւոր: որ զգ յիսնակն⁸ ի տարոջն⁹ անհաց և անջուր կայր և զամեն պաք ար չոգաւ նա յԵրուսաղեմ. և զամեն աղուիացսն ճգնութեամբ յոտն էր կեցեալ¹⁰ յանդիման սուրբ գերեզմանին: և պատմեաց ինձ զպատճառն, թէ խնդրեցի նշան ինչ վկայութիւն ազգիս. որ յամեն ազգէ ի կտիրեմք, և նախատինս կրեմք: Տեսանէր զիս ասէ ֆռանգն որ զկուպա գերեզմանին ծառայէր, զի կայ այնպէս, և ոչ խաւսեցայ ամենկին: և սիրէր զիս, և հարկ էր խաւսել, կամ ուտել, և ես ոչ լուս նմա: Ապա ի մեծի շաբաթին խաւսեցա աղաչելով զլուսարարն, և ետու երկու կարմիր իր¹¹: և մտի¹² ի գերեզմանն դրի երեք կանթեղս զոր գնել¹³ էի: զմէկն¹⁴ ի մեր ազգիս յանուն, զմէկն, ֆռանգին¹⁵: զմէկն հոռոմին: զի այս են գլխաւոր ազգք¹⁶: և ասացի. Աստուած մեր Յիսուս¹⁷ Քրիստոս , երկու տարակոյս է իմ: մի որ կու ասեն ոմանք թէ չէ¹⁸ ի վառել¹⁹ կանթեղ կամ²⁰ լոյս: և մի, գիտել կամիմ թէ յայս երեք ազգացս, առաւել որ է ըստ քո կամացդ²¹ դաւանութեամբ, և կրաւնիւք: և զայս ցոյց ինձ վառմամբ լուսոյ քո ի կանթեղ ազգի յոր հաճել²² ես: և զայս արարի, առեալ զբանալին և զմատն եհարն²³, զկնի փակելոյն և մատնեհրելոյն²⁴ իմ: և այնպէս պաղատելով և յուսով մնայի: Իսկ յորժամ ազդումն ինչ եղև. և իմացան թէ վառեցաւ լոյսն: և ես իսկ լուս հանդարտ հնչումն որոտման: և սոսկումն եղև ի մարմինս: և եկն առ իս փակապահն, և ասաց բանալ և չոգա բացի: և²⁵ մտա ես մէն զառաջինն և գտի վառեալ զմեր ազգիս նշանեալ կանթեղն միայն: զայս լուեալ իմ յեպիսկոպոսէն, և ունէի առ ինքն համարձակութիւն, առաւել քննէի և նա երդուաւ յոյժ: և ասաց թէ

¹ C Անահատայ *Վիս* Անահտեա
² B խափնելոյն *Վիս* խափանելոյն
³ BC բանիւ
⁴ B գործով
* C *լուսանցքում ունի իս* վասն պահ
⁵ B Յովաննէս
⁶ BC ի գաւառէն Տոնց *Վիս* ի Տոնց գաւառէն
⁷ C վարիւք *Վիս* վարուք
⁸ BC յիսնաքն
⁹ B տարուջն C տարուջ
¹⁰ B կեցել C կացել
¹¹ BC իւրն *Վիս* իր
¹² BC մտեալ *Վիս* մտի
¹³ B գնեալ C գնեալն
¹⁴ B զմէկ *Վիս* զմէկն
¹⁵ C փռանգին
¹⁶ BC ազգ *Վիս* ազգք
¹⁷ B *չիք* Յիսուս
¹⁸ B չի *Վիս* չէ
¹⁹ BC վառիլ *Վիս* վառել
²⁰ AB *չիք*՝ կանթեղ կամ
²¹ A կամացո
²² BC հաճեալ
²³ BC զմատնահարն *Վիս* զմատն եհարն
²⁴ C զամտնեհրելոյն
²⁵ AB *չիք*՝ և

քեզ միայն յայտնեցի, զի մի թուիմ ումեք թերի ես յայս իրքս, և կամ ախմար: այլ վասն այլոց մանաւանդ արարի:

**Վանական վարդապետի Ասացեալ
բան հաւատալի¹:**

Կենսաբուխ² սուրբ ւետարանն. զԹաղէս, զմեր առաքեալն, յերկոտասանիցն է յասել: Ղեքէս, որ անուանեցաւ³ Թաղէս: յայտ է, ի Քրիստոսէ անուանեցաւ⁴ զանունն փոխել⁵, որպէս զՊետրոսին, և զորդոցն որոտման: Ի՞նչ է պատճառն. որ ոմանք . յկթանասանիցն ասեն: այս է պ⁶ որ . հք. աշակերտացն գլուխ և վարդապետ էր: որպէս Պետրոս երկոտասանիցն: և⁷ զի առաջինքն ամենայն ուրեք յետոցն անուամբն կոչին. այս է ստոյգ պատճառն. ի վիճակելն նմա երկրիս⁸ հայոց տրտմեցաւ: և ասաց երկիրն ցուրտ է և մարդիկն բրտաբարք սպա ասացին⁹, մի ընդդիմանար¹⁰ Հոգւոյն: և ետուն նմա աւգնական զեղն¹¹ աւծման: զոր Քրիստոս արհնեալ է, և զգեղարդն: և այլ ազգացս¹² չկայ այս պարծանքս¹³: մեր միռոնս¹⁴ հանապազ և միշտ գնոյն շնորհ¹⁵ ունի և ի գալն նախ¹⁶, ի Կեսարիա եկն, և զառաջին ձեռնադրութիւնն անդ արար: եպիսկոպոս ձեռնադրեաց Թէոփիլոս անուն: և այս էր պատճառն հայոց անդր ի ձեռնադրութիւն գնալոյն, և վասն այնր աթոռ սահամանեցին և սեփական¹⁷ քաղաք է հայոց Կեսարիայ: և Սուրբ Գրիգոր, անդ սնաւ ծնաւ յղացեալ ի գերեզմանին Թաղէսի: և սնաւ ուր¹⁸ առաքեալսն¹⁹ սկսաւ քահանայագործել: և փոխեաց յինքն զշնորհս նորա: անդր ելեալ եպիսկոպոս: և ի Հռոմ գնացեալ եղև հայրապետ և պապ: զի այսպէս սահմանեցին: ինքնակալ թագաւ որ մի, և ինքնագլուխ հայրապետ մի, նստցի ի Հայս: և թագաւոր ինքնակալ, և հայրապետ ինքնագլուխ, ի Հռոմ: և ի միմյանց վերայ դնիցեն զանձինս իւրեանց մահու չափ: և գրով սուկալեաւ եղևն եղբարք միմեանց: թացեալ զգրիչն յահաւոր խորհուրդն: և բաժանեալ զՍուրբ տեղիսն տնարիմական: և²⁰ ետուն զՍուրբ Յակոբն պատրիարգարան, և զԳողգոթայն: և արկեալ²¹ վիճակս ի վերայ Սրբոյ²²

¹ Ը զհոգիացուցանող բանիցս պատճառ զՎարդան կրկին հոգով կենդանի վարդապետ յիշեալ ի Տէր որ աւգոսիս ընթերցման վանական վարդապետի ասացեալ բանաւ *չիտ* վանական վարդապետի ասացեալ բան հաւատալի

² BC կենսաբուխ

³ Ը անուանեցաւ

⁴ Ը *չիք* յայտ է ի Քրիստոսէ անուանեցաւ

⁵ BC փոխեալ

⁶ BC *չիք* պ

⁷ AC *չիք* և

⁸ Ը երկիրս *չիտ* երկրիս

⁹ A ասցին

¹⁰ B ընդդիմանայր

¹¹ B զեղն

¹² BC ազգացոյ *չիտ* ազգացս

¹³ Ը պարծանս

¹⁴ B մեռոնս

¹⁵ BC շնորհն

¹⁶ A *չիք* նախ

¹⁷ BC սեփական

¹⁸ A ու

¹⁹ BC առաքեալն

²⁰ AC *չիք* և

²¹ A արկել

²² BC *չիք* սրբոյ

Յարութեանն, անկաւ հայոց և տրտմեցան ոմանք յազգէն: ապա հեզն յամենայնի Սուրբն Գրիգոր, ետ ցնոսա, զի նոքա շինեսցեն ընդարձակ: զի դեռ չէր շնեալ: և էառ հայոց զԳողգոթայն, և զՍուրբ Կարաապետն , և զոնարարան և սահմանեալ զտեղին կախեաց կանթեղս յանուն ազգաց: և նա խնդրեաց յԱստուծոյ զիջումն լուսոյն ի նշան յարութեանն Քրիստոսի : և վասն այնորիկ այլ ազգերդ շիաւատան, զի առաջ չկայր մինչ ի նա: և առաւել վասն այնր անուանեացաւ լուսաւորիչն: և զտաճարն, Տրդատա¹ ետուն : և մի ոք անհաւատացէ, զի այնպիսի աշխարահագոր և առաքելական այր, և տիեզերասաստ թագաւոր յարևելից յարևմուտս գնացեալ վայրապատ գնային: կամ նոքա փոքր պատիւ համարեցան ինքնեաց գնոցա երթալն: և յամենայն տիեզերս , այլով կայր իբրև գնոսա: կամ յետոյ եղև իբրև գնոսա² և դեռ սկիզբն էր հաւատոց: Արդ մտաւորք³ տեսեք: պատեհ է որ յոյնք զմեզ ատարացնեն որպէս հրէայք զհեթանոսս: և յետին ասեն: և զհարդ յետին, զի Աբգար թագաւորն Հայոց նախքան զխաչն հաւատաց ի Քրիստոս : և երանեցաւ ի նմանէ : և երեք առաքեալ ունին հայք: զԹադէոս, և զԲարդողիմէոս⁴, և զՅուդա Յակովբեան, որ կայ ի յորմի, որ սեփական⁵ քաղաք է⁶ հայոց, և յառաջ Տրդատ հաւատաց և ապա Կոստանդիանոս : և յայտնի է, զի ասէ Ագադանգելիոս⁷, յայնժամ լուսա Տրդատ եթե հաւատաց ի Քրիստոս Կոստանդիանոս որդին⁸ Կոստայ⁹: այլև ի Սուրբ Հռիփսիմեանցն գալոյն յայտնի: Եւ եթէ¹⁰ ասեն եթէ¹¹ Սուրբ Գրիգոր ի Կեսարիա ձեռնադրեցաւ, և այն մեր քաղաք է, և շատ¹² հայք էին անդ բնակեալ, և մեր առաքելոյն աթոռ: Բայց թէ զի գիր չունէին հայք թէ զայս կարեն ասել: այլ տես զի յԱստուծոյ տուաւ գիր ազգիս: որպէս Մովսէսի Իսրայելի և այլ ո՞ր ազգ պարծի այսու: և ընդ նոսա զի՞ զարմանաս: մեր ոչինչքս, հայոց յետին ծառայքս. Վիրգ¹³, այլ նախատեն զմեզ: և ուրանան, թէ մերն Մեսրոք¹⁴ ետ նոցա գիր: և զՎաճիոյ խաչն, որ Մեսրոք¹⁵ արհնել է, և յաջ թևն¹⁶ հայ գիր, զայն ոսկով ծածկել են, թէ թող չերևի:

Ազաթանգեղ հռոմայեցի է, և վկայած¹⁷ ժամանակագիր ի վկայելէ¹⁸: թէ թէ առաւելոցն, Պետրոսի և Պողոսի¹⁹, նշխարացն բերին ի Հայս. և յանուն նոցա շինեցին զսուրբ առաքեալսն²⁰, և ան պահեցին զնշխարս նոցա: և յովովք ասեն ի ֆրանգաց. թէ չկա ուրեք ի նոցա նշխարացն, ապա մեք չուրանամք

¹ C Տրտատա
² A չիք՝ կամ յետոյ եղև իբրև գնոսա
³ B որ մտաւք C աղւոր մտաւք չիս մտաւորք
⁴ B զԲարդողիմէոս , A զԲարթողիմէոս
⁵ BC սեփական չիս սեփական
⁶ C սեփական է քաղաք չիս սեփական քաղաք է
⁷ BC Ազաթանգեղ
⁸ B որդի
⁹ C Կոստա չիս Կոստայ
¹⁰ BC և թէ չիս և եթէ
¹¹ BC թէ չիս եթէ
¹² C բազում չիս շատ
¹³ BC Վիրք չիս Վիրգ
¹⁴ BC Մեսրոք
¹⁵ C Մեսրոք
¹⁶ B թևին
¹⁷ BC վկայաց
¹⁸ C վկայելէ
¹⁹ BC Պաղոսի
²⁰ BC առաքեալքն չիս զառաքեալսն

և¹ իբրև զնոսա և² սուտ լինինք: որ բազում ինչ այլ այլեցին յառաքեաղիք կարգացն: որպէս գտան ծննդեանն: և զջուրն որ³ ի խորհուրդն արկանեն: թող ցուցանեն մեզ զվեճն Կեղերիանոսի ընդ Բարսումայի թէ չվկայէ մեզ, որ ասաց Բարսումայ⁴ թէ դուք միայն էք անխմոր և անջուր խորհրդով: և նա ասէ, մի բարի քեզ ահա ազգն Հայոց Մեծաց ընդ մեզ է, որք ուսան ի սուրբ Գրիգորէ: որ հրեղեն սին է, և երկնահաս լիառն: Չկարէ ուրանալ, զի մերք⁵ ի նոցունց թարգմանեցին: և զծննդեանն⁶ տանն⁷, մինչ ի Յոնորիոս, չտանէի⁸ ընդ մեզ: Թողում զլուծութիւն եկեղեցականացն: զանհամեալ աղսն: որ ոչ ի միքէ պիտանացու: մեք զճշմարտութիւնն արցուք մեզ ընկեր⁹ և ազնական եղբարք որք¹⁰: և նովաւ գնացուք, փառաւորելով զԱստուած յերիս դէմսն¹¹: և ի մի բնութիւն և յԱստուածութիւն և ի կանս, և ի մի թագաւորութիւն:

Եւ ի Քրիստոսի մարդեղութիւնն ուղղափառ խոստովանութեամբ, կատարեալ Աստուած, կատարեալ մարդով միաւորեալ, անշփոթելի: Ոչ յեղաշրջեալ մարմինն ի նրբութիւն Աստուածութեանն: և ոչ բանն, յոսկր և ի մարմին փոխեալ: այլ միաւորեալ, որպէս անձն ցոցածինն հար, և որ աճերն և սնանէր կաթամբ միայն է և ասի: և որդին Աստուծոյ և որդին Մարիամու, որ է որդի մարդոյ¹² մի որդի է, և ասի և չէ վնաս: և ուրանալն է վնաս, և անգիտ կորուստ, և ի Նեստորի չարեացն է: այսպէս և բնութիւնն Աստուծոյ¹³, և բնութիւնն Ադամա միավորեալ, մի բնութիւն է և ասի: և ոչ եմուտ երկու բնութիւն. և երկու. կանս. և երկու այլ և այլս ի Սուրբ Երրորդութիւնն: և այսպէս Նեստոր¹⁴, և Լևոն, և ժողովն Քաղկեդոնի: չեն ատար ի միմեանց: այլ համաձայն: և մի անյագ լիցուք. ի բամբասանս¹⁵ այլոց: այլ ընդ մերն զնալով անխոտոր և կուռ ճանապարհ. հանդերձեալ բարեացն հասցուք. ի Քրիստոս Յիսուս¹⁶ ի Տէր մեր¹⁷ որ է արհնեալ, ընդ Հար և ամենասուրբ Հոգոյն¹⁸ այժմ¹⁹ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն²⁰: Չստացաւ գրոյս զճգնավորեացն և զբարի անուն զտիկնաց տիկին զկրանաւ որակն վատույք ճգնեալն յիշեսջիք աղաթիւք և Աստուած յիշողացդ և յիշելոցս ողորմեա²¹

¹ A չիք և

² BC չիք և

³ BC չիք որ

⁴ C Բարսումա

⁵ BC մերքն

⁶ C զծննդեան

⁷ B տան

⁸ B չտանէին

⁹ C ընկերս

¹⁰ AB չիք որք

¹¹ B յերեսին դէմսն չիս յերիս դէմսն

¹² B մարդույ

¹³ C չիք և բնութիւնն Աստուծոյ

¹⁴ B Նստոր

¹⁵ B բանբասանս

¹⁶ BC Յիսուս Քրիստոս չիս ի Քրիստոս Յիսուս

¹⁷ BC չիք մեր

¹⁸ BC հոգոյն

¹⁹ BC չիք այժմ

²⁰ A չիք յաւիտեանս յաւիտենից ամէն

²¹ BC չիք զստացաւ... յիշելոցս ողորմեա:

Բան վարդապետին Վարդանայ¹:

Ջի՞նչ էր ճրագալուցին լուշանենը: ի գրո՞ց է ճշմարիտ, Կիրեղ Աղեք սանդարացին գրե առ Թեոդոս թագաւորն, վասն զատկին և ասէ. վասն այնորիկ յերեկոեա լուծանենք զի յերեկոեա յարեաւ: և Եւագր Բարսղի և Աստուածաբանի աշակերտ է², ասէ. թէ պահքն քո ի մեծի շաբաթուն, լիցի մինչև յինն ժամն: և Մատթէոս աւետարանիչն յայտնապէս ասէ. յերեկոին³ շաբաթուն գալ կանանցն: և գտանել զվե՛մն ի բաց եղեալ: և աւետիս ի հրեշտակէն լուեալ եթե յարեաւ: և վկա իջումն լուսոյն: և վասն այնորիկ մատուցանի պատարագ և պայծառանա սուրբ եկեղեցի: և ո՞⁴նչ զարմանա ընդ որովայն ամուլդ, որ զամեն յիսնակսն⁵ լուծանեն ձեթ, և ի ձուկն, և ի գինին: և զմեզ բամբասեն. միովս, որ ի գրոց է, և ոչ վասն ազահութեան: և ի գրոց ի մի համար է ձուկն, և թան, և⁶ ձեթ և եղ, և պանիր: այլ ավելի առ մեզ իրք չէ նորել. քանձ հինն է, և ստոյգն է⁷:

Վարդանա Վարդապետի ի յիշատակ բան⁸:

Որ⁹ է կերպարան ծառային, և ո՞ր է գործն ծառային,գոր Տէրն յանձին կալաւ: Պատասխան: Կերպարան ծառային մարդալնալն է և գործ լուանալ գոտս աշակերտացն Կիրք ի՞նչ ասի Քրիստոսի¹⁰. Պատասխան: քաղցն ծարաւն չարչարանքն: բայց կամակայականքն¹¹: և ոչ հարկեալ ի բնութենէն, որպէս մերն կամայ է: Ակամայ ի՞նչ ասի Քրիստոսի¹² Պատասխան. ոչինչ: բայց կարիծս տայ բժշկութիւն տեռատեսին, ո՞ մերձեցաւ Յիսուս ասէ. քանզի զաւրութիւն ել յինէն: և այսու յայտնի արար զհաւատ կնոջն այլև քանանացի կնոջն ասէր, ոչ է պարտ առնուլ զհաց մանկանց¹³ և արկանել շանց: և ասէր թէ բռունք յափշտակեն զարքայութիւնն: այլ այսուամենայնիւ որսայ զմարդիկ յորդորելով ի հաւատս: Նոր արարչութիւն ինչ արար Քրիստոս: Պատասխան . զսատերն¹⁴ յորովայն ձկանն: զհացն, զհուրն, զձուկն¹⁵, առ ծովեզերին¹⁶, զխորտիկսն յետ փորձութեանն: գոր հրեշտակքն սպասաւորելին:

Այլ ճաշակ քեզ ի վայրի մրգաց: Սահմանք առանց

էապէս Շարժմանց և կրի¹⁷:

Բնութիւն է, սկիզբն շարժման, և դադարման: Երկիւղ է¹ ակնկալութիւն չարի: ցանկութիւն² է անխափան ներգործութիւն, բնական ունակութեան:Սրտմտութիւն է, եռալ շուրջ զսրտին արեան:

¹ BC Այլ բան Վանականին ասացեալ *փ/ս* բան վարդապետին Վարդանայ

² B *չ/ք* է

³ B յերեկոյին

⁴ B ոյ՞ *փ/ս* ո՞

⁵ B յիսնակքն

⁶ A *չ/ք* և

⁷ AC *չ/ք* է

⁸ B բանի

⁹ A Ի է

¹⁰ BC ի Քրիստոս *փ/ս* Քրիստոսի

¹¹ B կամակայականք, C կամակայականք

¹² BC ի Քրիստոս *փ/ս* Քրիստոսի

¹³ B մանկանցն

¹⁴ B մարգարիտ *փ/ս* զսատերն

¹⁵ BC զձուկն

¹⁶ BC ծովեզերն

¹⁷ B Սրբազան կաթողիկոսի Հայոց Տեառն Կոստանդեա յիշատակ. այլ ճաշակ քեզ ի վայրի մրգոց սահմանք մասանց պեսպէս շարժմանց, C սահմանք մասանց պեսպէս շարժմանց և կրից *փ/ս* այլ ճաշակ քեզ ի վայրի մրգաց: Սահմանք առանց էապէս շարժմանց և կրի:

Խարեութիւն է ընդդիմակ ճշմարտութեան: ամբարհաւածութիւն է, պատճառք բարոյ ոչ էի: Հպարտութիւն է, հաճութիւն իւր միայնոյ: Բարի է, որում ամենեքեան ցանկան³: Չար է, յորմէ ամենից էլ⁴ է փախչելի⁵: Մեծանձնութիւն է, նմանաբար բերել զպատահումն վատ և լաւ: Բարեբախտութիւն⁶ է, բարոք վճարիլ⁷ ի⁸ յելս կենացն: Բարի թէ յոգոջ⁹ է, խնդութիւն առնէ¹⁰: թէ մատ է. յոյս: թէ հեռի դժուարահաւատութիւն¹¹ է, թէ ևս հեռի, անհաւատութիւն: Չար, թէ յոգոջն է, տրտմութիւն առնէ: թէ հեռի, երկիւղ¹², թէ ևս հեռի քաջլերութիւն, կամ¹³ արհամարհութիւն: խնդութիւն և յոյս, բարեյուսութիւն առնէ: Յոյս և դժուարահավատութիւն, կեղակարծութիւն: Երկիւղ և տրտմութիւն, տարակուսանք: երկիւղ, և քաջալերութիւն, վստահութիւն և համարձակութիւն: Արդարութիւն է, հաւասարաբաշխութիւն: և կրկին է որ է ըստ հաւասարութեան իրի: և է որ ըստ դիմաց: Անիրատութիւն է, անհաւասարութիւն¹⁴ է, անհաւասարութեան բաշխողութիւն: Սէր է բարեկրութիւն ի փոխակրութիւն անմոռաց գոլով: Բարեմտութիւն է, կամք առաքինեաց, ոչ յաղագս իւր, այլ սիրելոյն¹⁵: և է¹⁶, երեք ոմն սկիզբն ունի զպէտսն: և ոմն զցանկութիւնն: և ոմն զլատութիւնն: զի սիրելիք, կամ վասն պիտոյից են, կամ վասն ցանկութեան կամ վասն լաւին: Բնութիւն է, որ փոխանակ սեռի և տեսակի ասի: զի բնութիւն մարդոյ տեսակն իւր է: և բնութիւն ձիոյ, տեսակն իւր է: և բնութիւնն, արարչական կոչեցաւ. որպէս յարմարիչ նիւթոյ: սկիզբն շարժման և դադարման: որպէս ի ձուն¹⁷ շարժէ զտեսակ ձագուն: և դադարէ յետ կացնելոյն¹⁸: Մարդ է կենդանի, բանաւոր, մահկանացու, մտաց և մակացութեան ընդունակ: Անասուն, շնչաւոր, զգայական: Բոյս¹⁹ է, շնչական, անզգայուն:

Անուն է, ձայն արարողի, կամ կրողի: Ռ^որպէս: Դատաւոր, դատեցեալ: բան է, լրման խորհրդոյ, յայտնական: Բայ է, ձայն գրոյ նշանական: Շաղկապ է ձայն դասու նշանական: Չայն է, վիրաւորութիւն աւրոյ: Գիր է աւրաւոր²⁰ ձայնի մասն: Իմացական է, որ ի մտաց իմացեալ լինի: Մակացութիւն է, ուղիղ թուեցումն, կապեալ պատճառաւ: Մոռացումն է խաւար հոգոյ²¹ յիշումն է

¹ B երկիւղ *փիս* երկիւղ

² C ցանգութիւն

³ C ցանգան *փիս* ցանկան

⁴ AC *չիք* էլ

⁵ BC փախչելի *փիս* փախչելի

⁶ C բարեբաշխութիւն

⁷ B վճարելն, C վճարիլն

⁸ BC *չիք* է

⁹ A յոգոջ

¹⁰ B էառն *փիս* առնէ

¹¹ B դժվարահաւատութիւն

¹² C *ունի երկու* երկիւղ

¹³ A *չիք* կամ

¹⁴ BC *չիք* անհաւասարութիւն

¹⁵ B սիրելոյն

¹⁶ B *չիք* է

¹⁷ A ի ձուն

¹⁸ BC կերպացնելոյն

¹⁹ BC յոյս *փիս* բոյս

²⁰ BC յաւրաւոր

²¹ C մեղաց *փիս* հոգոյ

փրկութիւն զգայութեան¹: Չգայութիւն է, ախտ անձին ի ձեռն մարմնոյ: Տարակոյս է սաստկութիւն հակառակից. Դատումն է հավաքումն հասարակ² մտածութեան:

Կարևոր է բառնալ գկարիսն: Անկարևոր է բառնալ գկարիսն³, որ ոչ է հարկաւոր: Հաւատ է կարծիք ուժգնակի: Ստորասութիւն է դրութիւն իրաց: Բացասացութիւն⁴ է բառ բառնալ⁵ գեղեալն: Ապացոյց է բան ցուցող առաջնոցն⁶: Հաւանութիւն է ընդարձակութիւն ոգոց⁷: Անհաւանութիւն է նեղութիւն մտաց: Վստահութիւն է արիութիւն հեզոց: Հոգի է, էութիւն, ինքնակատար⁸. անմարմին: Միտք է, ակն հոգո իմանալի: Մարմին է ընդարմացուցիչ⁹ անձին: Աշխարհ է, աշխար և սուգ¹⁰ լալեաց. Երկիր է գարիւրումն և երկիր հոգոյ: Երկին է, կայական մարմին մշտաշարժ. Ծով է, ծաւալեալ ծփումն յարակիր. Մահ է, որոշումն հոգոյ ի մարմնոյ: Յարութիւն է հաւատոյ ծանաթութիւն: Կեանք է, պատկեր անեղական էին: Նորոգումն է, արծարծումն հնացելոյն: Արքայութիւն է անկարատ խնդութիւն: Ողորմութիւն է սիրոյ կիրք յաւտարս: Ազատականութիւն է դիրաձախութիւն ի գեղեցիկսն: Գեղեցկութիւն է խաբէութիւն ծածկեալ: Ազահութիւն է սրընթաց որոգայթ: Քաղաք է ժողով, և կենակցութիւն: Առաքինութիւն է, անգեղջ գուարճութիւն: Յոյս է, խարիսխ հոգոյ անմահ կենաց, որում հանդիպեսջիք ավելի հ խառնեաց ի խառնելիս գայ: Յայտ է թէ ընդ նախագիծ յարացոյց ստուերական արինացն և ընդ նախագուշակութիւնս մարգարեիցն զի ի Հին Ուխտին վր գաղափարին վր ասէ խառնեցի և տպաւորեցի զիմ նոր ուխտս փոխանակ գառինն զիմ արինս և փոխանակ սրբութեան սրբութեանցն մտին յերկինս և այսպէս հինն և նորս ընդ միմեանս խառնեցան, ըստ ասելոյն նման է առն տանուտեառն որ հանէ ի գանձն զհին և գնոր և ստուերն ճշմարտութեամբն խառնեալ պայծառացաւ յեկեղեցի¹¹:

**Չարբազան վարդապետն Վարդան յարմարաւ տառիս և
զստացաւ սորա և զգրողս աղաչեմ յիշել է Տէր և Աստուած մեզ
և ձեզ ողորմեայ ¹²**

Թէ ո՞րպէս իմանի Աստուած. Պատասխան. Աստուած անբովանդակելի է: զիա՞րդ իմանի: զի երկու են¹³ զիտաւրք¹⁴, միտք և աչք, որ ընդ մտաց է խառնեալ: աչք թեպէտ և մարմին է, բայց դէտ է

¹ A չիք յիշումն է փրկութիւն զգայութեան

² A չիք հաւաքումն հասարակ մտածութեան

³ AB չիք բառնալ գկարիսն

⁴ B բացասութիւն

⁵ BC բառնալն

⁶ B առաջնոց

⁷ B ոգոյ, C ոգո փիս ոգոց

⁸ C ինքնակար փիս ինքնակատար

⁹ C ընդարմացուցիչ

¹⁰ C սուք փիս սուգ

¹¹ AB չիք հ խառնեաց..... յեկեղեցի

¹² B Սրբազան Կաթողիկոսն Հայոց ողորմեսցի Տէր եւ լոյս Վարդապետի Վարդանայ որ զբանքս յարմարել է: C Չարբասնեալ եպիսկոպոս կաթողիկոսն Հայոց Տեառն Կոստանդեա ողորմեսցի Տէր և վարդապետն Վարդան փիս զՍրբազան... ձեզ ողորմեայ:

¹³ B չիք են

¹⁴ A զիտաւրք

մտաց: Արդ ի ձեռն ղիտիս, մասն¹ ինչ նկարէ արարածովքս²: Այնու զի արարածքս բազումք են, զհտէ, թէ արարաւոյն³ մի է: և այնու զի արարածքս խառնածոյք են, զհտէ, զի⁴ Աստուած պարզ է, և այնու զի տեսանէ լինելութիւն և ապականութիւն գոյիցս, զհտէ, զի Աստուած անեղ և անապական է: և այնու զի սկիզբն, և վախճան ունի: զհտէ

զի Աստուած ոչ սկսեալ է, և ոչ վախճան ունի: և զի շարժական⁵ են: նկատէ, թէ անշարժ է, և նա շարժէ և անբաւ: զարրութիւն ունի: Այնու զի առանց խնդրողի արար զարարածս, իմանայ⁶, թէ բարի է, և ի յարմար, և ի գեղեցիկ խառնուածոյն⁷, զարուեստն⁸ նկատենք և⁹ զի արուեստաւ որքս ի նիւթոյ առնեն, նկատենք թէ Աստուած յոչնչէ արար: և զի յոչնչի կայ: և անտեղի է, զկարողութիւնն, և զանբովանդակութիւնն իմանամք:

Եւ զի¹⁰նչ է պատեհ ասել նմա անուն. պատասխան ինքն ասաց ընդ Մովսիսի¹⁰. ես Տէր Աստուած, և ես եմ, որ Էն: Աստուածն յայտ առնէ թէ **զնեզն** աստ էած: և Տէր, զիշխանութիւն¹¹ ցուցանէ: Իսկ է ասելն. յարմար է բնութեանն. զի նա է ճշմարիտ է: եր¹² ասէ, ես եմ է: ցուցանէ թէ այլքս ամէնս չէաք. և էացաք: զի է .գերեք. ժամանակս ի ներք առնու: զանցեալն զներկայս, և¹³ զապառնին: Է բացարձակ է, կապ չունի, ոչ սկսանի ի գրոյ, և ոչ կատարի ի գիր, որպէս այլ գրերդ¹⁴: Անուն ըստ երից ասի, կամ որպէս և է: կամ ի վեր քան որ է, կամ ի վայր քան որ¹⁵ է: Արդ ի վեր քան զինքն, Աստուծոյ ոչ կարէ¹⁶ ասիլ, բայց ճշմարիտն ասի գոր ինքն ասաց, է: և ի վայր քան զինքն ասուի¹⁷, ննջել, և զարթնուլ, և ցասնուլ: Ի մարդոյս .երեք. ասի, ի վեր քան զինքն: ասացի թէ աստուածք իցէք: և մովսէս: աստուած փարաւոնի: և ի վերայ սրբոցն ասի: և ի վայր քան զինքն, ասի, ասացէք աղուէսուն: ի մեջ կարճաց բնակեալ ես, առ Եզեկիէլ ասաց: և որպէս է մարդ ասի և պատկեր Աստուծոյ: Զիա¹⁸րդ զիտենք թէ երեք անձինք են: Տէրն ասաց. «Յանուն Հար և Որդոյ և Հոգւոյն Սրբոյն¹⁸»: և սերորեքն: սուրբ սուրբ սուրբ: և զի պատկերս երեք է հոգի, և միտք: և մարմին: և զի սա խառն է, նա պարզ պիտի: և արարածք, կամ բանական է, կամ անբան: և բանականն լաւ է քան զանբանն: յայտ է որ բանական է Աստուած: և բանական առանց հոգւոյ և բանի, ոչ է յայտ է երեք անձինք են: Եւ զիա¹⁸րդ նկարենք, թէ որդի ունի Աստուած: ինքն ասաց ի Յորդանան, և մարգարէքն: և նկատենք, յասպէս: արարածքս ծննդականն է: կամ անծննդական և լաւ է ծննդականն, քան

¹ BC մասնաւոր *փիւ* մասն

² B արարածովք

³ BC արարածն *փիւ* արարաւոյն

⁴ BC թէ *փիւ* զի

⁵ C շարժականք

⁶ C իմանա

⁷ B կազմվածոյն , C կազմուածոյն փիւ խառնուածոյն

⁸ BC զարուեստն

⁹ A չիք և

¹⁰ BC Մովսէսի

¹¹ C զիշխանութիւնն

¹² BC զի երբ փիւ եք

¹³ BC չիք և

¹⁴ C գիրդ

¹⁵ BC գոր փիւ որ

¹⁶ C կարի փիւ կարէ

¹⁷ BC ասի փիւ ասուի

¹⁸ B սրբոյ, C սրբո փիւ սրբոյն

զանձննդականն: քար: կամ երկաթ: լաւ է ծնունդ ասել Աստուծոյ, այլ յինքն¹ նման: և իւր յատուկ: Արարիչն է նման ասել Աստուծոյ, թէ ստեղծող: Պատասխան: ստեղծողն յոչ գոյից ցուցանէ ստեղծեալ: իսկ արարիչն ի նիւթոյ: առ մեզ արարիչք ասին, առնողքն: բայց երկոքեան, առ ինչք են: արարիչն զարարածս, և ստեղծողն, զստեղծուածն ցուցանէ: Ի բնութենէ է արարիչ, թէ ի կամաց: պատասխան: ոչ ի բնութենէ, այլ ի կամաց: զի թէ՛ ի բնութենէ էր չէր բարի: զի ականա է: և դադարել ոչ կարէր, որպէս սարոք, և մեղոք, և այլք: Զի՞նչ է պատճառ առնելոյն. Պատասխան: Բարութիւն², զի վայելեացեն, ի նորա առատութենէն: և թէ ասէ ոք թէ վասն փառաւորելոյն զինքն: չէ պատեհ: զի փառասիրութիւնն, ախտ է, և յԱստուած ոչ ասի: և զի որպէս նախ քան զարարածս, ի միմեանց փառաւորիւր Սուրբ Երրորդութիւնն: նոյնպէս և այժմ, զի ով կարէ ըստ արժանոյն³ փառաւորել զնա յարարածս⁴: Եւ այլ կանուխ էր չարար, միթէ չէր իւր բարի կամքն առ իւր: և ո՞վ գիտէ զերբն: որ ասէ, թէ այլ վաղ պիտ էր առնել, զի ժամանակ զկնի ելանելոյն Ադամա ի դրախտէն է գրած: յառաջ քան զայն ով գիտէ: Այլև ասեմք թէ երբ⁵ պատեհ էր արար, բայց .երեք. իրաւք պատկերէ աշխարհ Աստուծոյ .ա. որ անժամանակ եղաւ: բ. զի անգիտելի է բոլորն, որպէս Աստուած: գ. զի յինքեան կա աշխարհ⁶ և ոչ յուրոք վերա որպէս ինքն ոչ է ի տեղոջ: Ուստի՞ զիտաց Մովսէս զարարածոցս լինելութիւնն, որ գրեաց: պատասխան: Հոգովն⁷ Սրբով: Եւ ե՞րբ էառ հրաման գրել: պատասխան: յորժամ ի լեառն Սինայ⁸ կոչեցաւ⁹: և զաւուրս քառասուն անդ եկաց, և ուսոյց զնա առնելով առաջի նորա զարիւնակն, անմարմնաբար: Եւ զո՞ր գրեաց յառաջ. պատասխան: հինգ: զիրք գրեաց, և մեկնիչքն զԾնունդքն ասեն. յառաջ. բայց գտա¹⁰ յասորոց, թէ զԵլսն գրեաց յառաջ: զի ասաց Աստուծոյ: թէ զոր տեսի գրեմ, և զոր ոչ եմ¹¹ տեսեալ¹². ո՞րպէս գրեմ: ասպ եցոյց անմարմնաբար, արարեալ առաջին նորա .գրառասուն արն: ասպ իջեալ ի լեռնէն գրեաց զԾնունդս: և մինչև¹³ ի Մովսէս ընդէ՞ր չետ գրել. զի մինչ ի նա, չէին ամենևին մոռացեալ զԱստուած: ասպ ի նմա ժամանակին նա միայն նախանձեցոյց, սպանեալ զեգիպտացիին: և հաճեցաւ Աստուած, և առ զնա ի ձեռն: և ողորմեցաւ մոլորութեան աշխարհի: որ բաժանեցին զանունն Աստուծոյ յարարածոցս ի չարէն դաբեալք: և պէսպէս առասպելս. սկսան գրել, պատճառս արարածոց: ոմանք, թէ անեղ է: և ոմանք¹⁴, յայլևայլ չաստուածս. տանէին հանէին զլինելութիւն սոցա, Արամագդայ, և Կռոնեա¹⁵, և Պիսիդոնի, և Դեմետրեա: իսկ ճշմարիտն Աստուած չկամեցաւ անտես առնել զկորուստ պատկերին

¹ Ը ի յինքն փխ յինքն

² ԲԸ բարութիւնն

³ Բ արժանւոյն

⁴ Ը արարածս

⁵ ԲԸ և փխ երբ

⁶ ԲԸ յաշխարհ

⁷ Ը հոգովն

⁸ Բ Սինեա Ը Սինա

⁹ Ը կոչեացաւ

¹⁰ Ը գտաք փխ գտա

¹¹ Ը չեմ փխ ոչ եմ

¹² Բ տեսել

¹³ ԲԸ մինչ փխ մինչև

¹⁴ ԲԸ կեպք փխ ոմանք

¹⁵ Ը կռոնեա

իւրոյ: և ի ձեռն Մովսիսի¹ ծանոյց զինքն աշխարհի, տալով գիր, և արենք: և արար ճանապարհ գալըստեան Որդոյ² իւրոյ³ աւետարանան: և կատարեալ փրկութեամբն. համարէն ապրիլ որդոց Ադամա: և այս է սկիզբն: Ի սկզբանէ արար Աստուած զերկին և զերկիր: կամ է մեր քեզ միտք բանի տալ, և ոչ կարգաւ մեկնութիւն գրել, ապա և զոր ինչ նոր թուի մեզ, գտանել քեզ, ի բացումն սրտի: որպէս զայս: ամէն ազգ ունի ի եաւթանասնիցն⁴ թարգմանութենէն: Իսկ Աբգար արքա, և Թադէոս առաքեալ բերին զգրեանն յԵրուսաղեմէ: և հաւատացեալ երրանցիք որ թագմանեցին⁵ յասորի գիր և ի լեզու: յայն թարգմանութեանն այսպէս կայ: Ի սկզբանէ արար Աստուած զէութիւնն երկնի. և զէութիւնն երկրի: և այս լաւ⁶ է. զի ցուցանէ, թէ յոչեից արար, և ըստ .եաւթանասնիցն. բազում երկինս ցուցանէ: և այս մի երկին: և էութիւնն երկնի, հուրն է, և ար⁷: և էութիւնն երկիր, հողն է, և ջուր⁸: և երկի⁹ .չորք տարրն: խիստ անոյշ¹⁰ է: և հայերէն գիր չկայր, **նասն** այն ասորի գրով թարգմանեցին: և այս ի նորա բանիցն մեզ յիշատակ¹¹: Արտաքինքն¹² զառաջին երկինն հինգերորդ էութիւն ասեն: և ոչ ի չորից տարերց: նոյնպէս և զհաստատութիւնն և ¹³զլուսաւորսն: և կէսք չասեն թէ այլ երկինք կայ, քան զայդ որ երկի, բայց կատարեալքն եկեղեցոյ զամէնն¹⁴ ի չորիցս ասեն, և ստոյգ հրեղէն երկին խոստովանին: զոր գիրք երկնից երկինք¹⁵ ասեն: Եւ այս զգալի երկինս, և երկիրս¹⁶ այլայլմունքս անցանելոց են : զի վասն մարդկան դաստիարակի եղեն: Եր¹⁷ կատարի մարդս ,և առնու զմիշտն .ապա սոքա ի բաց դնին¹⁸: զորաւրինակ յընդարձակ տեղի ի քո ածուքն իշխան ձայնես, և հրամայես թէ վրան հարէք¹⁹: և երբ երթան յիւրեանց տունն, հրամայէք թէ ի վեր առէք զվրանն²⁰: Չհրեշտակքն, ոմոնք ասեն, հետ լուսաւորացոյ եղանիլ: և այլք առաջ և ետոյ: բայց առաջին լինել երկնիցն, եղեն, ընդ հրեղինին, որպէս ասէ մերն Եղիշէ: թէ որպէս կենդանածնեցաւ երկիր, կենդանածնեցաւ երկին, ախտականս²¹ զախտականս²²: և անախտն, զանախտականս: ի հրոյ և յաւոյ գոյացեալք: բնութիւն հրեղէն, և տեղի արեղն, կամաց²³ նոցա փոփոխումն կարէ լինել, և բնութեանցն ոչ: և մեծ է²⁴ պատերազմ¹ ոգոցն² քան թէ մարմնոցն: որպէս անէծքն մեծագոյնք որ

¹ B Մովսէսի
² B Որդւոյն փխ Որդւոյ
³ C իւրո փխ իւրոյ
⁴ BC ի յեաւթանասնիցն փխ ի եաւթանասնիցն
⁵ B թարգմանեցին
⁶ B աղվոր փխ լավ
⁷ B արն
⁸ B ջուրն
⁹ B որ երկի փխ և երկի
¹⁰ C անուշ է
¹¹ BC այս ի ձեր նախնոյն ձեզ յիշատակ փխ և այս ի նորա ... յիշատակ
¹² B արտաքինն փխ արտաքինքն
¹³ AB չիք` և
¹⁴ B զամէն
¹⁵ BC երկինք երկնից փխ երկնից երկինք
¹⁶ BC երկրիս փխ երկիրս
¹⁷ C երբ
¹⁸ B դնուին
¹⁹ B վրան հարել փխ թէ վրան հարեք
²⁰ B հրամայես հառնուլ զվրանն փխ յիւրեանց տունն ... առեք զվրանն
²¹ B ախտական
²² B զախտականսն C զախտականս
²³ BC կամացն
²⁴ B չիք` է

և յանգեալսն³, ցուցաւ ի դևսն: զայս Եղիշէ ասէ. և զայս այլ նա: Հրեղեն երկինն շրջագայէ, ոչ յոք մերձ: բաժանեալ յերկուս , կիսագունդս ի վեր և ի վայր: և ընդ հողմոյ խառնեալ շուրջ գայ, և անտի⁴ ի վեր փչեալ, չտա երկրի ի վայր ընկղմել⁵: և բնական ծանրութիւնն երկրի ի վեր չթաղու: և է հրեղենն երկին զամենայն ի ներք⁶ փակեալ, և ոչ ինչ արտաքոյ է թողեալ: զի ի վեր և ի⁷ վայր և շուրջանակաւ պատեալ է զամենայն⁸: Չերկինս կատարմամբ ասէ եղանիլ: զի կարն⁹ իմասցի¹⁰: և զերկիր առ սակաւ սակաւ պատմէ, ի կատարումն գալ: զի զմարդասիրութիւնն¹¹ ցուցէ¹², որ հասկնալ կարեմք ի կարգի: զվերինն չտեսաւ¹³ պատեհ ուսանել մեզ: չբաժանեաց¹⁴ ի մասունս: Ընդ կամելն Աստուծոյ գոյացան ամենայն էքս, զի մի շփոթեսցուք¹⁵ ի հասկնալն¹⁶ մեր¹⁷ յաւուրս, և ի մասունքս բաժանէ: Պետրոս առաքեալն Կղեմա իւր աշակերտին զայս ուսոյց: յառաջ երկու¹⁸ կամքն ասէ շարժեցաւ Աստուծոյ¹⁹, և ի կամացն կարգն, և աստի աշխարհ: և յաշխարհէ ժամանակ: և ի ժամանակաց.բազմութիւն մարդկան, և ի բազմութենէ մարդկան. ընդորութիւնք²⁰, բարեկամաց: և ապա պսակ և տանջանք: զի յընդորութենէն²¹ .երկու. դասք եղեն: և դատաստանաւ ընտրին²² երկուքեանն²³. երկու. աշխարհաւք: Եւ²⁴ երկիր էր աներևոյթ և անպատրաստ. ջրով ծածկեալ չերևէր: և խափան առներ բուսոց և բերոց²⁵: այս է անպատրաստութիւն²⁶ երկրի: և երկուցն ջուրն էր պատճառ: և խաւար ի վերայ անդնդոց, խաւարն գոյութիւն չունի, որպէս չարն: այլ պակասութիւն լուսոյն է: որպէս պակասութիւն բարոյն, չարն²⁷ է²⁸: և պակասութիւն ինչից²⁹ աղքատութիւն: դեռ չէր հրամայեալ³⁰ լուսոյն: զստուերն խաւար կոչէ: և անդունք³¹ անբաւութիւն ջուրցըն կոչի: Ապա թէ

¹ BC պատերազմն

² BC հոգւոցն

³ B յանկեալսն

⁴ B անդի

⁵ C ընկղմեալ

⁶ C ի ներքս

⁷ B չիք՝ ի

⁸ B զամենայնն

⁹ BC զկարն փխ կարն

¹⁰ BC իմասցիս

¹¹ B զմարգարեութիւն C զմարդասիրութիւն

¹² BC ցուցցէ

¹³ BC տեսաւ փխ չտեսաւ

¹⁴ B չբաժանեսցի C չբաժանեց

¹⁵ C շփոթեսցուք փխ շփոթեսցուք

¹⁶ C հասկանալն

¹⁷ AB չիք՝ մեր

¹⁸ AB չիք՝ երկու

¹⁹ C Աստուծոյ շարժեցաւ ասէ փխ ասէ շարժեցաւ Աստուծոյ

²⁰ B ընտրութիւնք C ընդորութիւն

²¹ C յընտրութենէն

²² BC ընդորին

²³ BC երկրքեանն

²⁴ BC չիք՝ և

²⁵ B բերոց և բուսոց փխ բուսոց և բերոց

²⁶ BC պատրաստութիւն փխ անպատրաստութիւն

²⁷ C չար փխ չարն

²⁸ AC չիք՝ է

²⁹ BC ընչից

³⁰ BC հրամայել փխ հրամայեալ

³¹ BC անդունդք

ասիցէ որ. հաստատութիւն¹ դեռ չէր լեալ², և փակել զհրեղէն երկնիցն լոյսն³, ընդէ՞ր էր խաւարն, ասէ ոմն ասորի Մոսէս անուն: և մերն Եղիշէ. թէ ամպով⁴, ծածկեց Աստուած: ընդէր: զի արար զամպն⁵: քանզի զիտասցես թէ արարած է ամպն⁶: և թէպէտ և⁷ էութիւն չունի մշտակա: այլ Աստուած սահմանեաց նմա բնութիւն անդէն յարարչութեանն: Եւ հոգի Աստուծոյ շրջէր ի վերա ջուրց: յոյնն, և ասորին, հողմ ասեն շրջէր: զի առ նոսա մի է հողմոյ և հոգւոյ անուն: իսկ առ մեզ, պարզ է: հողմն այլ է, և հոգին այլ: բայց հելլենն: հըմուտըն գրոց մայն ասէ հողմոյն: և հոգւոյն .հազիպ. և մայն: վասն որոյ ոմանք ի մեկնողաց, զհողմն հաստ ասեն⁸, զի ուսցուք, թեն հողմնն⁹ արարած է: զի շրջիլն, զեղ¹⁰ շարժականութիւն է: և ծառայութիւն: և Սուրբ Հոգին Աստուած է անշարժական: Բայց կատարեալքն զՍուրբ զՀոգին¹¹ ասեն: վասն զի արարչութեան ժամանակ է. պատեհ է արարչի հոգւոյն¹² երթեկութիւն: ինքն իշխանութեամբ շարժիլ. և շարժել զարարածս ի գոյութիւն: և արդ նոյնպէս յաւազանն շարժիլ հաւատամք Աստուածաբար, և ոչ ծառայաբար: վասնորո ի Աստուածացուցանէ, որդի Աստուծոյ գործելո¹³ և առաջին¹⁴. միտք այս է Քրիստոսի ասելն, թէ որ հաւատա յիս մեծամեծս գործէ քան զիս: զի նմայն մեծ էր, զի որդի մարդոյ եղև Ռոդին Աստուծոյ: իսկ այս. մեծին մեծ, որ հաւատացեալ քահանայն, առեալ գորդին ախտից, առնէ որդի Աստուծոյ, Հոգւոյն Սրբոյ մերձ կալով, Աստուածացուցիչն զարութեամբ: Ասէ Բարսեղ, Եփրեմի բանիւ, թէ զոր արինակ հաւ, առ ջերմութիւն գթոցն¹⁵, նստի և թխէ զձուան¹⁶, և ջեռուցանէ¹⁷, և առնէ շարժումն ձագուցոյն: նոյնպէս և Հոգին Սուրբ շրջելով ի վերա երեսաց ջրոյն. տայր կենդանաձմանական զարութիւն ի ջուրն: զի յորժամ հրամայեսցէ բղխեսցեն ջուրք, և հանցէ երկիր բանջար վաղվաղակի, որպէս ի շտեմարանէ ի մեք է յառաջ բերցեն. զի դեռ ջուրն ծածկեալ¹⁸ էր զերեսս երկրի և յերկուսին¹⁹ տարեսն²⁰ տայր զարութիւն ծննդեանն²¹: Եւ ասաց Աստուած. եղիցի լոյս. և եղև լոյս:

Եղիշէ ասէ. թէ չէ այս նոր արարչութիւն լոյսս: այլ խզած է ի հրեղէն երկնէն, անտի²² խզեաց, զի ցուցէ¹ քեզ զարուեստն², և զկարելն: և մարգարէն Դաւիթ ասէ. ձայն Տեառն հատանէ զբոց ի

¹ BC հաստատութիւնն

² B լել փխ լեալ

³ BC զլոյսն

⁴ BC ամբով

⁵ B զամբն

⁶ C ամբն

⁷ BC չիք՝ և

⁸ BC հաստատեն

⁹ B հողմն C հողմ

¹⁰ C որպէս փխ զեղ

¹¹ BC Հոգին փխ զՀոգին

¹² BC չիք՝ հոգւոյն

¹³ BC գործելով

¹⁴ BC մի փխ առաջին

¹⁵ C գթոյն փխ գթոցն

¹⁶ BC զձուան

¹⁷ B ջեռացուցանէ

¹⁸ B ծածկել փխ ծածկեալ

¹⁹ BC յերկուսեան

²⁰ BC տարերսն

²¹ BC ծննդեան

²² B անդի փխ անտի

հրոյ: Եւ մինչ յայս. ընդէր չարար լոյս: նախ զերկին և զերկիր արար առանց լուսոյ: զի նմա չպիտ էր լոյս. լուսոյն անճառելի³: և յետոյ առնէ. ի վայելս աշխարհի: Եւ կոչեաց Աստուած զլոյսն տիւ, և զխաւարն կոչեաց⁴, զիչեր: Չառաջին անուանակոչութիւն⁵, ինքն սկսանի: և նախ լոյսն դնէ անուն, որպէս վայել էր: Չի⁶նչ ստուգաբանի տիւ: որպէս թէ տևական է: և մնացական: զի լոյսն է անցաւոր որչափ տևէ արեգակն⁶: և խաւարին չասաց թէ արար: այլ գարուերն որ նախ քան զլոյսն, կոչեաց խաւար: որպէս կուրութիւնն չէ իրք, այլ ի պակասելն, անուն առնու վնասն և պակասն: զիչեր, գէշ, և աղծրի: կամ դիր զլծորդսն, քըշեր արևելից բառէ, որպէս թէ ի ⁷ մտանել արեգականն, քիշարկեալ ժողովին, մարդ և անասունք, և թռչունք; և գագանք յորջիցն քշեալք ելանն յորս⁸: Եղև երեկոյ կատարումն ատուրն, եղև վաղորդեան⁹, կատարումն զիչերոյն¹⁰: քսան և չորք. ժամ. ընդ տիւն և ընդ զիչերն ար մի: Ընդե¹¹ր չասաց ար առաջին, զի այն էր յարմար, ասելն կարգաւ երկրորդ և երրորդ: մի ասաց զի բնութիւն ատուրցն ցուցէ¹¹, զի մի արեգակն է ամենայն ատուրց¹² գոյացուցիչ: և զզիչերն այլ ինքն առնէ: երևամբըն տիւ, և մտանելովն զիչեր: Սուտ են եբրայեցիք, և ասորիք, որ զերեկոյն դնեն սկիզբն ատուրըն, զոչ էն, և զխաւարն:

Յառաջումն ատուրն եղեն .չորք տարերք, երկինք, և հրեշտակք .վեց ոմանք զերկիր այլ¹³ ասեն, և եաթ. ասեն. ապա թէ զամպն դնեն պատեհ է: Բայց տարերքս .չորք. խառնուածք են. քան տարերք: զի թէպէտ և տարերքկոչին որ յամեն իրք տարեալ լինին. ի կենդանիս և յոչ կենդանիս: այլ նախ ինքնեանք են խառնեալք: զի չգտանես, յստակ առանձն ջուր, կամ հող, կամ արդ, կամ հուր: զի թէ այնպէս էին ամուրք էին. և ոչ ծնանէին: Իսկ յորժամ ծնունդքն դադարեցուցանէ¹⁴ Աստուած ապա կամի յատկացնել զըտարերքս: և վաղվաղակի դադարեն ի ծնանելոյ: այլ այժմ երկի խառ նուածն: զի ջուր ցամաքեալ հող լինի: և հող զանկեալ¹⁵ ջրով ջուր: և ջուր ջեռեալ, և հուր շիջեալ արդ: և հուր զզջերմութիւնն և զլոյսն ի բաց եղեալ լինի երկիր. և արդ զխոնաւութիւնն ի բաց եղեալ. լինի հուր: Յերկրորդ ատուրն արար զհաստատութիւնն, շատ ինչ ասեն զնմանէ, այլ գրեմ քեզ զԵղիշէին,

գոր սիրեմ մանաւանդ¹⁶ և հաճոյ է ինձ: զբնութիւն արդոյն խտացոյց¹ և կարծրացոյց թանձրը գործեաց: ոչ որպէս երկաթ, կամ քար, այլ սեղմեաց և անփոփոխս գործեաց, և կազմեաց երկին: և

¹ C ցուցցէ

² B զարվեստն

³ BC անճառի փխ անճառելի

⁴ A չիք՝ կոչեաց

⁵ B անուանակոչութիւնն

⁶ BC որչափ տևէ արեգակն և նախքան զարեգակն զի լոյսն չէ անցաւոր փխ զի լոյսն չէ անցաւոր որչափ տևէ արեգակն

⁷ BC չիք՝ ի

⁸ BC յորսս փխ յորս

⁹ BC վաղորդեայն

¹⁰ C զիչերոյն

¹¹ BC ցուցցէ

¹² B ատուր փխ ատուրց

¹³ B այս փխ այլ

¹⁴ BC դադարեցնէ փխ դադարեցուցանէ

¹⁵ BC զանգեալ փխ զանկեալ

¹⁶ A չիք՝ մանաւանդ

գջրոյն կէսն գոր երկիր ի վերա իւր ունէր, գոգեաց տարաւ եհան ի վեր: Ոչ² կարէ³ որ ասել թէ բնութեանն զհետ գնաց արարչին⁴, թեթևն ի վեր, և ծանրն ի վայր: ահա ծանր և ի վեր: և ոչ էարկ⁵ գնա ի վերա հաստատութեանն, այլ բարձր ի նմանէ, ոչ կարի հեռի, և է շրջաբոլոր զհետ հաստատութեանն: և ներքին ջուրն, չէ կտրեալ ի նմանէ: այլ հողմ⁶ ուժգին վարէ, շրջէ, տանի ի վեր և ի խոնարհ: և մի ուսասցես թէ զիս⁷ ղ ի վայր շջմամբն⁷, չվայթի: և հեղու: զի գամպտ⁸ ոչ տեսանես, կապեալ ջուր որպէս ի տիկ, և ուր կամի արարիչն, տանի շրջեցուցանէ, զի չէ այնպէս, թէ տեղի ծանծաղ. և տեղի ինչ թանձր: այլ միահարթ, հաւասար, գոյգ: կշիռ յամենայն կողմանց: և է այսպէս երկիր ի վերա ոչնչի կա: և ջուր ի վերա երկրի: և յաս ծուխ, որ նաւք գրնան ի վերայ, և զեզերաւքն բնակութիւն է: սայր⁹, ձորք են, և գոգք ու¹⁰ զետեղեալ կա ջուր ծովուն: իսկ աւագն ովկիանոս, կայ ի վերա հարթայատակ, հաւասարեալ կոկեալ երկրի, և հողմով ուժագունի¹¹, հիւռ գայ, այնպէս սրընթաց, որ աւղն ջուր չկարէ առնուլ անտի¹²: զի իսլէ հանէ տանի արագութիւն նորա, վասն որոյ գետ ասի նա. և ոչ ծով: և¹³ հաստատութիւնն կից ի վայր և ջուրն որ ի վերո նորա: որպէս աս+է դավիթ. ջուրք որ ի վերոյ երկնից¹⁴, չասէ ի վերայ: և ներքին ջուրս, չէ կտրեալ ի վերոյն, այն ի վայր գայ և այս ծառացեալ ելանէ միահաւասար: Եւ .երեք իրաւք պիտանացու եղև վերացումն ջրոյն: ա. զի ալզելցէ¹⁵ զկիզանողութիւն հրեղինին երկնի : բ. զի գառաւել ծանրութիւնն, թեթևացնէ¹⁶ յերկրէ .գ. զի զգամաքեալ երկիր բուսուցէ: Արդ հաստատութիւն¹⁷ չէ ներքո երկրի, որպէս ոմանք ասէն: այլ միայն հրեղէնն բոլորեալ և ի նմանէ հողմ ի վեր պրկեալ, զերկիր պնդէ: և հաստատութիւնն միայն ի վերոյ կողմանէ պարունակէ զգամաք և զծով, մինչ ի սպառուածն եզերեալ: ուր իջեալ կամարածև հաստատութիւնն: ի կից նմա գայ ջուրըն վերին հողմով որ կենդանութիւն է ջրոյ, արագագոյն քան գասել բանի, զարհուրելի զոչմամբ դողացուցանէ զսահմանսն ելանելոյ և իջանելոյ: և չէ հընար բնակել¹⁸ անդ կենդանոյ: Արդ իբրև վերացան ջուրքն, և այլն ժողովեցան: և երևեցան .չորս. կողմանք. աշխարհի¹⁹. միջոցաւք ցամաքեալ: և ասպա ասաց Աստուած. բղխեսցէ երկիր բանջար, և ծառ պտղաբեր: և կատարեաց հրամանն զգործն: և եղև այնպէս: այլ կողմն²⁰ հարաւոյ վասն

¹ B խստացոյց
² B որ փխ ոչ
³ B չկարէ փխ ոչ կարէ
⁴ B արարիչն փխ արարչին
⁵ BC արկ փխ էարկ
⁶ C հողմն
⁷ BC շրջմամբն
⁸ BC գամպտ փխ գամպտ
⁹ B այսր C սար փխ սայր
¹⁰ BC ուր փխ ու
¹¹ BC ուժգնագունի
¹² B անդի փխ անտի
¹³ AC չիք` և
¹⁴ C եկնից փխ երկնից
¹⁵ B արզելցէ փխ ալզելցէ
¹⁶ B թեթևցնէ փխ թեթևացնէ
¹⁷ BC հաստատութիւնն
¹⁸ C բնակեալ փխ բնակել
¹⁹ BC երկրի փխ աշխարհի
²⁰ C կողմն

սաստիկ¹ ջերմութեանն հրոյն, որ իբրև գջուր թանձրացեալ է, և կողմըն հիւսիսոյ² վասըն պաղութեան սառամանեացն, անբոյս մնացին և անբնակ: ոչ միայն ի մարդկանէ, այլև յանապատական կենդանաց: և զայս ասեն քաջ երկրագրաւորքն: թէ սակաւ ինչ տեղիք ի հարաւ. առ արևմտաւք. ծայրք լերանցն ունին անաւսր, բոյսս³, և մացառս և առ հիւսիսի⁴, ամենևին իսկ դատարկացեալ: Եւ այս ոչ վասն արեգականն ընդ հատաւ գնալոյն, և հեռի գոլոյն ի հիւսիսոյ⁵: այլ բնականք են ջերմ և ցուրտ: Իսկ արևելք և արևմուտք, շեն և կուռ են բնակչաւք: այլ հրամանն⁶ արարչին երկիր կոչեաց զպարարտն, և զարգաւանդըն: զոր ձեռք մշակացն դարմանեն: և զոր ինքնին սնուցանէ ի պէտս վայրենեաց: Բոյսեաց երկիր. բերս բուսոյ⁷, անթուական բազմութք, և անսպառ զաւակաւք⁸: ոչ խառնափրնդորս⁹ և մածուցեալս այլ բազմորիշ ընդդութեամբ¹⁰, տոհմաւ. և ազգաւ. համով և հոտով, և գունով: և ձևով, հասարակով¹¹: Եւ ընդ այլսն, և դրախտն եղև յերրորդում ատուրն: թավ և թանձրախիտ տրնկաւք, անթառամ ծաղկաւք, և անհատական պըտղաւք: և ամենապատիկ ցեղասեռ ազգաւք զոր աստ չյիշէ: բայց առանց յիշատակի ոչ թողու ի պատիւ ամենազեղ ծաղկոցացն: և մեք տալով Աստուծոյ անդ այլ յիշատակեսցուք: Եւ եղև¹² արբերորդ: անմարմին և անարեգակն, յարիմակ, երրորդական¹³ և փառաւոր Աստուածութեանն , անմարմին, և անորակ. միաբուն տէրութեանն : Եւ զիարդ արև և զիշեր գոյանայր. զի չև էր¹⁴ արեգակն: Ի կատարման ատուրն ժողովէր լոյսն ի վերա դրախտին յարիելս, և այն է երկիր յորում լոյսն ազանէր: յարիմակ լուսոյն¹⁵ զոր ասէ յոք: և առաւաւտուն տարածանէր յերկիր: Նախ արար զբոյսս, սերմանաւքն¹⁶ հանդերձ, և զծառս պտղաւք: զի մի թուիցի թէ արագակնն¹⁷ է պատճառ բերոց երկրի, և հասման պտղոց¹⁸: Եւ զի՞նչ է¹⁹ ասելն, որոյ սերմն իւր ի նմին, զի շատ ինչ է որ, չգոյ ի ծայրսն սերմն. պատասխան: անհնար է առանց սերման լինել տնկոց և բուսոց, զի որ ի ծայրսն չունի²⁰ նա²¹ յարմատն ունի սերմնական զարութիւն:

Եւ սասց Աստուած եղիցին լուսաւորք ի հաստատութեան: զայլոց²² զնիւթն յառաջ արար. և գտեսակն յետոյ. զըկերպն, զշինուածն: Իսկ զլուսաւորացդ ըզտեսակն յառաջ արար զլոյսն: և

¹ C սաստիկիկ փխ սաստիկ
² B կողմ հիւսիսոյ C կողմ հիւսիսոյ
³ C անաւսրաբոյսս *փխ* անաւսր բոյսս
⁴ BC հիւսիսի փխ հիւսիսի
⁵ B հիւսիսիոյ C հիւսիսոյ
⁶ B հրամանք
⁷ C բուսո
⁸ B զաւակօք
⁹ BC խառնաբնդորս
¹⁰ B ընտրութեամբ
¹¹ BC հասակով փխ հասարակով
¹² BC չիք՝ և
¹³ B երրորդական
¹⁴ B չէ C չէր *փխ* չև էր
¹⁵ BC կուսին *փխ* լուսոյն
¹⁶ C սերմանաւք
¹⁷ BC արեգակն
¹⁸ B պտղոյ
¹⁹ B չիք՝ է
²⁰ C չունին
²¹ AC չիք՝ նա
²² B զայլոցն

գնիւթն յետոյ. աստ ի չորրորդ ատուրս, այսինքն, աման տարր եղէն: և գտեսակն, զլոյսն, ի ներքս էարկ. ի պատիւ լուսոյն: Բայց ուստի գիտեմք թէ զանաւթն արար աստ, և ոչ զլոյսն: որ չասաց որպէս յառաջն, թէ եղիցի լոյս այլ լուսաւորք այսինքն աման¹ որ լոյս առնուն: վասնորոյ երկուս գունդս, կար ակնահատս. խտացոյց, բերանացոյց, որովայնացոյց, և արկ գտեռն լոյսն, և զըջերմն² յառաջինն: զոր մեծ կոչեաց , որ յետոյ յԱդամա կոչեցաւ արեգակ, այլք յԵնովսայ³ ասեն: արեգն, մեծ ասի, որ է մեծ ակն:

կամ լուսոյ ակն զի իբրև գոշխոյ զարդարեցաւ. երկինք, երկուրեակ աչաւք, արեգակամբ, և լուսնիւ, և ուլունաւք⁴ աստեղաւք: Իսկ կամ⁵ զիզագոյն լոյսն, և զաղաւտ արկեալ ի յանաւթն երկրորդ. զոր փոքր լուսաւոր անուանէ: և զկնի կոչեցաւ լուսին, այսինք, լոյս ունի, և ել արեգականն⁶ առաւաւտուն. և

յերեկոյն⁷, զի լի ստեղծաւ որպէս .չորեքտասան. արեա .և. երկու ար այլ պիտի որ Ադամ ստեղծանի, և լի ետես նա: և այս է աւագ լրումն: Ժգ. գայ. և աւելի և պակաս որ է մեծ զարմանք: Եւ զայլ մրրատեսակ թանձումսն⁸, էարկ յաստեղացն նիւթն⁹: Աստեղք կոչեցան, զի աստ եղեն: յորժամ արեգակն լուսին եղեն, կամ ասէն, ոստոստելով գնան կեչեց¹⁰: Ոչ են¹¹ վարիչք լուսաւորացոյ, որպէս, և աշեն կենդանիք ըստ վայրապարացն, ոչ են թևք, և ոչ որք, այլ սահմանն արարչին վարէ զնոսս, և այնպէս ընդորոթեամբ գնան , և անմոլար, զի երկու ար ընդ մի շաւիղ¹² չերթան¹³, այլ խաղան ի¹⁴ հարաւ, և ի հիւսիս¹⁵. ընդ կենդանատեսակսն. արեգակն. երթա. որպէս զաղաւրիս¹⁶, այլք ասէն, որպէս անիւ: լուսին երթա ի թռիչս, որպէս նետ, և զարդարեն զտիւ և զգիշեր: Ասէ ոմն, թէ տիւն, միշտ տիւ է, և գիշերն միշտ գիշեր: ընդ որ երթա¹⁷ արեգակն տիւ է, և ուստի գնա գիշեր է¹⁸, ի վերին կիսագունդն և ի ներքին: թէ այդպէս է, ապա հաստատութիւնն ընդ հրեղէն երկնին¹⁹ բոլոր երթայ²⁰, ի վեր և ի խոնարի ի և²¹ ջուրն ըզկնի և գ. կրկին է պատն շուրջ գերկրաւ և զաշխարհաւ, հրեղէնն, և ջուրն, և հաստատութիւնն: որ ի ներքոյ իւր տանի և բերէ զլուսաւորոյ²², որոյ յովովք են վկայք, եկեղեցի, և արտաքինքն ևս որ բոլորէ աշխարհս, և զգիշերն

¹ BC ամանք փխ աման

² C զջերմնն

³ C յԵնովսա

⁴ C ուլունաւք փխ ուլունաւք

⁵ AB չիք կամ

⁶ BC արեգակն փխ արեգականն

⁷ B յերիկոյն

⁸ B թանձումսն

⁹ C նիւթ փխ նիւթն

¹⁰ BC կոչեցան փխ կոչեց

¹¹ B չեն փխ ոչ են

¹² B շաւեղ

¹³ C չգնան փխ չերթան

¹⁴ C ընդ փխ ի

¹⁵ BC հիւսիս փխ հիւսիս

¹⁶ C զաղաւրիս փխ զաղաւրիս

¹⁷ C գնա փխ երթա

¹⁸ BC չիք է

¹⁹ C երկին փխ երկնին

²⁰ C երթա փխ երթայ

²¹ AB չիք ի և

²² BC զլուսաւորոյ

ընդ ներքին կիսագունդն գնա արեգակն. զի թէ ընդ հիւսիսի¹ գնայր, լերանց յետոյ, զըլոյսն յառդ տայր: և առն, կրակ անէ և թոյլ, տարածանէր ընդ աշխարհ:

Եւ թէ Սողմոն ասէ, շրջի ըն հիւսիսի²: այս ոչ ցուցանէ, թէ ներքո գնաց. թէ վերոյ: այլ թէ կողմամբն հիւսուտ³ դառնայ, որպէս գտիւն ասէ, թէ ընդ հարաւ գնա, և ոչ երթա եզերաւքն հարաւոյ այլ ընդ միջոցս բայց ավելին հասաւ ընդ հարաւ այլ ուսումնասերն որպէս հաճի և գտգիտութիւնն կալցուք աստեն և զհաւաստին ապագային պահեսցուք⁴ որպէս Դավիթ ասէ, տեսից գերկինս գերեք⁵ զարեգակ և լուսին և զաստեղ⁶ զորս դու հաստատեցեր տեսից ասելով, յապագայն⁷ ձգէ: այլ զչափաւոր գիտելս սիրեսցուք, և շնորհ կալցուք Աստուծոյ: զՍիմեոն սպասաւոր Բանի յիշեսջիք յաղաւթս⁸ Իսկ որ ասէ ի նշանս և ի ժամանակս: ժամանակն յայտնի է, զի դոքա առնեն զչորս. յեղանակս⁹. կատարելով ի վեր և ի վայր փոխմամբն¹⁰: և լուսնին հնութեամբ¹¹. և նորովն: Իսկ նշանն. խաւարմունքն են որ լինին¹²: ի կատարածի¹³ աշխարհիս: արեգակ ասէ¹⁴ խաւարեսցի: և լուսին ոչ տացէ զլոյս: և աստեղք անկցին: և արդ լինի, որպէս ի տէրունական չարչարանքն եղև: և առ Եզեկիայի¹⁵ իսկ աստեղագիտացդ չէ արժան հաւատալ: Են որ ասեն թէ լուսնն զլոյսն յարեգակէն առու¹⁶: և անդրէն տայ: այլ բնագրոցն¹⁷ արժան է հաւատալ: զի նա զիւր արարչութիւնն յԱստուծոյ էառ¹⁸ որպէս արեգակ: և արար Աստուած. երկուս¹⁹. լուսաւորս: զլուսաւորն մեծ. և զլուսաւորն փոքր: Ապա ասեն փորձ իմաստունքն, թէ երկթերթի անաթ է լուսնն: մէջն փոր է²⁰. և յերկու եզերն բերան ի լրմանն լի է մէջն և մեզ երևի²¹ լի: իսկ ի լրմանէն յառաջ ելանէ ընդ ա²² բերանն. ի վերին դեհն և պատէ²³ զթիկամբն, և որչափ այն եզերն վերին²⁴ կողմամբն. ընդ թիկունքն գնայ²⁵, այս որ ի մէջն է, և մեզ երևի. յառաջ մատչի, մինչ վերի կողմն վճարէ զթիկունքն, միջինն սպառի: և ամենն ի վերի դեհն ելանէ: և ընդ մեկ²⁶ այլ դուռըն

¹ BC հիւսիսի

² BC ընդ հիւսիսի

³ B հիւսիսոյ C հիւսոյ

⁴ A ջնջված է՝ հարաւոյ ... պահեսցուք

⁵ AB չիք՝ զգ

⁶ C չիք՝ զաստեղ

⁷ BC յապայն փխ յապագայն

⁸ AB չիք՝ զՍիմեոն ... յաղաւթս

⁹ B յեղանակդ

¹⁰ BC փոփոխմամբն

¹¹ BC հնութեամբն

¹² C լինի

¹³ C կատարած փխ կատարածի

¹⁴ B չիք՝ ասէ

¹⁵ B Եզեկիայի

¹⁶ BC առնու փխ առէ

¹⁷ C բնագրոյն

¹⁸ C էառ յԱստուծոյ փխ յԱստուծոյ էառ

¹⁹ C երկու փխ երկուս

²⁰ AC չիք՝ է

²¹ C երևելի

²² B մեկ C մի փխ ա

²³ C պատի փխ պատէ

²⁴ BC վերի փխ վերին

²⁵ BC գնա

²⁶ C մին փխ մեկ

գա ի ներք մըտանէ, սակաւ: մինչ ամենն գա վերինն զթիկամբն¹, և սպառի մէջն լնուի². և լրումն է :

Որքան ի մէջն է. մեզ երևնայ³ զի **նա որ** է ներքի թերթու: եր⁴ ի վերինն ելնէ⁵, այն⁶ այլ թանձր է, և յերկու թերթէն ի վեր է: չերկի: Եւ է մեզ նշանակ, մահու և յարութեան: արդարութեան, և մեղաց, և սպաշխարութեան: զնըմա ատուրքն տեսին առաջինքն: զլուսինն և ասցին⁷. ի մեզ արինակդ, և եր⁸ անցաւ .չորք. յեղանակս, ասցին⁹, տարաւ զմեր ժամանակս: և կոչեցաւ տարի: և տանի յինքեան զամիս¹⁰, և զշաբաթ, և զաուրս, և զայլ¹¹: Նոյնպէս և արեգակնն¹² մտանելովն, եւ¹³ ելանելովն, զմեզ նկարէ, մտանել ի գերեզման, և ելանել յարութեամբ: Բայց ոմանք ասեն. թէ աստեղք մեծամեծք են քան արեգակ¹⁴. քայց հեռագոյնք են, և բարձր, գողանան զմեր տեսանելիս: զի արեգակն միջին է մոլորակացոյ: և լուսին ի վայր քան զամէնն: և անմոլար գունդն, ևս վերագոյն: Եւ ասէ Եղիշէ, թէ ի վեր քան զեաւթ. մոլորակդ: եաւթ աստղ այլ կա նշանատրք յոյք ցրտագոյն, և ամեննկին սառամանիք: և են ընդ մէջ մոլարից և անմոլարիցն: և զհրաբորբոք ջերմութիւն¹⁵ արփոյն նոքա յինքեանս առնուն և բարեխառն առնեն¹⁶: և յեաւթ, գաւտիսդ տանի մոլորակսդ¹⁷: Այլն մեծ¹⁸ իմաստասէրն Անատոլ ի հարցմանն Եւսեբեայ ասէ. թէ արեգակն ցուրտ է բնութեամբ: և զջերմութին յարփոյն¹⁹ առնու: և մեծն Իգնատիէ, Անտիոքու պատրիարզն, աւետարանչին Յոհաննու աշակերտն ասէր առ Տրայիանոս թագաւորն, ու՞մ հրամայես²⁰ ինձ զոհել, յիմարեալ արեգականդ: որ ամեն երեկոյ զջերմութին ի բաց դնէ, զի միւս ամգամ առցէ յարփոյն²¹, այս է, յերկնէ ուր յաճախէ հուրն: Եւ այլ ունիմ վկայս, սակայն բաւական է: քայց թէ այսպէս. թէ այն. հրաշք Արարչին է: և այն սուտ են²² որ ասեն ի յարագ գնալն, ի շփմանէ ատրոյն²³ ջեռնու: Մերն Անանիայ²⁴ ասէ, թէ տարակուսի էի ես վասն արեգակնն¹, թէ ընդ ո՞ր գնա. կամ

¹ BC զթիկամբքն

² BC լնու

³ C երկի փխ երևնայ

⁴ B եփ C երբ

⁵ C ելանէ

⁶ A չիք՝ այն

⁷ BC ասացին

⁸ B եփ C երբ

⁹ C ասացին

¹⁰ BC զամիս

¹¹ BC զայլ

¹² C արեգակն

¹³ B և

¹⁴ B զարեգակ

¹⁵ B ջերմութիւնն

¹⁶ B այն են փխ առնեն

¹⁷ C ի մոլորակսդ տան *փխ* տան ի մոլորակսդ

¹⁸ B մեզ փխ մեծ

¹⁹ B յարփոյն

²⁰ C հրամայես

²¹ C յարփոյ

²² B է փխ են

²³ B ատրոյն

²⁴ C Անանիա

ներքոյ երկրի ինչ կայ: և կենդանի է Տէր զի ոչ ստեմ, մինչ յայս խորհուրդս էի², և խնդրէի ի Տեառէ: տեսանէի ի տեսլեան³ զի ելանէր յարևելից արեգակ, և ոմն մի ասէ ցիս. Երթ ընդ առաջ և հարց: և ես գնացի: և տեսի մանուկ մի, գեղեցիկ⁴ անհաս գեղով և առի զինք⁵ ի գիրկս իմ. և ունէր⁶ շուրթն իբրև գոսկէգաւծ: և ասեմ ցնա ընդ ո՞ր գնաս զիշերն: և ասէ ներքոյ երկրի: և ասեմ, կայ ինչ ի ներքոյ երկրի, աշխարհ կամ կենդանիք, և ասէ ոչ: և ասեմ ապա ի՞նչ է և ասէ անփափայք է⁷ և դժուարք⁸ և դերբուկք և⁹ շեպք են¹⁰ ներքին կողմ երկրիս, և կախեալ կա զբանէն Աստուծոյ: և ասացեալ զայս, ծածկեցաւ յաչացս: և ես զարթուցեալ փառաւորեցի զԱստուած զմեղապարտս յիշէ¹¹: ասաց Աստուած առ Յոբ, յորժամ եղեն աստեղք. ամենայն հրեշտակք աստեղ¹² արհնեցին զիս մեծաճայն¹³, ահա որ հրեշտակք եղեալ¹⁴ էին ընդ երկնի: և ի լինել աստեղացն, հաճեցան և գեղեցիկ թուաց, և արհնեցին զԱրարիչն, յայս բանէս յայտնի է թէ աստանա դեռ չէր անգեալ¹⁵, զամենայն¹⁶ ասաց, ամենայն ասելով եցոյց որ դեռ չէր պակասեալ¹⁷: և մարդն յուրբաթի եղև և այս չորեք շաբաթի է, և անկեալ¹⁸. հինգ շաբաթին է ի մեջ, անդ երևի անգեալ, անյագ եղաք յայս: բայց չկամիմ թէ մնա ինչ ի քէն: բայց ովկիանոս. ծիծռան ծամելեալ¹⁹ ե՞րբ չափի, մեր իմաստ²⁰. կամ դոյզն²¹ նիւթով: Եւ ասաց Աստուած բխեսցեն²² ջուրք զեռունս շնչոց: և²³ զհարդ խասի Աստուած. առանց շրթանց շարժման²⁴ և լեզուի տատանելոյ և ատամանց հարկանելոյ և առանց ականջաց բախելոյ: և ո՞²⁵ լսէր, զայս ասէ, զի մեք կարասցուք հասու լինել: և լսաւ²⁶, Միածինն, և Հոգին Սուրբ: թեպէտ ջրոցն ասէ բղխեալ²⁷. այլ .չորից տարերցն հրամայէ: զի որպէս երկիր չկարէ բոյս տալ. առանց ջրոյ²⁸, և աւոյ. և հրո²⁹, նոյնպէս և ոչ ջուրն: զի ջուրն ի վերա երկրի կայ, և աւո

¹ BC արեգակ

² BC կայի փխ էի

³ B տեսլեանն

⁴ AB չիք՝ գեղեցիկ

⁵ C զինքն

⁶ B ունէ

⁷ BC չիք՝ է

⁸ B դժվարք

⁹ AB չիք՝ և

¹⁰ B է փխ են

¹¹ AB չիք՝ զմեղապարտս յիշէ

¹² BC աստեղաց

¹³ C մեծայծայն

¹⁴ B ելեալ փխ եղեալ

¹⁵ BC անկեալ

¹⁶ BC զամենայն

¹⁷ BC պակասել

¹⁸ C անգեալ

¹⁹ B ծամելաւք

²⁰ BC իմաստիւք փխ իմաստ

²¹ B դիոյզն C

²² BC բղխեսցեն

²³ A չիք՝ և

²⁴ BC շարժելոյ փխ շարժման

²⁵ C ո՞յ փխ ո՞

²⁶ C դոսուս փխ լսաւ

²⁷ BC բղխել

²⁸ C ջրո

²⁹ C հրոյ

և հուր¹ խառն է ընդ նմա: և ազգակիցք պարտ է գոլ եղականացս: երկու. ազգ ելին ի ջրոյ: լուղակք և թռչունք, զի գար է արարաւոյն: ի կարելին և յանկարելին: միոյ մար ծնունդք և այնպէս ատարք: վերամբարձք: և սողունք: Ի Յորն², զԼևիաթան ասէ սկիզբն արարածոց ջրայնոց: զոր ասեն մի է: և պատեալ է զամենայն երկիր. զտուտն մատ եղեալ զլիտյն. և պորտովն ընդ դէմ կայ անհուն յորձանացն ովկիանոսի: այնչափ թողացուցանէ³ զջուրն. ի վեր, երկին մինչ բաւական գոլ ծածկել զհոր մարմինն: և զայն արգելու, զի մի՛ կլցէ զաշխարհ: Այլք .երկու. ասեն. և թէ փոխեն զիրեարս: Այս չէ նման և ընդէր յաւելու, թէ արար Աստուած զամենայն կետս մեծամեծս: պատասխան: զի մի վասն անհնարին մեծութեանն ի պաշտաւն առնուցուն մարդիկ: ասաց թէ արարածք են, և են իբրև լերինք⁴: և սատակմամբն ևս յայտնեն թէ սպականացուք են և արարածք: Կէտ մենակութեան⁵ անուն է, զի առանձնակեացք են, որ չծախին իսպառ: իսկ ի⁶ վեցերորդում⁷ ատուրն ասաց Աստուած , հանցէ երկիր շունչ կենդանի: չորքոտանի, և զազան: Ընդ է՞ր նախ զջրայինսն արար. և սպա զցամաքայինսն: պատասխան: Ի⁸ կրտսերագունիցն⁹ սկսաւ առնել, նախ զբոյսն, սպա զջրայինսն. սպա զցամաքայինսն, պատասխան: զկրտսերագունիցն սկսաւ առնել նախ զբոյսն սպայ զջրայինսն սպա զցզմաքայինսն¹⁰ նուազին պատիւ ետ: զի երկու տարր¹¹ լնոյր ջրայինն, զջուրս և զաւղս¹², նախ զայն արար և¹³: զի աւազանին նշանակէր ջուրն: իսկ ցամաք, ունէր իւր զաւղ¹⁴ զտունկ¹⁵ և զբոյսս, բայց այն¹⁶ ու՞մ էր արդիւք¹⁷ պիտանացու, թէ ոչ ստեղծանէր արդ անասունըս և զազանս: վասնորոյ զպէտսն նախ ստեղծանէ, և սպա զվայելաւոսն: Գազան վասն բեկանելոյն անուանեցաւ: և եզն վասըն հեզութեանն: և անասուն զի իսաւք չունի. և շնչաւորք, զի չէին հոգևորք: Հազար ազգք ասեն կենդանի .ն. ի ցամաքի: և ո ի ջուրսն¹⁸: և¹⁹ ջրայնոցն²⁰ թագաւոր: Լևիաթան: ցամաքայնոցն²¹. Բեհմովթ: և կէսք զվազրն²² ասեն և ցամաքայինքն զգայունք են քան զջրայինսն, և աւղայինքն քան զցամաքայինսն: բայց ոմանք, և ոչ ամենեքեան: Եւ ի ջրայնոցն. ոմանք երկակենցաղք են, և ոմանք միակենցաղք²³. որք ոտք ունին **զամանս** ի

¹ B հուրն

² B Յովբն

³ B թողացուցան

⁴ B լերինս

⁵ C միակութեան փխ մենակութեան

⁶ B չիք՝ ի

⁷ B վեցերորդումն

⁸ C չիք՝ ի

⁹ C կրտսերագունիցն

¹⁰ AC չիք՝ պատասխան զկրտսերագունիցն ... զցամաքայինսն

¹¹ BC տայր փխ տարր

¹² BC զջուր և զաւղ

¹³ B չիք՝ և

¹⁴ BC զարդ փխ զաւղ

¹⁵ BC զտունկս

¹⁶ C յայն

¹⁷ BC արդեաւք

¹⁸ BC ջուրն

¹⁹ BC չիք՝ և

²⁰ C ջրայնոց

²¹ C ցամաքայնոց

²² BC զվազր

²³ BC միակենցաղ

ցամաքի կան, և որք թև միայն, նոքա ի ջուրսըն: և են որ միջովք¹ չափ. ելանեն և **արծին**, որպես Յոր ասէ: Ի նոյն վեցերորդումն ստեղծու մարդն, զկնի ամենայնի, ոչ անարգանաց աղազաւ. այլ վասն առաւել փառաց: զի թագաւոր արար զնա. նախ գոյացոյց զթագաւորութիւնն, և ապա եցոյց զթագաւորնն: Որպէս թէ զմեծ որ ի հաց կոչես, յառաջ դարպաս և պատրաստութիւն կերակրոյ և ընպելաց². և ապա ածես զնա: Եւ ասաց Աստուած արասցուք մարդ: Եբբայեցին ասէ թէ .երկու. զարութիւնք են Աստուծոյ .զիսաւորք. մի արարչական, և միսն թագաւորական: և արարչականան արար զամենայն, և թագաւորա կանան նախախնամէ զնոսա³: ասաց արասցուք⁴ Իսկ մեզ քաջ յայտնի է, Որդի և Հոգին Սուրբ: Իսկ մեծ է. և⁵ առաւելահրաշարքառա⁶: զի և հրեշտակք հիացան ընդ այս, թէ զի՞նչ կամիցի լինել: զի եղեն երկինք. երկիր. ծով. ցամաք. արեգակ լուսին աստեղք հրեշտակք: և ոչ յուրոք վերա Թ տպիր, և նախահոգութիւն⁷, բայց միայն մարդոյս: և այն պատկեր Աստուծոյ : և լինի իշխան ամենայն երկրի, ևս հրաշալի: Եւ ուստի յայտ է թէ սերն Աստուծոյ կանուխ է քան զգոյանալն մեր: ասաց Աստուած արասցուք մարդ⁸: այս Հայր : Եւ արար Աստուած զմարդն. այս Որդի: Ըստ պատկերի Աստուծոյ արար զնա . այս է Հոգոյն Սրբոյ: Եւ մերում ասաց. և մի մարդ գոյացոյց: և այն մեկն երիցն⁹ նմանէ: յայտ է թէ¹⁰ մի են երեքեանն¹¹: ըստ Աստուածութեանն և բնութեանն և էութեանն: և թագաւորութեամբն : Իսկ անձամբ միայն բաժանեալք: և անուամբ, որ է Հայր: և Որդի . և Սուրբ Հոգի: Եւ ի՞նչ¹² իրաւք է մարդս պատկեր Աստուծոյ: պատասխան: հոգովն է պատկեր զի անմարմին է: և զի բանական է: և զի անմահ է: և զի անտեղի է: և զի անգիտելի է: և զի իմաստուն է: և զի արուեստաւոր¹³ է: Եւ զի բարիւսէր¹⁴ է: և չարատես է: և մարդանալովն Որդոյ՝¹⁵ եղև մարմնովն այլ պատկեր. թագաւորութեամբն, և քահանայութեամբն. գթութեամբն. ողորմութեամբն. քաղցրութեամբն: անյիշաչարութեամբն: ով կա մի այլև ցաւակցութեամբն, այլև մահուամբն: այլև¹⁶ յարութեամբն և պսակովն¹⁷: և հանգըստեամբ¹⁸ լինելոց է: բայց այլ է .նմանն. և այլ նոյնն: Արու և էգ արար զնոսա: այս ամեննին ատար է յԱստուծոյ: արուն .և էգն, այլ և ի հրեշտակաց¹⁹: այլ այնու պատկեր է Աստուծոյ զոր յառաջ¹ ասացաք²: Իսկ այսու, անբանից

¹ BC միջք փխ միջովք

² B ընբելեաց

³ BC ընդ նոսայ

⁴ A չիք ` ասաց արասցուք

⁵ A չիք` և

⁶ BC առաւելահրաշ բարբառս

⁷ C նանահոգութիւն

⁸ BC չիք` մարդ

⁹ C իրիցն փխ երիցն

¹⁰ BC զի փխ թէ

¹¹ B երեքեան

¹² C զի՞նչ

¹³ B արվեստավոր

¹⁴ BC բարիւսէր

¹⁵ C որդո

¹⁶ BC և փխ այլև

¹⁷ BC պսակելովն

¹⁸ BC հանգստեամբն

¹⁹ C հրեշտակացն

անասնոց: կանուխ է Աստուծոյ գիտութիւնն: զիտէր զի լինելոցն³ պատուիրանագանցութեամբն: ձևացոյց զկերպ ի զին, զի այնու աճեսցէ թիւրագնութեանն: անասնական ծննդեամբ, և մահուանն⁴, մխիթար լիցի: և Յիսուսի մարդանալովն. հրեշտակասցի ի յարութեանն: զի անդ ոչ է⁵ արու և էգ: զի մեղք չկա խայթոց մահու: և ոչ մահ **ապտիք** մեղաց: և ոչ մխիթար պիտոյ է: և առնելովն Աստուծոյ զմարդն, խառնեցաւ Աստուած ընդ արարածս: զի միջնորդ և շաղկապ եղև Աստուծոյ. և աշխարհի: Հոգւովն Աստուծոյ. և հրեշտակաց ազգակից, և մարմնովն մասանց աշխարհի: զի նախքան զմարդն ատար էին ի միմեանց: և յառաջ⁶ բանականսն, ամբարտաւանութիւն գտաւ: զի անմարմին, և անկարատ էր: յերկրորդ բանականս մարմին խառնեաց պատճառ խոնարհութեան: որ թեպէտ և սա այլ յանցեաւ: խոնարհութեամբն եկաց: Ըստ որում ասաց Տէրն իմաստնագոյն գորդիս մարդկան քան գորդիսն լուսոյ: Եւ զի⁷նչ արար զնա: անմահ, թէ մահկանացու. պատասխան: Եբրայեցիքն ասեն, միջակ արար. և յանձնիշխան կամսն, և յընդորութիւնն⁷ եթող թէ զվերինն ընդրեսցէ⁸ զհրեշտակացն անմահացի պահպանութեամբ պատուիրանին և զերկրավորս թէ ընդրեսցէ⁹ մեռցի յանցանաք¹⁰: զի յերկուց միջի կայր: անմահիցն. և մահկանացուաց¹¹: Բայց մերքն ասեն, թէ այս¹² մեղադրանքս¹³ յԱստուած ելանէ: զի անկատար զնա արար: այլ անմահ և անապական արարաւ յԱստուծոյ: և սատանայ¹⁴ և անձնիշխան կամքն իւր, անհնազանդելովն Աստուծոյ, խափանեցին ըզխորհուրդն Տեառն: Եւ կատարեցան երկինք¹⁵ և երկիր, և ամենայն զարդ նոցա: Մարդն էր կատարումն երկնի և երկրի, և զարդարիչ, վասնորոյ ի սորա լինելն ասաց կատարեցան երկինք և երկիր¹⁶ ած իմանալի աշխարհ: աշխարհ զգալի, մարդ բանական աշխարհ: երեք. աշխարհ: Եւ պատե՞հ է թուակից արարած ստեղծչի:¹⁷ պատասխան: ձեռք արքայի թէ հպի ի կտակ ապա է հաստատուն¹⁸: Հանգեցաւ Աստուած յաւուրն հինգերորդի յամենայն գործոց իւրոյ: Աստուած ի յառնելոյ ոչ հանգչի: զի հանգիստ նմա առնելն է: Հայր իմ ասէ մինչև ցայժմ գործէ: այլ հանգոյց արժան է ասել զարարեալսն: Այլև զմահկանացուսն գործելով. հանգեաւ: և զանմահսն և **զանապակասն** սկսաւ առնել: զփառս. և զպսակ, և զանճառ բարիսն. հանդերձեալ աշխարհին: և ամենայն փոյթ և յաւժարութիւն¹⁹ նորա հանդերձեալն է: Այս

¹ C յառաջն

² B ասցաք

³ C զլինելոցն փիս զի լինելոցն

⁴ B մահուամբնն փիս մահուանն

⁵ B չիք՝ է

⁶ B յառաջին

⁷ C յնտրութիւնն

⁸ BC ընտրեսցէ

⁹ BC ընտրեսցէ

¹⁰ B յանցանօք

¹¹ B մահկանացուացն

¹² B այսմ փիս այս, C յայս

¹³ BC մեղադրանքն

¹⁴ C սատանա

¹⁵ B երկին փիս երկինք

¹⁶ BC չիք՝ երկիր

¹⁷ B ստեղծի

¹⁸ BC հաստատ փիս հաստատուն

¹⁹ C յօժարութիւն

էր Պողոսի¹ անճառելիքն: և ո՞ կարէ ճառել գյաւիտենական և զմիշտ հոգցի գործն Աստուծոյ: Ո տարակոյսս անգերծելիս, զի ես իբրև անմահ անհոգանամ յիմսն²: Ջխորին բանիցս մեկնող վարդապետն Վարդան յիշեալ ի Տէր Յիսուս:³ Չայլ աուրսն, արարչութեամբ. պատուեաց⁴ և զշաբաթն սրբութեամբ: և արհնութեամբ: արհնեաց զնա ասէ, և սրբեաց, զի ի նմա հանգեալ յամենայն գործոց իւրոց⁵: Այս բանս կատարեցաւ ի մեծի շաբաթուն, յորժամ ի խաչաչարչար⁶ մահուանէն⁷ էջ ի հող մահու: յաուր շաբաթու և հանգեալ մարմնով: իսկ աստ անմարմին գոլով. անաշխատ, ասաց և եղև, հրամայեաց և կացին: Այս է գիր լինելութեան երկնի և երկրի: Թեոդիտոն թարգմանիչն. գիր ասաց: Լթանասունքն ծնունդ ասեն: և երեկոքեան մտաւորք են, ծնունդն, և գիրն ծնունդն յայտ առնէ զի յոչ էից ծնան ի կամացն Աստուծոյ: իսկ գիրն, զի որպէս բանն թանձրանա գրով⁸: խաւսքն Աստուծոյ մարմնացեալ արդիւնագործէր: Եւ դարձեալ աշխարհս. պնակիտէ լի գրով. գոր հանամապագ ընթեռնուն մտաւորք: և թէ դիպի գրոյն ջնջիլ⁹ ի կատարածի: արեգական և լուսնի և աստեղաց, և այլոց այլայլմանց: յայլ կերպ շրջիլ: յայտ է զի ի¹⁰ կատարումն հասին որդիքն իմաստիցն: Եւ զի՞նչ է¹¹ ասելն, մարդ չէր որ գործէր զերկիր¹²: զի դեռ չէր սկսեալ գործոյ: բայց աղբեր¹³ ելանէր յերկրէ և ոռոգանէր¹⁴ զամենայն երեսս երկրի, և զի արդ կարեր մի աղբիւրն¹⁵ զմենայն երեսս երկրի ոռոգէ: ոչ միայն վասըն շատութեան երկրի, այլև վասն անհարթութեան¹⁶ լերանց և դաշտանց, Փիլոն յասել է. թէ բնութիւն ջրոց մի է մի աղբեր¹⁷ կոչէ զամենեսեան: որ արբուցանեն զաշխարհ: Եւ Եղիշէ ասէ: երբ¹⁸ ցամաքեցաւ երկիր ի ջուրցն, զեջ¹⁹ ամբով²⁰ ոռոգէր: բայց ասէ զերեսս երկրի, և ոչ զերկիր: երեսս երկրի, զբուսաբերն և զպարարտն կոչէ, գոր ձեռք մշակացն²¹ հանդերձեալ էին գործել: և ընդէ՞ր կրկին ասէ: ստեղծ ևս Տէր Աստուած զմարդն հող **յերկիրէ**: և փչեաց յերեսս նորա, շունչ կենդանի և եղև մարդն յոգի կենդանի²²: Ի վեց աուրն արարաւ մարդն, բայց զհողն, ոչ. յիշեաց: այլ թէ արար Աստուած զմարդն ի պատկեր իւր, հարկ եղև աստ յիշել: անդ միայն զպատկերն պատուեաց: զհոգւոյն

¹ BC պաղոսի

² B չիք Ո տարակոյսս անհոգանամ յիմսն, C եղուկ զիս որ անհոգ եմ յիմսն

³ A չիք՝ Ջխորին բանիցս.... Յիսուս

⁴ B պատուիրեաց փխ պատուեաց

⁵ BC չիք՝ իւրոց

⁶ C խաչաչար փխ խաչաչարչար

⁷ B մահուանէն

⁸ B գրովն

⁹ C ջնջել

¹⁰ BC չիք՝ ի

¹¹ B չիք՝ է

¹² AC չիք՝ զերկիր

¹³ C աղբիւր

¹⁴ B առոգանէր

¹⁵ B աղբերն

¹⁶ BC անհարթութեանց

¹⁷ B աղբեր C աղբիւր

¹⁸ B եբ

¹⁹ BC զեճ

²⁰ C ամպով

²¹ BC մշակաց

²² AB չիք՝ և եղև մարդն յոգի կենդանի

արուրքն¹ յիշատակեաց: և աստ զպատճառ խոնարհութեանն ի կառոյ ազգաբանէ: որպէս բրուտ քանձր նիւթով անաւթ: և աստի² իմացաք³ թէ ձեռամբ ստեղծաք: զի ասաց թէ առ Տէր⁴ Աստուած հող և ստեղծանելն ձեռաւք լինի: իսկ զհոգին բանիւ արար. թեպէտ Աստուծոյ ձեռք ոչ է նման մեր: այլ պատուելոյ աղագաւ. ձեռամբ ուստի ստեղծեալ: Իսկ փշելոյն⁵ ոչ զի բերան իմացուք, զի զայս և ոչ հրեշտակաց իշխե՛ որ ասել: այլ զի գիտացուք եթէ յիւր էական շնորհացն ետ մեզ: զի այս շնորհաց հոգին է: և ոչ բանական, և արարածական հոգին⁶: զի չկարէ որ ասել, թէ անշունչ կաւեղեն իրք արար, և ապա փշեաց: և չէ պատեհ ի միաբանութիւնն⁷, կրսեր, և աւագ և ասել զհոգին կամ զմարմինն: այլ աստ շնորհէ Հոգոյն⁸ Սրբոյ: մարգարեութեան, և⁹ քահանայութեան և թագաւորութեան: որ և զկնի յանցացն դառնալ ասէ, առ վերա փշաւոյն¹⁰, մեր Լուսորիչն, և ձեր յարութեանն Տեսնն դարձաւ առ մեզ փշելով յառաքեալսն Տէրն, ասէ առեք Հոգի Սուրբ:

և ցուցաւ միևնոյն փշաւոյն¹¹, յԱդամ և յառաքեալսն: Եւ տնգեաց¹² Աստուած զորախտն յԵղեմ¹³ ընդ արևելս: և եղ անդ զմարդն զոր ստեղծ: Տընկումըն դրախտին յերկրորդումն¹⁴ ատուրն է, ընդ այլ տունկսն: Իսկ առանձնական յիշելս վասըն պատուոյն: զի գիտացես թէ որով ձեռամբ ստեղծաւ Ադամ: Ի նոյն ձեռաց տնկեցաւ նմա դրախտ: որ է մասն ինչն երկրի զատուցեալ, բարձր քան զերկիր. և խոնարհ քան զերկինս: զի բնակիչն միջոց է երկնի և երկրի: և է թաւ վայր և խիտ ծարաւք: ամենապատիկ մըրգաբերաւք, ոչ հատական պըտղաւք, և ոչ հոսական տերևք: և ոչ թառամական ծաղիկք: և ոչ սատականացու կերակուր: այլ որպէս Աստուծոյ տնկեալ հրաշագործ և զարմանալի: Եւ ասելովն թէ եղ անդ զմարդն, յայդ առնէ թէ արտաքոյ դրատին ստեղծաւ և անդ եղաւ: ոմանք ասեն յետ քառասուն. ար ստեղծմանն եղաւ: Այլ դրախտն զգալի լուսոյ չէ կարատ զի լուսաւորէ և պայծառ վայրն. և արեգակն ընդ ստորոտսն ելանէ ներքո: Եր Եղեմն, փափկութիւն ասի: զեղեցիկ ի տեսանել և քաղցր: առ մեզ զեղեցիկն և քաղցրն ի հակառակէն ասի: զազիրն և դառն¹⁵ ցուցանեն: Իսկ ի դրախտին զազիր և լեղի ոչ էր: այլ ինքն ըստ ինքեան էր զեղեցից և քաղցր: և ըզժառն կենաց ի մեջ դրախտին. և զժառն գիտելոյ զբարի և զչար¹⁶: Հաստատ տնգեաց¹⁷ Աստուած ծառ, որ ուներ զարութիւն անմահացուցիչ, թէ որ ուտէր ի նմանէ: զնա ասէ ի մոջոցին: Իսկ զիտութեան ծառն, ըստ ինքեան, ոչ չար էր և ոչ բարի, այլ վասն հրամանին Աստուծոյ պատճառ էր երկուցն: թէ լուրեր

¹ B ատուրքն C արարուածքն փխ արուրքն

² C աստ

³ B և աստ ի ցամաք փխ և աստի իմացաք

⁴ B չիք՝ Տէր

⁵ B փշելն

⁶ BC հոգի

⁷ BC ի մի բնութիւնն փխ ի միաբանութիւնն

⁸ BC հոգւոյն

⁹ A չիք՝ և

¹⁰ B փշողն

¹¹ B փշոլ

¹² BC տնկեաց

¹³ C Եղեմ

¹⁴ B յերկրորդում

¹⁵ BC դառնն

¹⁶ C զչար

¹⁷ BC տնկեաց

կենաց և բարոյ, և թէ ուտէր չարի: որպէս մանանայն , որ ապահովութիւնն, իսրայելի. եղև պատճառ ապականութեան¹: և էր նիւթ ինքնիշխանութեանն, որ ի գործ արկանէ, որպէս և² կամի: և գնա չասաց թէ ի միջոցին էր թէ յեղեր³ Ոմանք ասեն. ի մէկ ⁴բնի երկու ոստք էին, կենացն և գիտութեանն , բայց ոչ է: և նշանակ է գշարն, որ ի մեզ չէ ի տեղոջ⁵: բայց թէ⁶ մեք չգորշելով զբարին, գոյացնենք⁷ առ մեզ: և երևի պակասութենէ բարոյն⁸:

Իմանալի լուսոյս ծագաւորն լոյս վարդապետն Վարդան յիշեալ ի Տէր Յիսուս⁹:

Եւ գետ ելանէր յերկրէ և¹⁰ ոռոգանել¹¹ զդրախտն: և անտի բաժանին ի¹² չորք. առաջք անուն միումն Փիսոն: նա պատէ զԵփլատ: և անուն երկրորդին Գեհոն.պատէ զԵթովպիայ¹³, և երրորդին. Տիգրիս. երթա յանդիման ասորոց: և չորրորդն Եփրատէս¹⁴: անցնի առջև Հռոմկլայիս¹⁵: Փետն¹⁶ գետ ելանէ յարևելից յԵմաւոն լեռնէ: և գա ի հարաւակողմն¹⁷ հնդկաց: և մտանէ ի ծովն Կարմիր. Հընդիկք: Գանգէս կոչէն: պարսիկք Վեհոտ: յոյնք Ինդոս: եբրայեցիք: Փիսոն, և այլք Հնդիկէս: և Եփլատ: ներքին Եթովպիա¹⁸ է: Անդ ուր ոսկին է: և ոսկի երկրին այնորիկ ազնիւ է: բուսմամբ է ոսկին: զոր պահեն մրջմնառիւծք, և մրջմունք մեծամեծք: ուր հնգետասան ազգ հալուէին¹⁹ է, անդ է սուտակն, և ակն դահանակ: գտուտակն: յայլ տեղ կարկէհան ասեն: և նա է կայծն: և գտանի յԱփրիկէ: և է կարմիր: և լուսաւոր: նշան ունի արեան փոքր ինչ: և Յուդա նահապետին անունն գրեալ էր ի վերայ: Իսկ դահանակն, շափիղայն է, և է ծիրանեագոյն²⁰: և գտանի ի հնդիկս եթովպացոց²¹. և Իսաքարա անունն գրեալ էր ի վերա: Գեհոն, Նիղոս է: և Եսայի ռինուկորուրայ²² կոչէ: և հինքն²³ Եգիպտոս ձայնէին: ելանէ ի հարաւոյ ի լուսն

¹ BC ազահութեան փխ ապականութեան

² C չիք` և

³ BC յեզեր փխ յեղեր

⁴ C մի փխ մեկ

⁵ C տեղոջ

⁶ BC եթէ փխ թէ

⁷ B գոյացնենք, C գոյացուցանենք

⁸ B բարոյն

⁹ A չիք իմանալի.... ի Տէր Յիսուս

¹⁰ AB չիք` և

¹¹ B առոգանել, C ոռոգանէր

¹² AB չիք` ի

¹³ B զԵթովպիայ

¹⁴ C չիք` նա պատէ...Եփրատէս

¹⁵ A չիք` Անցնի առջև Հռոմկլայիս, C Անցանէ առաջ ի Հռոմկլայիս

¹⁶ BC Փիսոն

¹⁷ B հարաւակողմ,

¹⁸ B Եթովպիայ

¹⁹ B հալվէին

²⁰ B ծիրանեագոյն

²¹ BC եթովպացոց

²² BC ռինուկորուրայ

²³ B հինգն փխ հինքն

ի լեռնէ, և անցանէ ընդ Եգիպտոս, ընդ արևելից եզրն եթեովպացոց¹: մատ Կարմիր ծովն: և առնէ եաթ . վտակս, այսինքն յեաթ. վտակս բաժանի և առնէ .երեք ծովակս: և յարևելից Աղէքսանդրի մտանէ յեգիպտական² ծովն: Տիգրիս, ելանէ ի չորրորդ հայոց: ի Հաշտեն գաւառէ: ի գեղջէ Ուորա: ի լերանց Կորդուաց: հարեալ զասորիս, և զմիջագետս, խառնի յԵփրատ: Եփրատ ելանէ ակն մի³ ի Տարոնոյ⁴, Արածանի կոչեն: և ակն մի ի Կարնա քաղաքէ. զոր վտակն⁵ կոչեն. և ձև է զասորիս, և առ Բաբելոնի⁶ խառնի ի Տիգրիս: Յայտ է թէ ելանեն ի դրախտէն. և ընդ դմին⁷ ի ներքո երկրի, և գնան երակաք, և ի պէսպէս տեղիս աղբիւրանան⁸: Եւ են նշանակ չորք ատարանչացն: Փիսոն: Մաթեոսի⁹, զի ի ձեռն Թումայի¹⁰ յարևելս քարոզեցաւ: ուր ոսկին ազնիւ հաւատն ուղղափառ: և երկու ակունք¹¹ քահանայութիւն և թագաւորութիւն: Գեհոն, Մարկոս. զի յԵգիպտոս քարոզեցաւ. և Տիգրիս¹². Դուկասու: զի յասորոց սկսաւ Պաւղոս զքարոզութիւնն, և Դուկաս զկնի: և նորա հրամանաւ գրեաց¹³: Եփրատ Յոհաննու, զի տեղի ոչ գրեցաւ Եփրատա, և Յոհաննէս ոչ ի տեղոջէ¹⁴, և ոչ¹⁵ ի մարմնաւոր: հարց պատմէ զՏէրն: զի զազգն նորա ո՞ պատմեսցէ: Տիգրիս, վագր թարգմանի, և Եփրատ խրախարար: Փեսոն¹⁶, բերանոյ¹⁷ այլայլութիւն: Գեհոն, ինքնաբուխ¹⁸: և է¹⁹ նշանակ չորից առաքիւնութեանցն: այլ²⁰ Գեհոն. լանջք: Տիգրիս. արութիւն Եփրատ պտղածին: Փիսոն, բերան հրոյ²¹: խոհականութեան Փիսոն, Փիսոն²² նշանակ է: Գեհոն. արիւնքեան: Տիգրիս, ողջախոնութեան²³: Եփրատ արդարութեան զոր Աստուած բնութեամբ ունի, մարդս առաքիւնութեամբ: Եւ եղեալ զմարդն ի դրախտին. վասն երկու իրաց ասէ, գործելոյ և պահելոյ: Գործելն փոսս²⁴ հատանել: ջուրք²⁵ ոռոգանել. և պահել ի զազանաց: Փիլոն ասէ զայս: Այլ դրախտն. իմաստութեան նշանակ, և առաքիւնութեան զոր գործել հրամատ²⁶, իւր **յաւժարութեամբ** կտրել զխորամանկութիւն, և զկեղծաւորութիւն, և զմարդահաճութիւն և միայն հայելի հաճութիւն

¹ B եթովպացոց, C եթեովպացոց

² B յեգիպտական

³ B ակն մի ելանէ փխ ելանէ ակն մի

⁴ C Տարաւոյ

⁵ C վտակն

⁶ B Բաբելոնի

⁷ BC ընկղմին փխ ընդղմին

⁸ BC աղբերանան

⁹ B Մատթեոսի

¹⁰ B Թումայ

¹¹ BC ակունքն

¹² BC Տիգրիս

¹³ B գրեցաւ, C գրեց

¹⁴ B ի տեղոջէ

¹⁵ BC չիք՝ ոչ

¹⁶ C Փիսոն

¹⁷ C բերան հրոյ փխ բերանոյ

¹⁸ BC ինքնաբուխ

¹⁹ BC են փխ է

²⁰ B չիք՝ այլ

²¹ C հրո

²² AC չիք Փիսոն

²³ BC ողջախոնութեան

²⁴ C փոսս

²⁵ B ջուր փխ ջուրք

²⁶ BC հրամայէ

Հարն: և պահելն որ ի նոյնն. միշտ: Եւ պատուիերաց յամենայն ծառոց ուտել, և ի միոյն չուտել: դեռ կինն չէ եղեալ բայց Աստուծոյ որպէս եղեալ համարեալ է: վասնորո մի ուտեք ասէ: հերձուածողքն ասեն, թէ զկենաց ծառն Աստուած տնկեաց և զգիտութեանն բարոյ¹ և չարի, սատանայի²: և այլք թէ այնչափ առաւել էր մարդոյն պատիւն, զի նախանձեցաւ Աստուած և մախց: և տնկեաց զծառն զայն, որ ուտէ և ելնէ ի պատուոյն³: Այլ զայս չարացն⁴ և անաստուածիցն է ասել և սուտ են ամենկին: այլ դեռ տղայ էր Ադամ: կատարեալ իմաստութիւն չկարէր տանել: որպէս տղայն կատարեալ կերակուր: ապա յորժամ փորձ գտանէր Ադամ: և կատարէր ախորժակք նորա յընդրութիւն⁵ բարոյն⁶ և չարի. հրաման տալոց էր ի դէպ ժամու ճաշակել: Եւ ասէ Տէր Աստուած ոչ է⁷ բարոք մարդոյն միայն լինել, արասցուք դմա աւզնական: և ստեղծ **բաղանս** և գազանս և անասունս և ած առ Ադամ կոչել նոցա անուանս⁸: ամեն կենդանիք աւզնական ունէին, զի արու և էգ էին: և զհտէր Աստուած, զի յանցանաւք⁹ յանարգութիւն անասնոց անգանելոց¹⁰ էր: առնէ նմա էգ: բայց նախ գազանս և անասունս ստեղծանէ: զի նոքա այլ աւզնականք են: ոմանք ի պէտս, և ոմանք յերկիւղ¹¹ են, ի պահել պատուիրանս Տեառն: և անուանս հրամայէ կոչել նոցա: զի այնու հաղորդս¹² լիցի արարչութեանն Աստուծոյ և յարմար լիցի նոքաւք վարիլն, որպէս թագաւորի զաւրաւքն: Եւ գազանք և անասունք ի¹³ վեց. ի¹⁴ աւուրն եղեն: բայց սովոր¹⁵ է կրկին ասել զստեղծուածն իւրաքանչիւր: այլև յալս մարդոյն, եստեղծ. մասնաւոր գազանս. և անասունս. այլև ծառս, և բոյսս, ի տեսիլս¹⁶ Ադամայ: զի այնու զիտասցէ, թէ և այլ¹⁷ ամենայն ի նմանէ եղեն նոյնպէս: Եւ զինչ անուանեաց Ադամ. այն անուն է նորա: զի ի դէպ անուանս կոչեաց¹⁸ ըստ իրացն: որ ի յասելն զանունն բախէր ի վերայ: և դառն էր¹⁹ յԱդամ: Մեր Լուսաւորիչն ասէ թէ նախ իւր ստեղծողին կոչեաց անուն: Տէր Աստուած և ապայ այլոցն²⁰ Ասեն իմաստունք, թէ առանց անուան անբան է մարդ: ետ Ադամա նիւթ բանի, և խասողութեան զանուանակոչութիւն: Եւ էարկ Տէր²¹ Աստուած թմբրութիւն ի վերայ Ադամայ և ն²². և²² առա կող, և շինեաց կին. այլ²³ թմբրութիւն քնոյ¹ էարկ, զի

¹ C բարոյ
² C սատանա
³ C ի պատուոյնն
⁴ BC չարեացն
⁵ C ընտրութիւն փխ յնդրութիւն
⁶ B բարոյն
⁷ B չիք՝ է
⁸ BC անուանս
⁹ B յանցանօք
¹⁰ B անկանելոց
¹¹ BC յերկիւղ
¹² BC հաղորդ
¹³ B չիք՝ ի
¹⁴ AB չիք՝ ի
¹⁵ C սովորութիւն փխ սովոր
¹⁶ BC ի տեսիլն
¹⁷ BC այլք
¹⁸ A կոչեաց
¹⁹ C դառնայր փխ դառն էր
²⁰ A չիք՝ տէր Աստուած և ապայ այլոցն
²¹ AB չիք՝ տէր
²² BC չիք՝ ն. և
²³ AB չիք՝ այլ

մի ցաւեսցի: ոչ զմեր քունն, այլ զմարգարեականն: զոր էարկ ի վերայ Աբրահամու²: Յիշեա մեղս իմ սպասաւոր բանի³ Եւ ընդէ՞ր կող առնու: ջի և ոսկր արու են. և զաւրաւոր և չէառ ի գլխոյն, զի ի հնազանդութեան⁴ կացցէ: զի խաւսոք բերանոյ: և լռութիւն կողի: Բայց ընդ կողին, և յամէն մասանցն առաւ⁵: Որպէս յԱդամայ շինուածն, հողն մէն յիշեցաւ: և երեք մասունքն ընդ նմա առան: հուր. առ. ջուր: Եւ ընդէր ոչ ստեղծ զկիսն յերկրէ. զի մի հաւասար պատիւ⁶ իցէ: Եւ դարձեալ սէր կամեցաւ այսու տնկել զի խնամ տարցին միմեանց⁷: հաւր խնամ կալցի այրն. որպէս դատեր : և⁸ կիսն որպէս հայր տեսցէ զայրն: Բայց մի պարծեսցի այր, զինքն⁹ անշունչ հողոյն: և ի¹⁰ կիսն ի կենդանոյ¹¹: Եւ շինեաց ասէ ի կիսն. զի նա է¹² պատճառ շինութեան աշխարհի: Եւ ասէ Ադամ. այս այժմ ոսկր յոսկերաց իմոյ. և մարմին ի մարմնոյ¹³ է, սա կոչեսցի կիսն, զի յառնէ իւրմէ առաւ: աստ ցուցան շնորհ մարգարեութեան ունել Ադամ¹⁴: չասաց մի կող, այլ թէ յոսկերաց և ի մարմնոյ: զի զաւրութեամբ ի բոլորէն առաւ: բայց այժմ ասելն, թէ այս արդ եղև: այլ չիցնի այս յանձնառական է: իսկ թէ հրաժարական կարդան, ա՞յս այժմ¹⁵ ոսկր: որպէս թէ ասել. այս գեղեցիկ իրքս, այն դատարկ կո՞ղն է: զի աննման է¹⁶, բայց նման է, զի Աստուած է արարիչ: Կիսն ասէ կոչեսցի, զի յառնէ իւրմէ առաւ: Ըստ մեր լեզուիս յարանուն է: կիսն. ի կենդանոյ առեալ: կիսն .կէս բոլորին, կիսն պատճառ կելոյ: կիսն. կողածին: Թողցէ այր զհայր. և զմայր, և երթիցէ, որպէս ինքն արար. զհետ յանցման կընոջն¹⁷ գնաց, այլ արդ կիսն երթայ հետ առնն¹⁸: բայց նախ այրն. ի կնոջ¹⁹ տունն երթայ և առնու գնա ի հաւրէն և ի մուրէն, զի զհաւր և զմայր խնամ²⁰. ինքն հատուցէ: և կիսն զծնողացն²¹ պատիւն առն հատուցէ: և²² եղիցին երկորեանն²³ ի մարմին մի: Ընդէ՞ր չասաց ոսկր զի ցաւելն.և խնդալն մարմնոյն է և ոչ ոսկրին. զի ցաւակից և խնդակից լիցին միմեանց: որպէս և է: զի այրն զագնիւ բարս կնոջն և զգեղն ի՞ւր²⁴ համարի: և կիսն զփառս առնն²⁵: Լսէ²⁶ ի դեպ տեղոջ¹ բան մի: քրիստոնէից

¹ C քննոյ

² B Աբրահամու

³ AB չիք՝ յիշեա ... բանին

⁴ C հնազանդութիւն փխ ի հնազանդութեան

⁵ B առաւ

⁶ BC հաւասարապատիւ

⁷ C մեմեանց

⁸ BC չիք՝ և

⁹ BC զի ինքն փխ զինքն

¹⁰ AB չիք՝ ի

¹¹ B կենդանոյ

¹² BC չիք՝ է

¹³ C մարմնո

¹⁴ BC Ադամայ փխ Ադամ

¹⁵ C աժմ

¹⁶ B աննան

¹⁷ B կնոջ

¹⁸ B առն

¹⁹ B ի կնոջն

²⁰ BC զի հաւրն և զմայրն խնամն

²¹ C գնաւողացն փխ զծնողացն

²² BC չիք՝ և

²³ B երկորքին

²⁴ C իւրն

²⁵ BC առն

²⁶ B ասէ փխ լսէ

թագաւորք .երկու իրք առնեն. զոր այլ ազգաց թագաւորք ոչ առնեն:ա.² այս որ իւրեանք³ երթան զառաջինն⁴ ի տուն⁵ ի⁶ հարսինն. և առնուն: և⁷ ք. այն որ անձամբ ի պատերազմ մտանեն: և այս արենքս ի Քրիստոսէ են: զի անձամբ եկն առ հարսն. Սուրբ եկեղեցի, և անձամբ ⁸եմուտ ի պատերազմ, և յաղթեաց խաչին հակառակամարտ թշնամոյն⁹: և աւճն էր իմաստագոյն ոչ քան ըզբանաւորսն, այլ քան զգագանսն¹⁰, նախ իմաստուն և զկնի խորամանգ¹¹, զի աման գտաւ չարին: և ի գործոյն, զոր կարաց ի գլուխ տանել, իմաստուն ասացաւ, յայն իրքն ի կինն մատեաւ. զիտելով թէ դիւրախաբ է. կին¹² քան զայր: զի թոյլ է որպէս մարմնով, նոյնպէս և բարութ: զի թէ յայրն էր մատեալ¹³, թերևս

չկարէր: և ոչ զամենայն աւճ. ասէ¹⁴ իմաստուն. այլ այն, մեկն. զի աւճն ասէ: յաւոյն, զնշանաւորն յայտնէ: Եւ ասէ աւճն ցկինն, զի է^o զի ասաց Աստուած յամենայն ծառոցդ մի՛ ուտիցէք: յովով¹⁵ իրք ասեն վասըն խաւսից աւճին: բայց այս հաւանական է: առաջնոցն զգայարանքն¹⁶ յստակ էին: մեղաք ¹⁷չէին խթել¹⁸: սաւղեաց¹⁹ աւճն իւր կերպն, և մացաւ կինն: ոչ թէ Աստուած ետ խաւսս²⁰ փորձիւ. և ոչ աւճաճն²¹ եղև սատանայ: և ոչ որպէս ի կոռցն խաւսեցաւ²²: Եւ սատանայ ո՞ւտի զիտէր զԱստուծոյ պատուերն²³: անմարմին է զայն լուս²⁴: և Ադամ կնոջն²⁵ խրատ տայր, և զայն լուսաւ: բայց չզիտէր վստահի, վասն որոյ ի կնոջէն կամի ուսանել: յամենայն ծառոց ասաց, և խառնակ ասաց զբանն, և զկինն աշեաց չարն, մինչ Ադամ չէր մաւտ, և դիւրապատիր²⁶ եղև, և յայտնեաց զխորհուրդն Աստուծոյ, թէ ի միոյն առաք պատուէր²⁷ չուտել: և ապա գտեալ տեղի, կարթ էարկ զաստուածանալն որպէս թէ նախանձու վասն արգել Աստուած ի ծառոյն: զի ինքն անտի եկեր և Աստուածացաւ: զաստուածոցն²⁸, զկոռցն անունն ի մէջ եբեր չարն, աստուածք ասէ լինիք: և ոչ

¹ BC տեղոջ
² BC չիք՝ ա
³ B իւրենք C ինքեանք փխ իւրեանք
⁴ B յառաջ փխ զառաջինն
⁵ C տունն
⁶ AB չիք՝ ի
⁷ B չիք՝ և
⁸ C անձամ փխ անձանք
⁹ C թշնամոյն
¹⁰ B զգագանս
¹¹ BC խորամանկ
¹² BC կինն
¹³ BC մատել
¹⁴ B չիք՝ ասել
¹⁵ B յաւլով
¹⁶ C զգայարանքն
¹⁷ B մեղօք
¹⁸ BC բթել փխ խթել
¹⁹ B սաւղեաց
²⁰ C խօսս
²¹ B աւճ C աւճաճև
²² C խօսեցաւ
²³ C պատուերն
²⁴ BC լուսաւ
²⁵ B կնոջն
²⁶ C դիւրապատիր
²⁷ C պատուէր
²⁸ B զաստուածոցն

եթէ զԱստուած անունն. նախ նա ասաց: և կինն չասաց ընդ Ադամ¹, այլ նախ եկեր: զի առաջին Աստուած լիցի: և Ադամ տեսեալ զկինն, վշտացաւ: և ցաւակցեալ հաւանեցաւ կերաւ: վասնորոյ Ադամ ոչ խաբեցաւ. այլ հաւանեցաւ մահակից լինել նմա: և առաջին պարգև գիտութեան գոր գիտացան²: զմերկութիւնն, և զամաւթն: և նախ քան զայն մերկ էին և ոչ ամաչէին: այլ զամաւթն³. մեղքն եբեր. լուսով ծածկեալ էին, մերկացան: նաև⁴ հրեշտակք լուսաւորք էին, և ի լուսոյ են⁵ կազմեալ բնութիւն նոցա: բայց գրեալ է, պատկառէին ի փառացն Աստուծոյ: զի ծածկեն⁶ դդմսն⁷: երկու թևաւք զայն յայտ առնէ: Այլ նոքա զառաջինն պարգ էին և տղայք: և ի նորակազմն տունկս⁸ դրախտին զնայլեալք: և որպէս արբեալք աստուածային արբեցութեամբ: և տղա⁹ տեսանենք զի¹⁰ ոչ ամաչէին¹¹: Իսկ նոքա զկնի ամոյթոյն¹² անկան¹³, ի հայթաթանս¹⁴ ծածկութիւն¹⁵, տերևս թզենոյ¹⁶: Եւ լուսն զձայն գնալոյ Տեառն: Որ ձեռաւք ստեղծ, և ոտաւք եկն հիւանդատես իւր պատկերին: և թուաց նոցա գնալ, թիկունս տուեալ: և ձայնիւ ոտինն կոչէր զնա¹⁷ յապաշաւանս: որ և ոչ բարեգործ գտաւ, և ոչ արդարախաւս: այլ զկինն դնելով պատճառս: յԱստուած վերաբերէր զմեղադրանսն: և նա յաւճն: և թէ զնա հարցանէր, զաստանա էր¹⁸ ցուցեալ: և սատանայ չունէր գոր բայց աւճին խաւսք չէր տուել¹⁹, ոչ հարցանել պատեհ էր զանբանն, և չարար արժանի: այլ անէծ գերկիր որ բերէ Ադամա փուշ, և քրտամք²⁰ հաց: և զկինն յերկունս ցաւոց: բայց յաւճն սկըսաւ զանէծսն. ուստի մեխքն: Եւ ասաց ի վերա լանջաց և որովայնի գնալ: Ոմանք ասեն, թէ որպէս²¹ զջորի էր: չորքոտանի: բայց Եղիշէ ասէ, թէ ոտք չունէր. այլ²² թևաւոր էր: սատանա խոստացաւ կառք իւր առնել զաւճն²³, և թևաւոր կառաւ շրջել. և թագաւորել երկրի, զթևսն եհատ Աստուած, զի ընդ գետին քարշեսցի. իւր վերելեկեաւն²⁴: Եւ զաստանայ ընդէ՞ր ոչ անէծ²⁵: պատասխանի: Ի սատանայ իրք բարի²⁶ չկայր, քան զանմահութիւն, և այն ի դատապարտութիւն է նմայ յախտենականն

¹ C Ադամայ
² BC գիտացին
³ B զամաւթն
⁴ C նայև
⁵ BC է փխ են
⁶ BC ծածկելն փխ ծածկեն
⁷ BC զդդմսն
⁸ B տունկ
⁹ BC զտղայսն
¹⁰ BC որ փխ զի
¹¹ BC ամաչեն
¹² BC ամաւթոյն
¹³ C անգան
¹⁴ BC հայթաթանս
¹⁵ C ծածկութիւն փխ ծածկութիւն
¹⁶ BC թզենոյ
¹⁷ B գնոսա փխ գնա
¹⁸ B է փխ էր
¹⁹ B տվել C տուեալ
²⁰ BC քրտամքք
²¹ BC իբրև փխ որպէս
²² BC չիրք` այլ
²³ B զոճն
²⁴ BC վերելակաւն
²⁵ BC չանէծ փխ ոչ անէծ
²⁶ C բարի իրք փխ իրք բարի

տանջանք: և այլ բարի չկայր որ բառնայր ի նմանէ: Իսկ Ադամա հողա դարձիլն, մարդասիրութիւն էր: քակեաց: զխախտեալ շինուածն, զի վերըստին շինեսցէ մարդանալով Միածնին իւրոյ: զի շինաւորն Աստուած է. և տանուտէրն չէ մեռեալ հոգին: և նիւթ տանն կայ, տարերքս: և գութն արարչական, կազմէ: իսկ սատանայ անմահութեամբ ունի զապականութիւնն: և Ադամա չէր պատեհ կեալ. և երկու վնաս լինէր: Աստուած սուտ: և մարդն լինէր, որպէս եգիպտացի առասպելն, որ ասեն թէ Ադեքսանդրոս ոմն ըղձացաւ չմեռանել, և տուաւ նմա: և այնչափ մաշեալ է, որ լեզուն մէն¹ է մնացեալ². որ եղուկ ասէ զինքն: և ասէ հանապազ. ուրեմն թէ ադամ ապրէր, այս լինէր նմա: Իսկ փուշն կայր յառաջ քան զյանցանսն: այլ զտրտմութիւնն և զցնորսն կոչեաց փուշ: այլ ասեն թէ կա փուշ որ ի բնութեն է: և կայ որ ի մորթոյն, որ դիւրաւ խզի: որ ի բնութենէն ի դուրս է եկեալ³, որպէս ամբրաւուն, այն յառաջ կայր: և որ ի մորթն⁴ է զկնի մեղացն բուսաւ: բայց զադամ չցաւեցնէր: ոչ փուշ, ոչ թիւնաւորք⁵, և ոչ զազանք, նախ քան զմեղսն: Եւ ասէ տր ամ , ահա ադամ եղև իբրև զմի ի մէնջ: Ոմանք ասեն ոտն հարութիւն⁶ է. և հեճք⁷. և թլահ. բայց այ , ոչ վայել է ոտն հարութի⁸: այլ զայն ասէ, թէ զիտելով զբարին և զչարն, եղև նրման մեզ: փորձիւ ուսաւ, զոր մեք ի բնութենէ զիտեմք⁹: Եւ կամ թէ¹⁰ ի սբ երրորդութենէն, ադամա մարմնովն¹¹ լինելոց էր, և զըմարդն առնէր ամ. հաւասար հար և հոգւոյ¹²: զայս գուշակեաց: եթէ¹³ թողունք¹⁴ աստ. ի ծառոյն կենաց ուտէ. և կեսց թշուառութիւն¹⁵ : այլ կերիցե գերկնից իջեալ պտուղն. և կեցցէ ամացեալ: Եւ արար հանդեճս մաշկեղէնս և զգեցոյս զնոսայ¹⁶: և¹⁷ ծածկեաց ի միմեանց զամաչեցեալսն: այլև կերպարանք սգոյ զի ողբասցէ զյզնցանսն. այլև զէն ընդ դէմ տաւթոյ¹⁸, և ցանկութեան: և անաւելորդ ուտոյց կեալ: Եւ եհան արդակեաց ի դրախտէն: Երկիր ապականացու էր, զապականեալ մեղաւք անդ առառէ¹⁹: Իսկ դրախտն անապական էր. չարար զնա գերեզման մեռելոյ: Եւ փափկութի կոչեաց աստ զդրախտըն, համեմատեալ ընդ տառապեցուցիչ երկրի: և յանդիմանութի չմարդողին ժառանգել²⁰ զնա: և յանդիման²¹ դրախտին բնակեցոյց. տեսանել միշտ և ապաշաւել: Եւ հրամայեաց քրովբէից²² և

¹ C միայն փխ մէն

² B մնացել

³ B եկել

⁴ C մորթ

⁵ B թունաւորք

⁶ B ոտնահարութիւնն փխ ոտն հարութիւն

⁷ B հեճկ

⁸ B ոտնահարութիւնն C հարութիւնն

⁹ BC զիտեալք փխ զիտեմք

¹⁰ BC զի փխ թէ

¹¹ C մարմնով

¹² C հոգւոյն

¹³ BC և թէ փխ եթէ

¹⁴ C թողունք

¹⁵ B թշվառութեամբ

¹⁶ B զնոսա

¹⁷ AC չիք և

¹⁸ C աւթոյ փխ տաւթոյ

¹⁹ BC առաքէ

²⁰ BC վայելել փխ ժառանգել

²¹ BC յանդիմանութիւն փխ յանդիման

²² B քրովբէից C քերոբէից

բոցեղէն սրովբէից¹. շուրջանակի պահել:քերոքէք², և սերովբէք .ը. թևեանք. և վեցթևեանք են. և ծածկեն զանձինս. յայ փառացն թևաք իւրեանց: զնոսա այս պատճառաւս կացոյց պահապանս: զի ծածկաւոր են: և թարգմանին մեր լեզուաւս հրճութիւնք. և բերանք հրբեղէնք: և ելլադացի բառիք, հեղմունք իմաստից. և ջեռուցիչք: Արդ երկու են արգելիչքն, սուր և հուր: սուրն կտրէ. և հուրն այրէ: բայց շուրջանակի ասելն չթողին ուստեք մուտ: ոչ ի կողմանէ, ոչ ի հիման է, ոչ ի վերուստ ի վայր: ոչ ի ներքուստ ի վեր: Եւ³ ծածկեաց ոչ միայն ի մարդոյն. այլ ի սատնայէ չմտանել ի նա: Եւ ծածկէ զիս⁴րդ լուսար հարն⁴. պատ: ինչ⁵ որ խաւարաւ ծածկի, լոյսն բանայ: իսկ գոր լոյսն ծածկէ. չկայ ինչ որ կարէ յայտնել զնայ: որպէս⁶ արեգականն լոյսն ծածկէ⁷ զամանն, և չտա տեսանելզնայ: կամ կայծակն, գոր շանթն կոչեն, որ անկանի, և ծածկէ զլոյս ճանն. և գտեղին ուր անկաւ: և խաւար գործէ, և շրտումն աշացն: և չկարէ որ փախնուլ ի նմանէ բնաւ: Եւ ո՞ւմ պահեն զնա. յայտ է իւր բնակողին⁸: որ և բացաւ աւազակին, և ամենայն մարդկան հաւատացելոցն ի գործս: Այլք ասեն. մինչ ի ջրհեղեղն ծածկեցաւ, ապա ծովացաւ ընդ մէջ դրախտին և երկրի, և վերացաւ պահն: Բայց այն զի ասէ. կոչեաց ադամ զանուն զանուն⁹ կնոջ իւրոյ կեանս. զի նա է մայր ամենայն կենդանեաց: և այ՛: կեանք թարգմանի, զի m մարդկան մայր է: Եւ ընդէ՞ր ասէ ամենայն կենդանեաց: զի ոչ միայն մարդ է կենդանի այլ գազանք և անասունք. պատ. Այլ կենդանիքդ պիտակ և ոչ ճշմարիտ են կենդանիք, այլ կատարեալ կենդանի. բանականն է: Բայց լուսք և այլ պատեհուոր¹⁰ միտք: կոչեաց ասէ զանուն կնոն կեանս, զի նա է մայր: ո՞վ: անունն է¹¹ մայր .Պ. կենդանեաց: զի առանց անուան, մեռեալ է իրքն: զանունն ասեն ապա գոյանայ իրքն լսաւորն միտքն: Այլ ճշմարտութի բանիսի սբն մարիամ կատարեցաւ: զի ևա¹² մահու գտաւ մայր: բայց դուստր նորա պարծանաց, կենաց մայր եղև ճշմարիտ: և պատճառ անմահական կենաց հաւատացելոց¹³: որ հաւատայ յիս: ասէ զմահ մի տեսցէ կայ հարցուած, թէ ինչ կա հարկաւոր յաշխարհի: պատ անունն: զի զած անկամ¹⁴, նովաւ գտաք. և պաշտեմք: Եւ զի¹⁵նչ ծանր. պատ խելքն: Եւ զի¹⁵նչ երկայն և զաւրաւոր. պտ . սէրն. որ զած անգամ յաղթ է որպէս մարդեղութիւնն: Այսու այլ յաղթեցաւ ամ, վասըն սիրոյ մարդոյս, որ յիւր սրբապառնալիսն չգտաւ ճշմարիտ այլ կիսամասնեայ: ասաց թէ մեռանիս ի յուտելն զպտուղն, և ահա կենդանի է հոգին: և Պ չորքոտանիքդ չապստամբեցին, այլ հարկաւորքն մնացին ի ծառայութի: Որ և ոչ մարմնով մեռաւ ինչ¹⁵ .ջ լ. ամ. և այլոց ծննդոց պատճառ եղև, և կենաց: Ասեն .լ. որդի .և .լ.

¹ BC բոցեղէն սրով փխ բոցեղէն սրովբէից

² BC քերովբէք

³ B և փխ եւ

⁴ BC հուրն փխ հարն

⁵ C զինչ

⁶ C որ փխ որպէս

⁷ BC ծածկեալ է փխ ծածկէ

⁸ C բնակաւորին

⁹ B չիք՝ զանուն

¹⁰ B պատեհ վոր C պատեհաւոր

¹¹ C չիք՝ է

¹² B Եւայ

¹³ C հաւատելոց

¹⁴ BC անգամ

¹⁵ C մինչ փխ ինչ

դուստր ծնաւ, և յետ լ. ամի ելանելոյն¹ ի դրախտէն, մերձեցաւ ի կինն. սգալով լ.² ամն: Եւ ո՞ր էր ձեռագիրն ադամայ. պատ: Չոր ասաց ած թէ³ մի ուտեր, յանձն էառ ադամ չուտել⁴: և թէ ուտէ մեռանի: Չայն գրեալ ունէր սատանայ, և ասէր ցած, դու ասացէր, և ինքն յանձն էառ, և չպահեաց⁵. իմ մեղ ի՞նչ է: զայն ձգմամբ անարատ ձեռացն պատառեաց ի խաչին ասելով ցատանայ: թէ ես չմեղայ ընդէր ետուր խաչել ահա դու ես պատճառ: Հրէիցն ձեռագիրն. որ ասացին զՊ. զոր ինչ ասէ ած. լսենք. և առնենք⁶: որ աւագանաւն ասէ⁷: Եւ քրիստոնէիցն ձեռագիր է, որ աւագանաւն ասենք, հրաժարենք ի սատանայէ. զ են ձեռագիրք. զբ. տրն պատառեաց ի խաչին, զադամայն և զհրէիցն, և զմերն պատառէ խոստովանութիւնն. և ասպաշխարութիւնն, ողորմութիւնն արեանն քի վասն արեւի սպանմանն. յասել է եփրեմ, թէ վասն այնորիկ քակեցաւ դժոյքն, զ ի անպարտ ոգի յառաջ գնաց ի նա: քայց ոչ չարութի⁸ կայենի է պատճառ այսմ, որպէս և ոչ յուրայ փրկութեան մերոյ այլ այ գութն որ ի հակառակըն փոխէ: Եւ ի՞նչ⁹ իրաւք սպանաւ արել, զի դեռ սուր չկայր: պատ: ոմանք ասեն. խեղդեաց¹⁰ քայց ած ասաց. ձայն արեան եղբար քո բողոքէ առ իս. յայտ է թէ հեղաւ արիւնն: զայլախազ քարի ասեն սպան: Եւ ուստի՞ զիտաց թէ այնու մեռանի. ասեն թէ¹¹ .բ. դև. ի կերպ ագռաւու կռուեցան¹²: և միսն առեալ զգալախազն. եզեն զընկերն. անտի ուսաւ, և գտեալ այրինաթաթախ, թաղեցաւ ի ծնողացն¹³, քայց նմանէ թէ ինքն կայէն¹⁴, ծածկեց¹⁵ ընդ հողով: և ծնողացն¹⁶ ասաց թէ ած զնմա պատարագն¹⁷ ընկալաւ¹⁸, և փոխեաց զնա¹⁹ ի դրախտն, վասն այսր պատճառի զսպանածն, չլուանան. զի առաջինն²⁰ այնպէս²¹ փաղեցաւ: զի և²² ոչ տնն մարմինն լուացաւ: Ուր արել սպանաւ, բերան երկրի կեչեցաւ: և ուր տրն սիրտ երկրի: և այն հոտն, որյարելի պատարագն էջ. և ի գերեզմանն նորին²³ էջ. և այն արինակաւն. ի սրբոցն իջանէ. այսմ արինակ է և հոտն որ ի վերա գերեզմանին մեռելոցն արկանէն խնկով²⁴: Դարբին պղնձոյ²⁵ և երկաթոյ, և

¹ BC ելանելոյ

² BC գերեսուն

³ A չիք՝ է

⁴ B չիք՝ յանձն էառ Ադամ չուտել

⁵ B չպահեց

⁶ C առնենք

⁷ BC չիք՝ որ աւագանաւն ասէ

⁸ BC չարութիւնն

⁹ BC զի՞նչ փխ ի՞նչ

¹⁰ B խեղդեաց

¹¹ BC չիք՝ թէ

¹² B կռվեցան C կռուեցան

¹³ C ծնաւոցն

¹⁴ C Կային

¹⁵ BC ծածկեաց

¹⁶ C ծնաւոցն

¹⁷ C պատարագ

¹⁸ C ընկալաւ

¹⁹ AB չիք՝ զնա

²⁰ B առաջին

²¹ BC այսպէս փխ այնպէս

²² BC և զի փխ զև

²³ A չիք՝ նորին

²⁴ C խնկով

²⁵ C պղնձոյ

գուսանութն. և երգոց. գթութի¹ և գյուբաղ² ասէ³ գիրքն: և քոյր նոցա, նոեմի⁴, սնգոյր և ծարոյր եգիտ. Եւթն ծնունդք ասեն⁵ ի կայէնէ: և այսու պատրեցին գորդիսն սեթեայ, խառնիլ ընդ դստերսն կաէնի⁶, որ⁷ հրամայեալ էր ամ մի խառնիլ: Բայց կային շինեաց առաջին քաղաք յանուն որդոյ իւրոյ ենովքա: ի նմանէ պիտի ասել գտանել պէս պէս արուեստս⁸ և քաղաքավարութիւնս, զի պետք են քաղաքի: և ասէ գիրն, մտանէին որդիքն այ առ դստերս մարդկան: սէթ⁹ աղամա մխիթարութն որդի տուաւ. փոխանակ աբելի: զնա ասէ ամ և գորդիս¹⁰ նորա¹¹ որդիս այ : և պատճառ ասեն. թէ գիր արար առաջին. ամ կոչեցաւ: բայց գտաք. թէ սեթայ ապա¹² որդին ենովս, արար նշանագիր: և կոչեաց անուանս մոլորակացոյ: և մարգարեացաւ, թէ աշխարհ անցնի¹³ .ք անգամ. ի ջրոյ և ի հրոյ, և արար ք սինս: պղնձի¹⁴ և կաւէ, և զանուանս մասանց արարածոց զոր աղամ կոչեաց: գրեաց ի վերայ¹⁵, ասեն¹⁶ թէ ջրով անցանի¹⁷ մնա պղնձիս¹⁸. և թէ հրով հալի պղնձիս¹⁹, և մնա թրծեալ կաւս. և ճշմարտին այ որդիք կոչեցան, զի սիրէր ամ զիրեանք²⁰. մինչ պոռնկութն ետուն զանձինս. այս գրովս պիտեցաւ²¹ ենովքա տեսիլն: այն որ յանմահութի²² փոխեցաւ, և յետ ջրհեղեղին, արվաքսաք, անտի գիր արար քաղթեացոց²³ և անտի այլք: Ջի՞նչ էր առաքինութին, ենովքա: պատ: միրգ²⁴ չկերաւ: և յերկինքն չհայեցաւ, և զի առաջին ապաշխարող էր նշանաւոր արար զնա ամ փոխելովն, և յոյս ետ ապաշխարողաց: և մխիթարեաց զբնութիս : զի դիտասցուք թէ գոյ այլ կենք²⁵: և ասեն թէ²⁶ կենդանի էր²⁷ աղամ, և ուրքիս եզև: է ծնունդ է յաղամայ. և կալէնի ազգն ջնջեցաւ ջրովն: Ասեն բժիշկք: ցաւածին որդին ցաւած լինի, այսպէս էր առաջին որդին աղամայ: և նոյպէս ասեն զկայենի առաջին ծնունդն, դողդոջոտ իբրև զինքն: զոր զամէք .ե. ծնունդն կայենի²⁸, սպան զկային, վասն նախատանաց ազգին: Բայց եփրեմ ասէ, թէ նշան եղ ամ չսպանանել զնա²⁹: և ոչ ոք սպան. այլ

¹ BC գլոթբել
² C գլուբաղ
³ C ասէն
⁴ BC Նոյեմի
⁵ BC են փխ ասեն
⁶ BC Կայենի
⁷ A չիք՝ որ
⁸ B արվեստս
⁹ B Սէդ
¹⁰ B որդիսն, C գորդիսն
¹¹ B չիք՝ նորա
¹² AB չիք՝ ապա
¹³ C անցանի
¹⁴ B պղնձի
¹⁵ BC ի վերայն
¹⁶ C ասէ
¹⁷ B անցնի
¹⁸ BC պղինձս
¹⁹ BC պղինձս
²⁰ C գնոքա փխ զիրեանք
²¹ BC պաիեցաւ
²² C յանմահութեան
²³ BC քաղդէացոց
²⁴ B միրք
²⁵ BC կեանք
²⁶ AB չիք՝ թէ
²⁷ B է փխ էր
²⁸ B Կայինի
²⁹ B զԿային փխ զնա

գահավէժ եղև. իսկ դամեք ենոքայ .բ. եղբայր էսպան. և առ զկանայս նոցա. զադդա, և զսելլա¹: կամէր և զենոք սպանանել. և ած փոխեաց զնա: Վասնորոյ կայենի² յանցանքն ջրհեղեղան բարձաւ: Իսկ դամեքեայն³.քի գալըստեանն կարատացաւ, զի ըզկնի արինակին սպառող գտաւ: հէ : վրէժ պարտ էր: հէ. նահապետ թուէ⁴ դուկաս, մինչ ի քս. իսկ կային: ե. վրէժ ետ: Եւ զինչ էր պատճառ հսկայիցն: պատ: եփրեմ ասէ, թէ սատանայի ջանն յայն⁵ էր որ ջնջէր, զըմարդկութիս : յորժամ ետես թէ չմեռաւ ադամ վասն մեղացն: և վասն կայենի⁶ գործոցն չբարկացաւ ած և ջնջաց զամէնն, ապա յայլ հնարք շրջեցաւ: Իգամուրութե ակտի բորբոքեաց զորդիսն սեթայ: և ի. մարդ. ի վերայ⁷ միոյ կնոջ եռանէին, սպանանելով ամիմամմեանս, և գիտէր զի⁸ ի յոլով խառնից. անծնունդ լինին կանայք: իսկ ած մ զընդդէմն նոցա առնէր. զյոլով սերմ⁹ խառնեցելոցն, ժողովեալ ի մանկան¹⁰ ծնունդ, որ ի ծնանելն մեռանէին մարքն: և մանկանցն աճեցեալ յոյժ մեծահասակ, և յաղթանդամ լինէին, երկայնադեզ ի պատառումըն սատանայի: Յադամա ի ջրհեղեղն ծնունդք ժ. ամբ **ս միս**¹¹. ադամ ամս ջ լ. սեթ ջ ժբ. ենովս: ջե : կայնայն¹² ջ ժ. մաղաշիէլ: պղէ: յարեդ: ջկբ: ենովք: յկե. մաթուսադա¹³. իկթ դամեք. չծգ : նոյ. ջծ: Ապա մաթուսադայի ժամանակն, ի տարի քան զջուրն ¹⁴ի¹⁵ յայն դեհն է յանցնիլ¹⁶: այս է պատճառն: որ նախքան զջուրն, ասաց ած թէ ժամանակդ¹⁷ դոցա. հարիւր և քսան, երբ¹⁸ յաճախեցին ի չարն. զի նն. կարճեաց. զոր տուեալ էր ժամանակ սպաշխարութե: արդ ած զիւրն ետ: յայ կողմանէն տուաւ: իսկ նոքա. փութացուցին զպատուհասն: ե ժ ան կանգուն¹⁹ ջրոյն: բարձրանալն քան զբլուրն²⁰ լեռն բարձր²¹: պատճառն այն էր, զի²² հսկայքն այնչափ էին, զի ծածկեսցէ զնոսա: Գիտեա²³ և զայս զի մովսէս նահապետ մի կայնան անուն: չէ յիշել, ընդ մէջէ թողեալ²⁴: իսկ դուկաս աւետարանիչն յիշել է: որ²⁵ գիտենանք²⁶ թէ ի սբ հոգւոյն²⁷ գրեցին աւետարանիչքն: վասնորոյ ի մովսիսէ²⁸ պահեաց, և դուկա¹ յայտնեաց: Մեմ,

¹ B գՍելլեա
² B Կայինի
³ BC Ղամեքային
⁴ B թվէ
⁵ BC այն
⁶ B Կայինի
⁷ BC չիք՝ վերայ
⁸ BC թէ փխ զի
⁹ B սերմն
¹⁰ C մանկանց
¹¹ B բռ միս փխ ս միս
¹² BC Կայնան
¹³ B Մաթուսայ
¹⁴ B ջուրն
¹⁵ BC չիք՝ ի
¹⁶ C կոյսն է անցել փխ դեհն է յանցնիլ
¹⁷ B ժամանակք, C ժամանակ
¹⁸ B եբ փխ երբ
¹⁹ C կանկունն
²⁰ BC զբուն փխ զբլուրն
²¹ C չիք՝ բարձր
²² C քանզի փխ զի
²³ C գիտա
²⁴ BC թողել
²⁵ C որով փխ որ
²⁶ C գիտացուք փխ գիտենանք
²⁷ C ի Հոգւոյն Սրբոյ փխ ի Սուրբ Հոգւոյն
²⁸ B ի Մովսիսէ

արփաքսադ կայնան: այս է թողեալն: սադայ: եբեր. ի սմանէ անուանեցանեբրայեցիք, փաղեկ, առ սովաւ բաժանեցան լեզուք: հր: Ռագաւ, սերուք, նաքովր, թարա, աբրաամ²: մովսէս յադամայ ի երորդ է գրել³ զաբրահամ⁴. և ըստ դուկա ի ա⁵ է: Պետրոս առաքեալն յասել է ընդ կրդեմ ընդ իւր փոխանորդն. թէ ի ե ժ դարուն նախ⁶ մարդիկ հրոյ երկիր պագին. և կուռս կանկնեցին⁷: այս եբերեայ ժամանակն էր⁸: ի ժզ . դարուն վիճակաւ բաժանեցին զաշխարհս, այս փաղեկա ժամանակն է. Ջկնի փլման աշտուրակին. յ է ժ . դարուն: նեբրաթ⁹ յառաջ թագ եդ. ի բաբելոն¹⁰: և ի պարս¹¹ երթեալ¹². զհոտն պաշտել ետ նոցա: այս. ռագաւա ժամանակն է: ի. ժը դարուն: պարիսպ ածան քաղաքաց. և դատաւոր եղին և արեւնք. սերուքա աւուրքն¹³ է: Յայսմ¹⁴ ժամանակի յանուն հարց իւրեանց. կուռս կանգնեցին¹⁵, և իբրև¹⁶ դից երկիր պագին: ի ժթ . դարուն սկսան զրրկութե առնել. և քամա ազգն հանին զազգն սեմեայ ի ժառանգութենէ իւրեանց: այս նաովրա աւուրքն է ի .ի. դարուն. վասն անարեւն խառնիցն. որդին մեռաւ առաջի հաւրն, այս թարափ աւուրքն է, և անարեւն խառնէն¹⁷, որ զէշ ընդ ձի¹⁸ խառնեաց¹⁹: առան. և մեռաւ առաջի թարաի հաւր իւրո: ահա ի գրոց է, պետրոսի վկայելէ²⁰: ոմանք աստի ասէն զպատկերապաշտութին : Սողոմոն է յասել հայր թախծեալ տարածամ սգով, ի վերա մեռելո տարածամ որդոյ²¹, արար պատկեր. և պատուէր ըզնա: և զկնի եկելոցն ած կաշծեցաւ: Ի ի ա. դարուն, զած ծանեաւ աբրահամ: Սա զամենայն աշխարհ ապրեցոյց ի յայրեցմանէ²² սողոմայ: Լսէ: կուսսէ թէ հետ սողոմայ. կամեցաւ ած զ Պ երկիր այրել: և աբրաամ աղաչեաց զած և ասաց թէ ժ արդար գտնուի²³ վասն քո ապրեալ լիցի քաղաքն. և երկիրն. այլ յաշխարհ²⁴ գտաւ. և ապրեցան: Իսկ ի սողոմ. ա .գտավ. դովտ²⁵: և եհան զնա, և զայլսն այրեաց: Այս աբրաամ. երկու որդի ունէր: միոյն անունն²⁶ իսմայել, որ է հայր պարսից: և միւսոյն²⁷ եղիեստրոս, սայ է¹ հայր արաբացոց: ահա զայս բնագիրքն չէ ի յիշել: նոյի

¹ C Ղուկասու

² B Աբրայամ

³ BC դրել փխ գրել

⁴ BC զԱբրաամ

⁵ AB չիք՝ ա

⁶ A չիք՝ նախ

⁷ B կանգնեցին

⁸ BC է փխ էր

⁹ B Նեփրաթ, C Նեբրաւդ

¹⁰ BC Բաբելոն

¹¹ B պարս

¹² B երթալ

¹³ B ժամանակն փխ աւուրքն

¹⁴ B յայմ փխ յայսմ

¹⁵ C կանկնեցին

¹⁶ C իրև փխ իբրև

¹⁷ BC խառնն է փխ խառնեն

¹⁸ BC ի ձի փխ ընդ ձի

¹⁹ BC խառնեց

²⁰ C ի վկայելէ

²¹ B որդոյ, C որդո

²² BC յայրեցմանէն փխ ի յայրեցմանէ

²³ B գտնուի, C գտանուի

²⁴ BC յայլ աշխարհ

²⁵ B Ղօտ, C Ղաւտ

²⁶ B անուն

²⁷ B միւսոյն

որդի մի այլ եմ լսել, մանիտոն անուն, որ եղև նմայ² զկնի³ ջրհեղեղին: և դուստր մի այլ⁴ աստղիկ անուն: որ առ հայրենեաք զկողմն⁵ հարաւոյ: և միշտ կանայք ունին զթագաւորութիւն աշխարհի⁶: Եւ դշխոյն հարաւոյ որ եկն լսել զիմաստութիւնն սողոմոնի, յայն ազգն էր: Իսկ այն որ ասէ. յորժամ խաղացեալ գային իշխանքն յարևելից, ուստի⁷ գային, և ուր էին գնացեալ⁸: պատ : մինչ աճեցին մարդիկն ըզկնի ջրոյն, և եղեն հր: իշխան⁹, և էր լեզու մի: խորհեցան թէ որպէս բաժանեսցեն զաշխարհս, թէպէտ նո⁹ բաժանեալ էր, բայց վիճակէին¹⁰ ազգն. և ապա ասացին, թէ է՞ր չերթանք ի դրախտն թէ ու՞ր կայ, և կամ ի՞նչ¹¹ իրք է նա: և գնացին, և գրտին ծով ընդ դրախտն, և ընդ երկիր: և իմացան թէ ի ջրհեղեղէն եղև: ասացին թէ վասն մեղաց եղև ջուրն: ապա մեք¹² չենք¹³ պակաս ի մեղաց, այլ լինի: Եկայք շինենք մեզ աշտարակ, որ անդ ապրինք¹⁴: և սկսան շինել, ոմանք ասեն տեղի կռոց. և այլք թէ պաշտելիք շինէին. և դեռ չէին կատարել մինչ փլաւ: Մերն¹⁵ եղիշէ ասէ, թէ¹⁶ տեսի ես այր մի քաղդէացի, որ ասաց թէ գտի տախտակ մի կապարեայ ի փլուածս¹⁷ աշտարակին. գրեալ քաղդէացի գրով, թէ որ իշխան քանի¹⁸ աղիւս պարտի: և որ լրցեալ է ըզսակն¹⁹ տարագու: Զի՞նչ է որ ասացէ՞ աժ. ցաբրասամ. դեռ ոչ տամ քեզ զերկիրս. զի չև ես են լրցեալ ա²⁰ արիսպագացոյ²¹ և գոր ես գրեցի զքարոզութիւն²² պետրոսի առաքելոյ: Քանի արեւնք է. պատ. սեռական. **գ** է, բնական. գրաւորական. աւետարանական: Եւ երեք. այլ մասնականք²³, կամ տեսական ասաց: բարոյական, բանական, վարդապետական: Բնականն, Ադամա տուա²⁴: բարոյականն, նոյա: վարդապետեալ ի բարուցն. բնակէր յանապատ. և պահեր կուսութիւն .**դ**. ամ: բանականն. Աբրահամու. բանականաբար ի շարժմանց արարածոցս ծանուցեալ զած: Գրաւորականն, տուա մովսիսի²⁵ իլի: աւետարանն աշխարհի: վարդապետականն մանկաց եկեղեցոյ²⁶: Յամենայն է աւկտեալք²⁷ վարդապետք. զգուշացուցանեն ըզմանկունըս սիոնի սրբոյ:

¹ BC ասէ փխ սայ է
² A չիք՝ նմայ
³ B ունի երկու՝ զկնի
⁴ AC չիք՝ այլ
⁵ BC զկողմ
⁶ BC աշխարհին
⁷ B գնացել
⁸ C իշխանք
⁹ BC Նոյ
¹⁰ BC վիճէին
¹¹ BC զի՞նչ փխ ի՞նչ
¹² B մենք փխ մեք
¹³ C չենք փխ չենք
¹⁴ C ապրինք փխ ապրինք
¹⁵ BC մեր
¹⁶ BC յասել է փխ ասէ թէ
¹⁷ B փլածս
¹⁸ B քան փխ քանի
¹⁹ C սակն
²⁰ BC Դիոնիսեայ
²¹ C Արիսպագացոյ
²² BC զքարոզութիւնն
²³ B մասնական
²⁴ B տվաւ
²⁵ BC Մովսէսի
²⁶ C եկեղեցոյ
²⁷ BC աւկտեալք

Եւ պաւղոս ասէ զայս առընթեր դնելով առաքելոց և մարգարէից զվարդապետս: Է և է երորդ արէնէ. մարգարէականն: զի տրն արէնք կոչեաց զմարգարէականն¹. քանն դաւթի, ոչ յարէնս² ձեր գրեալ է³, ես ասացի թէ ածք իցէք: Ինչ է պատճառ, որ մարգարէքն պատուհանք⁴ կոչին յերգ երգոցն⁵: եղբարորդին իմ ասէ, կարկառեաց զձեռն ընդ պատուհանն: որ է գործն այ և զարութիւնն, մագարէիք յայտնեալ: պատ. Համարեաց⁶ զաշխարհս տուն մի. մխով լի. յառաջ քան զմարգարէսն: զըպատուհանն քանալ պիտ էր, որ մոխ կռապաշտութեանն. նուալէր: և փոքր մի աւղ և իոյս զայր ի տունն. որ մխա հարքն թալկացեալք⁷. սակաւ մի հոգեդարձ էին: որպէս որդիք⁸ իլի: ապա երբ⁹ քացաւ յովհավվէս, որ առաւել քան զըմարգարէսն էր: և ասէր զազարազոյն քան զիս: արուսէկին¹⁰ արեգակն: որ և ձեղունն քացաւ ի մկրտելն որդոյ¹¹: քանայր երկինք. զի ընդ եկեալք տանել կատասցեն¹² զարեգակն: Չի՞նչ է ասել. ես շուշան եմ հովտաց, և ծաղիկ դաշտաց պատ: զշուշանն յարկացոյց անուամբ. և զծաղիկն հանրական ասաց: թէ ամէնայն աստիճանք, որ շնորհիւ իւիք ծածկեալ էին, մարգարէական, քահանայական, թագաւորական. ասէ տրն. թէ ճշմարիտն ես եմ, զի իմ խորհրդովրս պայծառացան: այս հանուր ծաղիկն է¹³: Իսկ շուշանն յատուկ. զի նա միայն է ճշմարիտն: անհաւասար այլոցն: վասնորոյ հովտաց ասէ, զի հովիտն, գոգ տեղին է, փոսն, որ անդր ժողովին իջմունք անձրևաց: որպէս մարգարէիցն քանքն երկնաւորք ի տրն: Նարիկեցին¹⁴. շուշան՝ զնունաւփարն ասէ¹⁵: զգոյնն զիտէս որպէս և է: զի խառնուածոյ¹⁶ է: զի սեռական գոյն¹⁷, սեւան է, և սպիտակն, այն խառնուածք¹⁸ են: թէպէտ ոմանք .դ .ասեն գոյն: այս .ք .են իսկ տրն, ոչ մերկ ասծ է, և¹⁹ ոչ լոկ մարդ այլ նոր խառնմամբ Աստուած և մարդ²⁰: և մի է²¹ ճշմարիտ, որպէս շուշանն ծաղիկ է: Բայց ետ զշուշանն կուսին, փեսայն, և ասէ, որպէս շուշան ի փուշս քոյրն²² իմ ի մէջ դատերաց: և հարսն²³. զծաղիկն փոխեալ խնծոր կոչէ զփեսայն. ասելով, երպէս խնծոր ի մէջ անտառաց²⁴, եղբարորդին իմ ի մէջ որդոց²⁵: Չի աշխարհ, ի ծովէ առակեալ կոյսն ամբարձաւ քան զընաւն: և

¹ BC զմարգարէական

² C յարէնսն

³ BC էի փիս է

⁴ B պատուանք

⁵ B երգոցն

⁶ BC համարեց

⁷ BC թալկացեալք

⁸ B որդիքն

⁹ C երբ փիս երբ

¹⁰ C արուսէկին

¹¹ C որդոյ

¹² BC կարացին փիս կարասցեն

¹³ AC չիք՝ է

¹⁴ BC Նարիկեցին

¹⁵ B զնունաւփարն է յասել, C զնունոփարն է յասել փիս զնունաւփարն ասէ

¹⁶ B խառնվածոյ

¹⁷ B չիք՝ գոյն

¹⁸ B խառնուածք

¹⁹ BC չիք՝ և

²⁰ A չիք՝ այլ նոր.... և մարդ

²¹ B չիք՝ է

²² BC քոյր

²³ BC հարսն

²⁴ BC որդւոց փիս անտառաց

²⁵ BC չիք՝ անտառաց.... ի մէջ որդոց

գերազանց գտաւ, որպէս շուշանն քան զջուրն: և տրունական մարմինն ի նմանէ: որ և բըժշկական է շուշան¹, և ծաղիկք. ի համս. և ի հոտս: այսպէս տրն կուսածին մարմնովն. բժշկէր զախտս և զհիւանդութիւնս, համով, և հոտո² վարդապետութեանն շնորհն: և էր հասարակաց. և ընդարձակ: և ոչ ընդ փակով որպէս ծաղիկք ի դաշտս: իսկ ի խաչին պտուղ եղև ծաղիկն հասեալ, խնձոր³. կարմիր արեամբ. և ապիտակ ածուքքն. և ի ներքոյ⁴ փակոյ հաւատոյ⁵ ենուտ: և դրախտի աւազանին: և կերակուր եղև մարմնով⁶ և արեամբն: և արդ չէ հասարակաց պտուղն: այլ արժանատրացն յատուկ: շուշանն և ծաղիկն, ի համն. երբ⁷ եփի, ընդ ձեռամբ է: երբ⁸ արտաքոյ է ի հուրն, և ի տեսն միայն վայելեն հասարակքն: եփեցաւ տրն մահուամբ⁹: և յատուկ եղև և¹⁰ պտուղ: և ուտի¹¹, և է արհնեալ ինքն: ի՞նչ է որ ասէ. քոյր մեր փոքրիկ է, այսինքն ասկաւք էին ածապաշտք¹², նախքան զգալուստն տն: և արինք գիտութիւնն և խրատն խորհրդական կաթն զոր ջամբէր պաւղոս: և այս առաքեալքն տղայոցն ի քս:

Այս Սուղ ճաշակ քեզ ի Սողոմոնէ:

Թէ այն իրաւ է¹³ որ ասեն թէ սողոմոնն ծառայեցոյց զդևսն: պատ: ասեն թէ մատանի տուաւ¹⁴ սողոմոնի, որ ակն ունէր, յայն տախտակէն զոր խորտակեաց մովսէս: և այնու հնազանդեցոյց զդևսն: բայց առասպել է, զի այն տախտաքն¹⁵ յորժամ եբեկ նոյն ժամայն անյայտացաւ¹⁶, զի կլաւ երկիրն: Եւ վասն է՞ր խորտակեաց մովսէս: պատ շատ պատճառ ասեն, բայց հաւանականն այն է, որ հայեցաւ և ահա ջնջեալ նէր գիրն: զի անարժանք էին ընդունողքն¹⁷: և զայրացաւ . և էզարկ զքահջ: եւ ինչ¹⁸ է պատճառ, որ զերկրորդ տախտակն մովսէսի ետ փոխել¹⁹ ած: ասաց թէ առաջին քո չէր աշխատանք: են տուի քեզ . վասն այն չխնայեցեր: արդ դու աշխատեաց²⁰, որ գութ ունենաս այլ²¹: եւ թէ իմ գոյացու տախտակացն չդատեցար արժանի զժողովուրդն: դու մարդ ես, քոյն վայել է նոցա: եւ այս զայն նշանակէ, զի ադամ ձրի եգիտ զփառսն, և զդրախտն զառաջինն: բայց յետոյ

¹ C շուշանն
² BC հոտ փխ հոտո
³ B խնձոր
⁴ B ի ներք փխ ի ներքոյ
⁵ B հաւտոյ
⁶ BC մարմնովն
⁷ B երբ փխ երբ
⁸ B եփ, C երբ փխ երբ
⁹ B մահվամբ
¹⁰ AC չիք` և
¹¹ BC ուտի
¹² BC Աստուածապաշտքն
* թողատակում` Ջաքարայ արեղա յաղօթս յիշեցեք ով Սուրբ ընթերցողք
¹³ BC անիրաւ է փխ այն իրաւ է
¹⁴ B տվաւ
¹⁵ B տախտացն
¹⁶ BC տախտացն բեկորքն նոյն ժամայն անյայտացաւ փխ տախտաքն յորժամ.... անյայտացաւ
¹⁷ B ընդողքն
¹⁸ C զի՞նչ
¹⁹ C կոփել փխ փոխել
²⁰ BC աշխատեց
²¹ AB չիք` այլ

չարչարանաւքն տն; այլ¹ մեք աւագանան ճրի առնունք² գորդեգրութի այ: քայց թէ չպահենք երկրորդ անգամ, ներ անձամբ աշխատիմք, պահաւք և արտասոււք³ եւ ի ⁴յերկրորդ պնակտին բերելն ի լեռնէն⁵, փառաւորեցան երեսքն մովսէսի; զի մի թուեսցի թէ պակաս է փառք երկրորդ կախտակացն. քան զառաջնոյն⁶; և ճշմարիտ ապաշխարողացն փառքն չլինի պակաս քան զբնական անմեղ մնացելոցն յաւագանէն; եւ արդ ուր կա տախտակքն պատա: նախքան զաւերն եմի ի նաբուգողոնոտրայ. երեմիա մարգարէն տարաւ զտապանակն, յորում զպնակիտքն⁷. ժահեաց ի մէջ քորեփայ⁸ և սինայի: մովսէսի որդիքն, ինչ եղեն⁹, որ չէն ի յիշուիլ¹⁰: անուանքն¹¹ գերսամ, և եղէագար է¹², և ի մարն ազգն¹³ խառնեցան; այլք ասեն թէ յեգիպտոս¹⁴ գնացին; և անտի յեթովպիայ¹⁵; և յայն կնոջն ազգն¹⁶ յաւելան որ յեթովպացոցն¹⁷ էած մովսէս, այլ չէ նման; մովսիսի¹⁸ սնուցողին¹⁹ անունն: հըռաքուսաց է: այլք թերմութիս²⁰ կոչեն²¹; և կեսք մառի; ըստ լեզուաց փոփոխեալեն²²; այլ քննեալ բան է թէ այն վեմն որ շրջէր զհետ ժողովողեանն, և արբուցանէր նոցա ջուր ինչ եզաւ: պատ: խք.իջւանք²³ շրջեցաւ ընդ նոսա. և, յամէն իջավանք²⁴ հարկանէր մովսէս զաւագանան, և ելնէր ջուր շուրջ²⁵ յադ և երթայր. բժ բաժին. յերկուտասան ցեղսն իչի և ապա կլլաւ²⁶ յերկրէն, և անյայտ եղև զի մի պաշտպան առցեն զնա որդիք²⁷ իլի . որպէս զպղընծի աւճն պաշտեցին. և եզեկիա արքայ խորտակեաց զնա և փոշիացոյց. որպէս մովսէս գորթն անապատին: Եւ ի՞նչ էր պատճառ. որ այն միանգամն որ էհար մովսէս զվեմն և չելաւ ջուրն. պատ: Յորժամ իջանէր ժողովուրդն յաթևանսն²⁸, երևէր վեմն ի գլուխ իջավանացն²⁹. և երթայր մովսէս և ծերքն իղի,

¹ C այլ

² BC առնումք

³ B արտասուօք

⁴ AC չիք՝ ի

⁵ C ի լեռնէն

⁶ BC և յերկրորդ....յաւագանէն փխ և ճշմարիտ....քան զառաջնոյն

⁷ BC պնակիտքն

⁸ BC Քորեբայ

⁹ BC եղան

¹⁰ BC ի յիշվիլ

¹¹ C չիք՝ անուանքն

¹² A չիք՝ է

¹³ C ազքն

¹⁴ B յԵգիպտոս

¹⁵ B յԵթովպիայ, C յԵթովպիա

¹⁶ C յազգն

¹⁷ B յեթովպացոցն, C յեթովպացոցն

¹⁸ BC Մովսէսի

¹⁹ B սնուցողին, C սնուցաւղի

²⁰ C Թերմութիս

²¹ C ասեն փխ կոչեն

²² BC փոխել

²³ B իջվանք, C իջուանք

²⁴ B իջվանք, C իջեանք

²⁵ BC չիք՝ շուրջ

²⁶ BC կլլաւ

²⁷ BC որդիքն

²⁸ C յաթեվասն

²⁹ B իջևանացն, C իջւանացն

և նախ աղաթեին. և ապա հարկաներ: և եղև զի մարիամ քոյրն մովսիսի¹ մեռաւ: և ի սուգ էր մովսէս: և ժողովուրդն եկեալ² նեղէին զնա: զի հանցէ ջուր: և զնաց զայրացած, և չաղաթեին ըստ սովորութեանն³, և եհար⁴ զվէմն, և ասաց որդիք անհաւատութե, միթէ ի վիմէ աստի արբուցից ձեզ ջուր: և զայրացմամբ էր, և հրպարտութի : արպէս թէ ինքն տա զջուրն: և թերահաւատեաց⁵ ևս, զի աղաթքն հաստատեր զհաւատն, և ոչ ել ջուրն, և բարկացաւ տր, և ասաց. դառնացուցեր զիս չմտանել քեզ յերկիրն պարզևաց: և զի անուանեալ էր ամ, զի մի թուեսցի ատար⁶ բնութի ինչ ունել. տկարացաւ⁷ աստ և երևեցաւ որ մարդ էր: Մարիամ կոյս էր թէ ոչ. պատ: Նիսացին կոյս ասէ⁸. բայց եփրեմ ասէ⁹, թէ որդիք ունէր ի մէջ ժողովրդեանն, ասորիք յարեն յեբրայեցիսն¹⁰, նոքա ատելի գիտեն ըզնոցա բանն: Յետու կոյս է: և ասեն, մի անգամ փորձեալ յերագս¹¹. ուխտեաց այ թէ երկրորդի. ի որոյ երթայ և չկրկնեցաւ այլ: Մարգարէն երեմիայ ասէ, թէ խաբեցեր զիս տր , և խաբեցայ: և¹² ասեն, թէ վասն կուսութեանն ասէ¹³: թէ հրամայեցեր կուսութի պահել և դժուար¹⁴ է, բայց ասելն թէ և¹⁵ խաբեցա, զայն յայտ առնէ¹⁶ թէ¹⁷ ես իմ կամաւ յանձն առի: զի մի ասիցեն թէ բռնադատեաց ամ: Այլ միտք¹⁸ խաբեցեր զիս ասէ թէ քեզ ինչ ոչ մեղանչեն, և ահա կալան և արգին ի գուփ¹⁹: Դարձեալ թէ ասացեր ազարակ գնեայ և հայրենիք ստացիր, և քաղաքս մատնեցաւ: բայց ամ վասն այն ասաց, զի դարձի ակն կալցին, և մի յուսահատեսցին. հրէայքն: Եւ այն բանն ինչ է որ ասէ նոյն երեմիայ, թէ ոչ²⁰ մարդոյ են ճանապարհք իւր: զի մարդ²¹ անձնիշխան է: ընդէ՞ր ասէ զայս: միթէ չէ իւր կամացն տր մարդս: պատ : Ասէ թէ զիւր ճանապարհն չունի մարդն գոր ամ ետ: զվարքն ասէ ճանապարհք: զի նա անկարատ և անախտ սահմանեաց: և այդ ընդ կարար²². և լի է ախտիւք: Եւ²³ այլ միտք, մարդն զինչ գործէ, թէ բարի և թէ չար, ամէն իւր²⁴ չէ, այլ գործակցին. բարւոյն²⁵ գործակից ամ է. նմա պիտի տալ փառք: զի ծառային տն է համարեալ: և թէ չար գործէ ամէնն

¹ B Մովսէսի
² C չիք՝ եկեալ
³ C սովորութեան
⁴ C եհեար
⁵ B թերեհաւատեաց
⁶ A ուտար փխ ատար
⁷ B տկարաց
⁸ BC կոյս է յասել փխ կոյս ասէ
⁹ BC յասել է փխ ասէ
¹⁰ C յեփրայեցիսն
¹¹ B յերագտ
¹² AB չիք՝ և
¹³ BC է յասել փխ ասէ
¹⁴ B դժվար
¹⁵ A չիք՝ և
¹⁶ B յայտնէ փխ յայտ առնէ
¹⁷ BC թեև փխ թէ
¹⁸ C չիք՝ այլ միտք
¹⁹ BC գուփ
²⁰ A չիք՝ ոչ
²¹ C մարդն
²² B կարեաւք, C կարեք
²³ BC չիք՝ և
²⁴ BC ամէնն իր
²⁵ B բարոյն

իւր¹ չէ: այլ տարեալ լինի աւելի պատճառն ի սատանայ, ի մայրն չարեաց: Եւ այս է պատճառն, որ մարդս թողութի եզիտ: և սատանա ոչ:զի յանձնէ մեղաւ: և մարդս ի նորա² խաբէութենէն: և այդ որ մեղանչէ թողութեան արժանի լինի³ թէ գղջանայ⁴ զի առանց սատանայի ոչ որ մեղանչէ, և որք ընդդիմանան⁵, և չմեղանչեն, պսակին զի նահատակք են: Այն որ ասեն, թէ երեմիա ի բաբելոն է գնացել, չէ իրաւ, այլ յեգիպտոս գնաց ընդ մնացորդս ժողովրդեանն, և ի տափնաս քաղաքի քարկոծեցին, կանայք եբրայեցիք, յանդիմանեալք ի նմանէ վասն ընծայելոյ նոցա տիկնոջն երկնից լուսնին: և անդէն մեռաւ և թաղեցաւ: Եւ մակեդոնացին աղեքսանդրոս եբեր զմարմինն յիւր ձեռաշէն քաղաքն: վասն սքանչելեացն որ լինէին ի նմանէ: Եղիա մարգարէ, նա այլ կուսանէ⁶ ի մարգարէսն, և յորժամ եղիաի յիշատակ պիտի առնել փոխանակ ներայ երեմիաի տաւնեմք, զի մաքրութիւն նրման են միմեանց: Եւ եղիաի վասն այնորիկ չտաւնեն⁷ հայք զի դեռ պատերազմ ունի առաջի: և հանդերձեալն անյայտ է: ի նեռնէն նահատակի նա: Եզեկիելի տեսիլն որ տեսանէր, յաշխարհին քաղդէացոց, խաչաձև կառք որ լինի դ. առաջք. և յամէն միջոց .դ. կենդանի, չորիցս .դ. որ լինի .ժգ: կենդանի. և կերպարանք կենդանեացն: մարդոյ, և⁸ առիծու⁹, եզին, և¹⁰ արծոյ: ամէն մէկ .դ. չորք մարդ: և դ առիծ¹¹, և չորս եզն, և չորս արծիւ: և ի վերայ .բ. ոտից կանգնեալք¹². և բարձքն, ծունկք¹³ չունէին: և ոտքն կճղակաւորք , և բարձրահասակք: և ամէն մէկ ունէր: ը. ձեռք և ամեն ձեռաց թևք, և յամէն թէ աչք. և բ թև յոտսն: և բ այլ որով ծածկէին զերեսս իւրեանց ի պատկառանաց փառացն այ: և ամենայնին թիկունքն¹⁴ ի ներք¹⁵ ի կառսն¹⁶: և¹⁷ թիկունքն¹⁸ լի էին աչաւք: և իդ. ծայրս կառացն, անիւք: յամէն մէկ անիւ¹⁹ մի, որպէս սայլի: և ասէ թէ յամենայն կողմանս, գնացին և յետս ընդդէմ ոչ դառնացին: և այս որպէս լինի. որ ի .դ. կողմանս աշխարհի գնացին: և իմիմեանց ոչ գատչէին: և յեմ երթային. ի բաբելոնէ դիմեալք: աղէկ²⁰ և մտաւոր հասկցիր²¹: իդ .կողմանս աշխարհի հայէին կենդանիքն: չորք երեսք էր²² ի մի կողմն: և գնացին²³ յամենայն կողմանս: բայց երեսք կողմունքն¹ ի

¹ B իր, C իւրն
² BC ի նմա փխ ի նորա
³ BC լիցի
⁴ BC գղջայ
⁵ C ընդդիմանան
⁶ B մարգարէն այլ կուսանէ փխ մարգարէ նա այլ կուսանէ
⁷ C չտուներն
⁸ A չիք և
⁹ B առիծոյ
¹⁰ AB չիք` և
¹¹ C առեոճ
¹² C կանկնեալք
¹³ B ծունք
¹⁴ C թիկունք
¹⁵ C ի ներք
¹⁶ B ի կառքսն
¹⁷ A չիք` և
¹⁸ B թիկունք
¹⁹ B անի փխ անիւ
²⁰ C լավ փխ աղէկ
²¹ C հասկացիր
²² BC չիք` էր
²³ BC գնային

վեր գնացին² բարձրանային յերկրէ: և այն կողմն որ դէպ յէմ էր. յառաջ շարժէր ի վերա աւդոյն: և մերձ էր գայր յէմ: այլքն գնացին հանդէպ երեսացն երթալով ի վեր յերկից կողմանց. բայց գուղէգնացութիւն. մէկն առնէր, որ յէմ, գնային: հասկացուցել են յակոբայ, թէ չտեսնուս աղեկ³ զիրքս⁴, հարց զինք⁵, ապա վստահ են ի լուսաւոր միտսդ⁶, թե՛ն դժար⁷ է աղեկ տեսնուս: Եւ կառքն բոլորէր: նման արեգական ասէ բնագիրքն⁸: և նմանութի հաստատութեդ ի վերա կառացն, և ի վերա հաստատութեանն. նման ական շափիղայի: և ի վորա շափիղային նմանութիւն, աթոռոյ⁹ փայլատակելոց, և ի վորա աթոռոյն նստեալ նմանութի որդոյ մարդոյ, որ է մարդացեալ բանն ամ: Միջով չափ ի վեր. նմանութի 8 ան /արեգակ/, և միջով¹⁰ չափ ի խոնարհ, նմանութի հրոյ: և տեսիլ լուսոյ. անճառելոյ¹¹ շուրջցբակուն էր իբրև գտեսիլ աղեղ անդ. որ ձգի յամպս¹², և է նմանութի փառացն տն: Այսպիսի հրաշալի տեսիլ, ոչ գոյ յամենայն մարգարէսն: և այս է տեսութիւն մտաց:

Մարդս պատկեր է այ և թագաւոր աշխարհի: առիծն, թագաւոր գազանաց: Եզն թագաւոր անասնոց¹³. արծիւն¹⁴ թռչնոց: և ամ արքայից արքայ նստեալ յամենեցունց վերայ, նախախնամ է գնոսայ: խնամելով և խրատելով ըստ արժանեացն Դարձեալ թագաւորն բաբելոնի¹⁵, և թագաւորն հայոց. և թագաւորն մարաց, և թագաւորն եգիպտոսի¹⁶, առակել¹⁷ իդ կենդանիս, գնային աւերել զեն : և ամ կառավար նոցա: և յայնմ ժամանակի ասեր ամ մարգարէիւն: պատուեր տաց վասն քո ազքանագեան¹⁸ ազգին¹⁹, և արարատեան թագաւորութեն, որ չթուիմ սուտ: Եւ ինքն նաբուգոդոնոսոր²⁰ ունէր ըզչորիցս կերպ²¹ զի պատուհասի այ եղև գազան. առաջին կողմնն²² եզին: յետին կողմն առիծու²³: և աճեցին եղենգունքն²⁴, և սրեցան որպէս²⁵ ճիրանունք արծոյ: և էր բնութք մարդ և այ առաջնորդելով եկն աւերեաց զէմ: **** Դարձեալ եռամասնեա հոգիս մեր: բանականն

¹ B կողմունք
² BC գնային
³ BC փոքր Յակոբայ գրոց աշակերտին հասկացուցել են թէ չտեսնուս աղեկ փխ հասկացուցել են...աղեկ
⁴ B զիրքդ
⁵ B զինքդ, C զինքն
⁶ B միտդ փխ միտսդ
⁷ C դժուար
⁸ BC բնագիրն
⁹ C աթոռոյն
¹⁰ BC միջովք
¹¹ BC անճառելոյ
¹² B յամբս
¹³ B չիք՝ եզն թագաւոր անասնոց
¹⁴ BC արծիւն
¹⁵ BC Բաբելոնի
¹⁶ B Եգիպտոսի
¹⁷ BC առակեալ
¹⁸ BC ազգքանագեան
¹⁹ B ազգինն, C չիք՝ ազգին
²⁰ C Նաբոգոդոնոսոր
²¹ B կերպն
²² B կողմն, C կողմ
²³ B առիծոյ
²⁴ B եղինգունքն, C եղեգունքն
²⁵ BC իբրև

մարդն: արամտականն, առիծն. ցանկականն. եզն¹. խոհականն որ է գիտութիւն արծուին²: և է առաքինեացն հոգին կառք այ: և ճշմարտութի իրացս ի սբ աւետարանիչքն պատշաճի: մարդն ի մաթէոս, որ ի մարդեղութենէն տն³ սկսանի, և առիծն ի մարկոս: զի առիծաբար⁴ ելեալ ասէ զյս ի յորձանացն յորդանանու, և էր ասէ ընդ գազանս⁵. գաւուրըս .խ. և համառատ անցանէ ինքն առիծաբար⁶ ընդ կարգ աւետարանին. որպէս առիծն զորս փութով առնու: իսկ եզն⁷ .ի դուկաս: զի նա է որ պատմէ զեզն⁸. ամեալ ի զենումն, ի դարձ անառակին: և հանդարտ և լայն ակաւս տանի զոճ աւետարանին: իսկ արծուի⁹, յոհաննէս: որ բարձրաթռիչ ածաբանութքն բարձր նոր և ատար հատանէ ճանապարհ: սլացեալ ի յանձանաթն¹⁰ ծոցոյ ազգաբանէ զմիածինն Աստուած: Սոքա են լծեալ¹¹ ի թևս քառատեսակ խաչին և հանգուցանեն զմարմնացեալն Աստուած ամաբանելով զնա ընդ տիեզերս. որոյ արհնութիւն յաիտեան:

Այլ բան Յեզեկիել¹².

Իսկ ի դաւթայ թագաւորէն¹³, սակաւ ինչ տացուք պատճառս: Չի՞նչ է զոր¹⁴ ասէ Դաւիթ ի .աժ. սաղմոսին ապրեցոյ զիս տր զի նուագեաց սբ. պատ: յորժամ մեռաւ սամուէլ, որ ամ զդաւիթ, և աղաթիւք և խրատիւք¹⁵ խնամէր զնա: ասաց թէ պակասեաց սբ որ ըստ այ ապրելոյ դաւիթ¹⁶ էր: Չի՞նչ է որ ասէ. աղաղակեցին և ոչ ոք էր որ փրկէր զնոսա, կարդացին առ տր և ոչ լուաւ նոցա¹⁷: Եկին ազքն¹⁸ բազմաթիւ պատերազմել ընդ սաւուղ: էհարց ի տէ և ոչ ետ պատասխանի. և զնաց առ վիուկն: զի հանցէ զսամուէլ. և նա թեպէտ ի ձեռն դիւի տպաւորեաց զսամուէլ: և աղաղակեաց սաւուղ, և ոչ փրկեցաւ, այլ սպանաւ վասն չարեաց իւրոյ: Լուսատու ես դու սքանչելապէս լերանցն յաիտենից: Սաքնչելի և յաիտենից լերինք. զանմահ բնութի ի¹⁹ հրեշտակացն ասէ: և ամ 8 /արեգակ/ է նոցա լուսատու: Չի՞նչ է որ ասէ²⁰. զի ոչ յարեւից, և ոչ *** յարեւմտից, և ոչ յանապատէ

¹ BC եզն

² BC արծուին

³ B չիք՝ Տեառն

⁴ C առեծաբար

⁵ B գազանսն

⁶ C առեծաբար

⁷ B եզնն

⁸ B զեզնն

⁹ BC արծուի

¹⁰ B յանձանաթն

¹¹ BC լծեալք

¹² BC Այս քեզ յեզեկիելէ փխ Այլ բան յեզեկիելէ

¹³ BC Ի թագաւորակցէն քո փխ թագաւորէն

¹⁴ BC որ

¹⁵ C խրատուք

¹⁶ BC առիթ փխ Դաւիթ

¹⁷ BC չիք՝ նոցա

¹⁸ BC ազգն

¹⁹ BC չիք՝ ի

²⁰ C չիք՝ զի՞նչ է որ ասէ

լերանց¹, այլ ած դատաւոր է: Յարևելից հայոց թագաւորքն. և յարևմտից հռմայն, և յանապատէ բաբելոնի², աւերեն գէմ:

բայց ոչ նոքա են այլ այ դատաստանն: զի արդար դատաւոր է: Այլ ասեն, թէ յարևելից. խաչն գայ, և յարևմտից ածածիմն, և յանապատէ լերանց տապանակն, ի կատարածի յայտնի աւգնական հաւատացելոց: այլ ոչ նոքա են դատաւորք, այլ ած : և նոքա վկայք ք և պարծանք քրիստոնէից: Վայ ինձ մեղաւորրիս³: Խոնարհեցոյ և ապրեցոյ զի՞նչ⁴ մտաւք ասեմք. յերկունն⁵. պատ հիւանդացեալք զաւրն, պէս պէս պատահմամբ ախտից հոգին: ասէ խոնարհեցոյ մարդասէր բժիշկ զունկն քո, և լուր զանհամարձակ. և զամաթալի բարբառս իմ, որպէս բարէսէր բժիշկ ի շուրթրն հիւանդին տանի զականջն. և լլսէ, զտկար և զնուագ⁶ խաւսս. պատրճառի ախտիցն: այլև յերկիւղէ⁷ զիշերին զարհուրեալք ապրիլ աղաչեմք ի չար մարդոյն⁸, ի սատանայէ: զոր պաւղոս մարդ անաւրէն ասէ⁹, և որդի կորըստեան կոչէ, զսատանայ ազգեաց նեռն: և զի բանական է սատանայ չէ անտեղի անուանել զնա:

¹ BC չիք՝ լերանց
² BC Բաբելոնիս
³ AB չիք՝ Վայ ինձ մեղաւորրիս
⁴ BC ինչ
⁵ B յիրկունն
⁶ B զնուաղ փխ զնուագ
⁷ B յերկիւղէ, C յերկեղէ
⁸ BC մարդոյն
⁹ AC չիք ասէ